

schiller

wallenstein

he_fox

Friedrich Schiller
(Johann Christoph Friedrich von Schiller)
Wallenstein Vol.1
Wallenstein, 1799
V1.0 he_fox

Poem dramatic

Prefaţă

Despre Goethe cronicarii literari povestesc următoarea întâmplare veselă, care aruncă o lumină caracteristică asupra deosebirii lui de celălalt mare poet clasic german Friedrich Schiller.

Goethe ajunsese nu numai prin geniul, ci şi prin situaţia sa socială – ca ministru al ducelui Karl August de Weimar – cea mai ilustră personalitate a vremii şi toţi cei care vizitau mica reşedinţă ducală se simţeau îndreptăţiţi să i se prezinte în casa sa de pe Frauemplan.

O berlineză a vrut şi ea să-l vadă; dar Goethe, plictisit de vizite şi distant cum era, n-a primit-o. Femeia nu s-a dat însă bătută, ci l-a aşteptat pe scară, la ieşire. Când acesta a văzut-o, i-a zis: *„Kennen Sie mich, Madame?”* (Mă cunoaşteţi, doamnă?), la care inoportuna vizitatoare i-a răspuns prompt, în idiomul ei berlinez: *„Wer soll Ihnen* (sic!) *nicht kennen?”* (Cine nu vă cunoaşte?), şi a început să-i recite, ca semn că l-a citit, versuri din poezia… *Cântecul clopotului* de Schiller.

Goethe şi-a întărit şi cu acest prilej părerea

nefavorabilă pe care o avea despre berlinezi; dar a constatat şi altceva: că Schiller pătrunsese în popor mai mult decât el.

De bună seamă opera lui Schiller e mult mai accesibilă maselor largi, decât aceea, mai intelectuală, a lui Goethe. Din studierea operei lui Schiller vom putea constata mai bine această deosebire.

Familia. Tinereţea

Tatăl poetului, Johann Kaspar Schiller, a fost felcer la husarii bavarezi. Părăsind armata s-a căsătorit cu Elisabel Kodweiss, fiica birtaşului de la „Leul de aur” din orăşelul şvab Marbach, unde s-a stabilit, tot ca felcer, pe cont propriu însă.

Concurenţa medicilor fiind mare, Johann Schiller a reintrat în armată, de rândul acesta în serviciul ducelui de Württemberg, unde, prin muncă perseverentă a ajuns până la gradul de maior. Îi plăcea bătrânului agricultura, ba se manifestase şi ca scriitor în acest domeniu, de aceea a fost numit directorul botanic al castelului „Solitüde” al ducelui. Energia, dragostea pentru viaţa rustică şi plăcerea de a scrie – desigur cu totul altceva – le-a moştenit Friedrich de la tatăl său, mama neavând însemnată influenţă asupră-i.

Părinţii au avut şase copii, dintre care două fete au murit de timpuriu. Friedrich a fost unicul băiat şi s-a născut la 10 noiembrie 1759 – deci cu zece ani mai târziu decât Goethe – în acelaşi Marbach. Primele elemente de învăţătură le-a căpătat de la un preot, Moser, din orăşelul de graniţă Lorch, unde

familia a locuit trei ani (până în 1766), apoi a trecut la Ludwigsburg, reşedinţa ducelui de Württemberg. Aici micul Friedrich a căpătat temeinică învăţătură. S-a împrietenit cu colegul său Friedrich von Hoven, poet şi el; dar de mai mare influenţă asupră-i a fost teatrul local, pe care-l vizita cu asiduitate.

Aici dădea reprezentaţii şi Opera italiană, invitată de ducele Karl Eugen (1728-1793), iubitor de muzică şi bun pedagog, dar lipsit de orice înţelegere pentru poezie.

Ducele a înfiinţat în 1771 o şcoală pentru fiii ofiţerilor, numind-o pompos „Academie militară”, şi i-a obligat pe toţi ofiţerii să-şi trimită băieţii la şcoala lui. În felul acesta şi Friedrich Schiller, care intenţionase să studieze teologia, a trebuit, din ianuarie 1773, să frecventeze această „Academie”[1].

Ducele, tiran de felul său, dar având serioase înclinări pedagogice, îşi vizita des şcoala, asistând la lecţii şi punând el însuşi întrebări elevilor. Cerea ca aceştia să fie crescuţi într-o severă disciplină militară. În schimb, la sărbătorirea zilei de naştere a ducelui sau a metresei sale, Franziska von Hohenheim, elevii trebuiau să le închine poezii omagiale, imnuri etc. Din jurnalul pe care-l ţinea această baroneasă, ştim că la 10 ianuarie 1780, prietenul lui Schiller, von Hoven, a compus o piesă festivă, iar Schiller, care avea şi talent oratoric, a vorbit despre „virtute”.

Unele din poeziile sale ocazionale provin din acest timp, şi tânărul Schiller era socotit pe atunci ca un fel de poet oficial al şcolii ducale. Câteva din aceste

1 Împăratul Joseph al II-lea a înălţat-o, în 1781, la rangul de Universitate, având trei facultăţi.

poezii s-au păstrat în *Antologia pe anul 1782* şi sunt scrise sub influenţa poeţilor anacreontici, a lui Klopstock, Lessing, Rousseau, precum şi a curentului la modă pe atunci „Sturm und Drang” (revolta „geniilor”), din care făcea parte şi Goethe (cu *Götz* şi *Werther),* ca şi Bürger şi poetul Schubart, închis, pentru atitudinea sa de revoltat împotriva tiraniei principilor, în fortăreaţa Hohenasperg. Mai ales acest poet l-a influenţat pe Schiller, stârnindu-i acel puternic dor de libertate şi ura-i aprinsă împotriva tiraniei.

În această şcoală, fiii ofiţerilor care nu erau nobili erau supuşi la umilinţe: se aşezau la masă după ce terminau nobilii, nu aveau voie să-şi pudreze părul, cum cerea moda vremii etc. Schiller, în această ultimă privinţă, a făcut excepţie: ducele i-a dat voie să şi-l pudreze, deoarece… nu putea suferi culoarea blond-roşcată a părului elevului-poet.

Dintre profesorii „Academiei” cea mai mare înrâurire asupra educaţiei sale a avut-o Abel, care preda filozofia. Din noiembrie 1775 Schiller a devenit medicinist, terminând studiile cu lucrarea *Filozofia fiziologiei,* din care se vede că problemele filozofice, ca legătura dintre materie şi spirit, îl preocupau de pe atunci. Totuşi lucrarea n-a fost socotită suficient de documentată şi poetul a trebuit să mai urmeze un an cursurile.

La 14 noiembrie 1780 a promovat cu o lucrare înrudită cu cea dintâi: *Despre legătura dintre natura animalică şi cea spirituală a omului,* şi a fost numit medic militar al regimentului de grenadieri, care-şi avea garnizoana la Stuttgart.

Lucrări de tinereţe

Fiind încă elev al „Academiei militare”, Schiller a lucrat la prima sa dramă *Die Räuber (Briganzii*[2]*)*, având motto-ul *„In tyrannos”* (Contra tiranilor), din care citea, pe ascuns, fragmente colegilor de clasă. Acum, ca medic, o continuă cu asiduitate şi, ca s-o tipărească, a trebuit să facă datorii. Drama a apărut în mai 1781, iar în ianuarie 1782 a avut loc, la Teatrul Naţional din Mannheim, prima reprezentaţie. Zi decisivă pentru cariera dramatică a lui Schiller. Deşi a fost pedepsit cu două săptămâni de arest, pentru că a părăsit „ţara” şi postul fără permisiune şi, deşi ducele i-a interzis să mai scrie pe viitor „comedii”, ziua reprezentării dramei *Die Räuber* i-a dezvăluit lui Schiller adevărata sa chemare: aceea de poet. A început o perioadă critică din viaţa sa, mai ales că în acest timp îl chinuia o dragoste pătimaşă pentru văduva unui căpitan (Luise Vischer), pentru care a scris *Odele către Laura.*

Interdicţia de a scrie literatură îl sufoca; ducele îi respinsese cererea de a i se permite să scrie şi altceva decât studii de medicină. De aceea s-a decis să părăsească o „ţară” în care se aştepta în fiecare clipă să fie închis în fortăreaţă. La 22 septembrie 1782 a fugit din Stuttgart împreună cu prietenul său, muzicologul Andreas Streicher, plecând în „străinătate”, la Mannheim, unde era încă proaspătă amintirea piesei sale, care făcuse aici puternică impresie.

---

2 Tradusă în româneşte cu titlul *Hoţii.*

Cu el aducea o altă dramă, aproape gata, *Die Verschwörung des Fiesko zu Genua (Conspiraţia lui Fiesco din Genua),* de la care aştepta, pe lângă succesul moral, şi un folos material. A citit-o actorilor teatrului din Mannheim, dar n-a făcut o impresie deosebită, şi rugămintea către intendentul teatrului, von Dalberg, de a i se da un acont, a fost respinsă. Schiller era acum ofiţer dezertor, şi Dalberg nu-l putea sprijini, ca să nu intre în conflict cu severul duce Karl Eugen. Viitorul poetului fugar era, deci, întunecos. În această situaţie, i-a scris ducelui, gândindu-se, mai ales, la părinţi, care atârnau direct de acest tiranic suveran. A mai cizelat *Fiesco,* dar n-a reuşit încă să-l vadă pe scenă.

Din fericire pentru el, editorul Schvan, din Mannheim, l-a tipărit şi i-a plătit 100 de ducaţi.

În acest timp i s-a întins poetului o mână salvatoare: Henriette von Wolzogen, mama unui fost coleg şi prieten din şcoală, l-a invitat la moşia ei din Bauerbach, lângă Mannheim. În liniştea şi traiul tihnit de aici s-au trezit în poet puterile de creaţie. O mulţime de proiecte băteau la poarta realizării. De citit avea destul timp şi destule cărţi, deoarece bibliotecarul Reinwald[3] din Meiningen, orăşel situat în apropierea moşiei binefăcătoarei sale, îl aproviziona din belşug.

Schiller citea mai ales cărţi de istorie şi se gândea să scrie despre Maria Stuart şi despre nefericitul rege-poet medieval Konradin, decapitat în Italia de către Carol d'Anjou. S-a oprit însă la a treia dramă,

---

3 A devenit cumnatul său, căsătorindu-se cu sora poetului, Christophine. Interesantă corespondenţă între tustrei publică K. Goedecke, în 1875.

Kabale und Liebe (Intrigă şi iubire), şi tot aici a plămădit a patra dramă, *Don Carlos.*

Engels o socoteşte drept „prima dramă cu tendinţe politice din literatura germană”, menită să-l facă popular pe poet, întrucât revolta exprimată în ea era în inima fiecărui german simplu. De aceea-i redăm succint subiectul: Ferdinand von Walter, fiul unui puternic preşedinte, iubeşte o fată burgheză, Luise Miller, şi vrea s-o ia de soţie. Tatăl se opune şi vrea să-l căsătorească – împotriva voinţei lui Ferdinand – cu Lady Milford, fosta metresă a principelui. La refuzul fiului, preşedintele recurge la o intrigă josnică, pentru a-l despărţi de Luise, şi anume ticluieşte o scrisoare de dragoste a ei către mareşalul curţii, von Kalb, şi face ca această scrisoare să cadă în mâinile lui Ferdinand. Acesta, în disperare, o ucide pe Luise şi se sinucide. Înainte de a muri se convinge însă de nevinovăţia fetei şi-şi blesteamă tatăl.

Piesa oglindeşte năzuinţele burgheziei spre o viaţă liberă şi demnă. Scena cameristului, în care acesta e trimis de principe la Lady Milford cu giuvaeruri, pentru plănuita căsătorie a ei cu Ferdinand, se bazează pe adevăr istoric, căci în Războiul de 7 ani, atât ducele de Württemberg, cât şi alţi principi au vândut Austriei şi apoi Franţei şi Olandei (în piesă e vorba de America) soldaţi germani. Chiar tatăl lui Schiller, care a fost şi ofiţer recrutor, a asistat la o scenă ca aceea descrisă de poet.

Această dramă, terminată în 1784, l-a făcut pe Schiller şi mai popular. S-a hotărât acum pentru *Don Carlos.* A considerat, deci, că e momentul prielnic să se adreseze din nou intendentului teatral von

Dalberg, iar acesta, nemaitemându-se de ducele Karl Eugen, i-a acceptat propunerea şi l-a angajat ca poet al teatrului, cu salariul de 300 ducaţi, dar cu obligaţia curioasă de a preda trei piese de teatru până la finele anului. Afară de salariu Schiller putea să aibă – la alegere – beneficiul total al unei seri de spectacol. S-a reprezentat mai întâi *Fiesko* în ianuarie 1781, fără să facă impresia puternică lăsată de *Kabale und Liebe.* Efectul acesteia din urmă a fost nemaiîntâlnit. Protagonista, Katharina Baumann, a jucat cu atâta naturaleţe şi însufleţire, încât spectatorii plângeau, iar Schiller, entuziasmat şi recunoscător, i-a dăruit preţiosul său portret, o frumoasă miniatură pictată de Scharffenstein, pictor la modă pe atunci, portret la care poetul ţinea îndeosebi.

Ca să ia cât mai des şi mai îndeaproape legătură cu publicul, Schiller a scos revista lunară *Die Rheinische Thalia.* Aici a tipărit fragmente din *Don Carlos,* pe care le-a supus aprecierii cititorilor.

La curtea din Darmstadt a citit începutul acestei drame, printre ascultători fiind şi ducele Karl August de Weimar, un mecena al culturii germane, care a făcut din orăşelul de reşedinţă, Weimar, adevăratul centru al muzelor germane, atrăgându-i pe Goethe, Herder, Wieland şi pe alţi poeţi germani. Ducele Karl August i-a conferit, după această şedinţă, titlul de consilier.

O nouă criză sentimentală a pus stăpânire însă pe poet: s-a îndrăgostit de soţia unui ofiţer, frumoasa Charlotte von Kalb (1761-1843). Aceasta a răspuns sentimentelor sale, voind chiar să se despartă de soţ. Schiller a suferit mult: dovadă poeziile sale

Resignation şi *Freigeisterei der Leidenschaft (Libera cugetare a patimei),* dar... s-a resemnat.

Prietenia lui Schiller cu Körner

Binevenită a fost, în aceste împrejurări, invitaţia prietenului său, juristul Christian Körner, să se mute la Leipzig, ceea ce s-a şi întâmplat în aprilie 1785. Aici Körner a stăruit pe lângă renumita casă de editură Göschen, să-i dea poetului un avans de 100 ducaţi (Körner i-a plătit şi datoriile). Depărtarea şi noile preocupări l-au făcut să-şi înăbuşe patima pentru Charlotte; iar prietenia cu Körner a fost foarte fructuoasă. Se poate spune că începea o nouă perioadă în viaţa şi activitatea poetului, o perioadă de activitate ştiinţifică (1785-1794). Körner era un mare cunoscător de artă, şi discuţiile dintre cei doi prieteni erau foarte animate şi de înaltă ţinută intelectuală.

Între Schiller şi Körner a fost o prietenie unică: a durat până la moartea poetului, după cum reiese din interesanta lor corespondenţă, care constituie un valoros document al literaturii germane.

Acum a scris Schiller oda *An die Freude (Către bucurie),* care e caracteristică pentru starea sa sufletească. Optimismul lua locul resemnării şi o nestrămutată încredere într-un viitor mai bun al omenirii străbate această poezie, care şi-a găsit cea mai înaltă expresie artistică în *Simfonia a IX-a* a lui Beethoven.

De unde până acum starea sa sufletească am

putea spune că era exprimată prin glasul eroului său Karl Moor, din *Räuber:* „Mi-e scârbă de acest secol, când citesc în Plutarch despre oamenii mari”, acum, în oda *Către bucurie,* striga cu entuziasm tineresc: *„Seid umschlungen, Milionen! Diesen Kuss der ganzen Welt!”* (Fiţi îmbrăţişaţi, milioane de oameni! Acest sărut îl dau întregii lumi!).

Liniştea se aşternea peste sufletul său până acum zbuciumat şi rătăcitor. Avea răgaz să se ocupe şi de filozofie, care a fost totdeauna una din înclinările sale fireşti. Poetul şi gânditorul vor fi nedespărţiţi de aici înainte. Ei vor forma o unitate indestructibilă. Filozofia va alcătui fundalul tuturor creaţiilor sale poetice.

Prietenul Körner se căsătorise şi s-a mutat la Dresda. Schiller l-a urmat. Aici a terminat *Don Carlos,* care a apărut în iunie 1787. Tot aici a publicat fragmente din romanul său *Geisterseher (Vizionarul),* în revista *Thalia,* roman care era urmărit cu nesaţ de cititori.

La finele anului 1787 poetul a vizitat moşia Bauerbach, trecând prin Rudolfstadt. Wilhelm von Humboldt l-a prezentat familiei von Lengefeld şi cele două fete ale casei produseră o puternică impresie asupra lui Schiller.

În vara următoare şi-a făcut vilegiatura într-un orăşel apropiat, Volkstedt, de unde putea să viziteze mai des familia von Lengefeld. Se gândea la căsătorie – împlinise 28 de ani – şi avea perspectiva unui profesorat la Jena, căci poetul făcuse studii serioase istorice, mai ales în legătură cu Războiul de 30 de ani. Într-adevăr, în martie 1789 a fost chemat la Universitatea din acel oraş şi a ţinut prelegerea

inaugurală despre istoria universală, fiind aclamat de studenţi.

Goethe n-a fost străin de această numire, iar ducele de Weimar i-a dat un salariu de 200 de taleri (Jena făcea parte din ducatul său).

În cele din urmă, poetul s-a decis pentru cea mai mică dintre surorile Lengefeld, Charlotte (născută în 1766), deşi cealaltă era superioară din punct de vedere intelectual.

În casa Lengefeld venea şi Goethe, cu care se întâlnea Schiller, fără să se stabilească între ei, deocamdată, vreo legătură, după cum şi mai târziu, când Schiller s-a stabilit la Weimar, apropierea dintre cei doi mari poeţi s-a făcut treptat. Goethe era distant şi nu se împrietenea uşor. „Firea lui (Goethe), îi scria Schiller prietenului său Körner, este cu totul deosebită de a mea. Lumea lui nu e a mea şi concepţiile noastre sunt diferite.”

S-a apropiat la început mai mult de Herder şi de Wieland. Acesta din urmă l-a determinat să se ocupe de antichitatea clasică, îndemnându-l să traducă *Ifigenia în Aulida* de Euripide, precum şi cărţile a II-a şi a IV-a din *Eneida,* nu în hexametri, ci, după exemplul lui Wieland *(Oberon),* în stanţe libere. Rod al acestor preocupări au fost şi poeziile *Die Götter Griechenlands (Zeii Greciei)* şi *Die Künstler (Artiştii),* în această din urmă poezie Schiller arătând însemnătatea Artei în evoluţia omenirii: „Numai prin poarta Frumosului pătrunzi în ţara cunoaşterii”. Această poezie este caracteristică pentru întreaga lui activitate poetică de mai târziu, căci Schiller a crezut totdeauna în posibilitatea perfecţionării sufletului omenesc prin Artă. Frumosul

era pentru el prima treaptă spre Adevăr, Arta prima educatoare a omenirii. Le spunea artiştilor: „Demnitatea omenirii este în mâinile voastre! Păstraţi-o! Cu voi decade, cu voi se înalţă!”

La 22 februarie 1790 avea loc căsătoria lui, în Jena-Wenigen, cu Charlotte care i-a fost soţie devotată şi i-a dăruit 4 copii: doi băieţi: Karl şi Emst, şi două fete: Karoline şi Emilie. Familia întemeiată de el trăieşte şi azi – în linie feminină – sub numele de von Gleichen-Russwurm, dintre care unii sunt scriitori cunoscuţi (Alexander von Gleichen-Russwurm). Ultimul urmaş, care i-a purtat numele, a fost maiorul austriac Friedrich von Schiller, mort în 1877, fiul silvicultorului Karl von Schiller, mort în 1857.

Ca profesor universitar, fiind nevoit să se ocupe mai mult de istorie şi în genere de lucrări ştiinţifice, a dedicat mai puţin timp preocupărilor literare. Dar legătura cu literatura n-a rupt-o, întrucât făcea studii istorice în contingenţă cu viitoarele sale drame istorice.

Roadele acestor studii au fost lucrările sale valoroase privitoare la *Völkenvanderung (Migraţia popoarelor)*, cruciade şi evul mediu, excelentul studiu despre sistemul feudal *Übersicht des Zustandes von Europa zur Zeit des ersten Kreuzzuges (Privire generală asupra stărilor din Europa în timpul Primei Cruciade)*, precum şi *Geschichte des Abfalls der Niederlande (Istoria revoltei Ţărilor de Jos)* şi, mai ales, *Geschichte des Dreissigjährigen Krieges (Istoria Războiului de 30 ani)*, la care capitolele cele mai izbutite au fost acelea în care era vorba de Wallenstein. „Istoria,

scrie Schiller, este, de fapt, numai un magazin pentru fantazia mea şi subiectele ei trebuie să se supună mâinilor mele.”[4] Deci nu avea ambiţia să câştige laurii cercetătorului savant, ci socotea studiile istorice drept documentare pentru activitatea sa literară. Totuşi cercetările erau atât de profunde, încât au făcut mare impresie în acel timp, chiar asupra istoricilor profesionişti. Impuneau prin stilul clasic şi prezentarea artistică, dar şi prin bogăţia reflecţiilor cu care autorul coordona evenimentele.

Activitatea istorică a lui Schiller a fost însoţită, la început, de preocupări filozofice; mai târziu acestea din urmă l-au captivat cu totul.

Filozofia lui Kant, cu construcţia sa intelectualistă, l-a făcut pe poet să renunţe la filozofia bazată pe sentimente. Körner îi atrăsese atenţia asupra filozofului din Königsberg, care, în 1790, scrisese *Kritik der Urteilskraft (Critica puterii de judecată),* stârnind mare interes în lumea gânditorilor, întrucât dincolo de raţionalism şi empirism, el formula o nouă teorie filozofică, în care se cuprindeau şi filozofia Moralei şi a Esteticii. Înlătura noţiunile de divinitate, nemurire şi libertate din domeniul cunoaşterii logice, punând în locul lor, ca ţel al acţiunii morale, ca bun absolut, Datoria. Schiller a stat multă vreme sub înrâurirea marelui gânditor, voind să-şi întemeieze concepţiile estetice şi filozofice pe un fundament sigur, ştiinţific.

Antichitatea, istoria, filozofia kantiană şi legătura cu Goethe au însemnat în viaţa sa trepte de cultură artistică, după legile esteticii clasice, pe care le-a

---

4 Joh. Janssen, *Schiller als liistoriker,* 2 Aufl., Freiburg, 1879.

formulat, în scrieri filozofice şi de teorie a artei, mai pregnant, începând din 1793. Dar Schiller nu putea rămâne la recea filozofie kantiană: esteticianul şi poetul din el au trebuit să îndulcească oarecum severitatea concepţiei despre datorie, ajungând la un compromis şi formulând teoria că o moralitate deplină constă în împăcarea armonioasă a datoriei cu înclinările, în acel *schöne Seele* (suflet armonios) găsea el echilibrul moral şi estetic.

Să insistăm puţin asupra concepţiilor sale estetico-filozofice, întrucât ele îi colorează întreaga activitate poetică de mai târziu!

În lucrarea *Anmut und Würde (Graţie şi demnitate),* 1793, Schiller lămurea această perfecţiune morală sub două aspecte: în Graţie se contopesc frumuseţea fizică şi cea sufletească, dând armonia estetică, iar în Demnitate se contopesc înclinările naturale cu datoria morală. Această teorie a sa se acoperea, în bună parte, cu idealul lumii antice.

În altă lucrare importantă, *Briefe über die ästhetische Erziehung der Menschen (Scrisori despre educaţia estetică a oamenilor),* 1794, poetul cerea să se ajungă, în educarea omenirii, la armonie între înclinările senzuale ale omului şi educarea acestor înclinări prin Frumos, făcând, prin această educaţie, ca omul simţurilor să se ridice spiritualiceşte la înălţimea Frumosului, iar intelectualul exclusivist să se împărtăşească, moderat, şi de plăcerile senzoriale ale vieţii. Schiller acorda, deci, culturii estetice un rol cuprinzător educativ. Prin această educaţie omul ajunge la adevărata Libertate, departe de bunul plac şi de

constrângere.

În domeniul educaţiei estetice Schiller includea şi tărâmul politic: şi viaţa socială a statului avea să se împărtăşească din frumuseţea omului armonic cultivat.

În altă lucrare filozofică *Über das Erhabene (Despre sublim),* 1793, accentua această libertate a omului faţă de orice constrângere fizică, spunând că „în cele mai mari suferinţe se verifică adevărata umanitate”. Această descoperire a puterii morale, nelegată de nici o constrângere, dă simţămintelor de durere – de care suntem stăpâniţi văzând cum suferă semenul nostru – acel farmec inexprimabil şi caracteristic, pe care nici o plăcere a simţurilor, oricât de nobilă ar fi, n-o poate egala cu simţământul sublimului. În această teorie stă eşafodajul dramelor sale de mai târziu.

Ca urmare a discuţiilor sale filozofice purtate cu Goethe el a creat lucrarea *Über naive und sentimentalische Dichtung (Despre poezia naivă şi cea sentimentală),* 1794.

Schiller recunoştea, în deosebirea caracterului său de acela al lui Goethe, ca un contrast între subiectiv şi obiectiv, polaritatea a două entităţi deosebite poetic-umane. Prin „naiv” el înţelegea omul care trăieşte în realitatea naturală, ca aceea a omului antic; iar prin „sentimental” pe omul în sufletul căruia precumpăneau fantezia, sentimentele, înclinarea spre filozofare, deci acel subiectivism, care tinde zadarnic spre realitate şi care se consumă în dorinţa după infinit. Poezia antică a fost „naivă”, iar cea modernă „sentimentală” (romantismul). Goethe era „naiv”, Schiller

„sentimental”. În Goethe admira tot ce-i lipsea caracterului său, fără ca, totuşi, să şi-l socotească pe al său demn de schimbat. Dar Schiller tindea spre un compromis, spre o armonizare, o completare a ambelor caractere. Goethe însuşi îi scria: „În fond nici unul dintre noi nu poate trăi fără cellalt”[5].

Perioada de la prietenia cu Goethe până la moartea sa (1704-1805)

În anul 1794 Schiller s-a înapoiat la Jena dintr-o călătorie pe care a întreprins-o, în vara anului 1793, în patria sa suavă. A plănuit să scoată o revistă lunară, *Die Horen,* care a şi apărut vreme de doi ani, începând din 1794.

După ce şi-a asigurat colaborarea unor însemnaţi poeţi sau oameni de ştiinţă – printre care şi pe aceea a savantului Wilhelm von Humbdldt[6] (1767-1835) – cu care se va împrieteni îndeaproape – s-a gândit să-l câştige şi pe Goethe. Invitându-l să colaboreze, Goethe a primit, răspunzându-i cu prietenie, şi astfel s-a stabilit legătura între cei doi mari poeţi. (Schiller îl văzuse pe Goethe, pentru întâia oară, când acesta vizitase, în suita ducelui Karl Eugen, „Academia militară”; în 1788 ambii poeţi s-au întâlnit în Rudolfstadt, dar nu s-au apropiat, vederile lor literare fiind, în acea vreme, diferite. De ce? Goethe fusese în Italia, unde

---

5 Cine se interesează de această latură a poetului-filozof poate cerceta valoroasa lucrare, care, deşi scrisă de mult, este şi azi valabilă, a lui Kuno Fischer: *Schiller als Philosoph,* 1891, Berlin.

6 Mai târziu ministru şi întemeietor (în 1810) al Universităţii din Berlin.

admirase antichitatea romană şi se lecuise de curentul „Sturm und Drang” şi, ca atare, nu mai găsea nici o plăcere în scrierile tânărului Schiller impregnate de acest spirit.) Abia din 1791 i-a legat o prietenie cum nu se mai întâlneşte în toată istoria literaturii germane.

A început între ei o bogată şi interesantă corespondenţă, care a durat până ce Schiller s-a mutat la Weimar[7], în anul 1799; şi aici se vedeau aproape zilnic, schimbând între ei planuri şi idei, judecându-şi reciproc, sincer şi deschis, lucrările şi stimulându-se unul pe altul, într-o întrecere care a fost foarte rodnică pentru literatura şi cultura germană în genere.

E drept, caracterele lor se deosebeau: Goethe era socotit drept realist, iar Schiller idealist, cu înclinări filozofice şi înclinări spre abstract; dar tocmai natura lor diferită îi apropia şi-i completa în modul cel mai fericit. Goethe însuşi aprecia această rodnică legătură, mărturisind că pentru el a început „a doua tinereţe”, o „nouă primăvară” în care „totul încolţea vesel”. În revista lui Schiller şi-a publicat Goethe poeziile scrise în Italia sub titlul de *Römische Elegien (Elegiile romane).* Amândoi poeţii alcătuiau împreună cu Humboldt o trinitate culturală care a lăsat urme adânci în cultura germană. Energia care-i punea în mişcare, însă, era Schiller. Avea parcă presentimentul că nu va mai trăi mult şi voia să folosească la maximum puţinii ani hărăziţi de soartă.

Sub influenţa lui Goethe, Schiller şi-a întors faţa

7 *Briefwechsel zwischen Goethe und Schiller (Corespondenţă între Goethe şi Schiller),* Stuttgart bei Cotta, 1881.

de la filozofie reluându-şi activitatea poetică. „Poetul e singurul om adevărat, îi scria lui Goethe. Chiar şi cel mai bun filozof nu-i decât o caricatură faţă de el.”

În 1796 a scos un poetic *Musenalmanach,* în care publică mai ales poezii filozofice, cum a fost amintita *Die Künstler (Artiştii),* şi apoi: *Der Spaziergang (Plimbarea), Ideal und Leben,* şi *Das Glück (Norocul).* În *Der Spaziergang* poetul trecea în revistă, pe scurt, istoria evoluţiei culturale a omenirii (ca Tudor Arghezi în *Cântare omului):* viaţa în natură, în oraşe, înflorirea artelor şi ştiinţelor, ca şi epoca de decadenţă, şi recomandă drept unic mijloc de salvare (ca J.J. Rousseau), întoarcerea la Natură. *În Ideal und Leben le* recomandă oamenilor să unească plăcerile simţurilor cu pacea sufletească şi să-şi înfrumuseţeze viaţa prin Artă.

În *Almanahul* din 1797 au apărut *Die Xenien* (greceşte: daruri de gazdă, numite astfel după epigramistul roman Marţial, care îşi intitulase astfel o carte de epigrame). În *Xenien,* amândoi poeţii au început o campanie împotriva lucrărilor literare ale adversarilor lor şi în genere a producţiei literare slabe a timpului. Colaborarea poeţilor la aceste *Xenien* a fost aşa de strânsă, încât nimeni n-a putut deosebi partea de contribuţie a fiecăruia, cum a încercat W. von Malizahn.

Au publicat apoi, în 1797 („anul baladelor”) *Balladen und Romanzen;* Goethe: *Der Zauberlehrling (Ucenicul vrăjitor,* tradus la noi de St.O. Iosif), *Der Schatzgräber (Săpătorul de comori), Braut von Korinth (Mireasa din Corint), Der Gott und die Bajadere (Zeul şi baiadera);* iar Schiller: *Der*

Handschuh (Mănuşa), Der Ring des Polykrates (Inelul lui Polycrate), Ritter Toggemburg, Der Taucher, Die Kraniche des Ibykus (Cocorii poetului Ibyicus), Die Bürgschaft (Chezăşia), Das eleusische Fest (Sărbătoarea eleusină).

În *Almanahul* din 1800 publica *Das Lied von der Glocke (Cântecul clopotului),* poezie în care concepţia filozofică a lui Schiller şi-a găsit expresia cea mai desăvârşită (de diversele stadii ale turnării clopotului poetul leagă etapele variate ale existenţei umane), *Der Kampf mit dem Drachen (Lupta cu balaurul)* (izbânda inteligenţei şi a şireteniei omului împotriva forţelor puternice ale Naturii, dar, mai ales, victoria şi mai mare asupra lui însuşi). Unei perioade mai târzii aparţin: *Hero und Leander, Kassandra, Der graf von Habsburg, Das Siegesfest (Sărbătorirea victoriei), Der Alpenjäger (Vânătorul Alpilor).*

Dacă Goethe şi Kant i-au fost dascăli în înţelegerea şi aprofundarea cunoştinţelor despre Artă, Goethe singur i-a lămurit legile poeziei dramatice şi epice. Prin Goethe, Schiller se întoarce la teatru. Studiază Aristotel şi tragedia greacă, traduce din Racine *(Fedra),* prelucrează *Macbeth-ul* lui Shakespeare şi se îndreaptă spre tragedie, ca o datorie care trebuia împlinită.

Intenţiona să scrie *Die Malteser* – tragedia legăturilor spirituale şi politice între bărbaţi eroici; dar a renunţat la ea, ca să se lupte, trei ani, cu *Wallenstein,* de care ne vom ocupa separat aici, întrucât face obiectul cărţii pe care o prefaţăm.

S-a îndreptat apoi spre un subiect cu totul diferit de acela al lui *Wallenstein,* spre *Maria Stuart* (1800).

A ales o eroină care, ca „fiinţă fizică”, aşa cum s-a exprimat poetul într-o scrisoare către Goethe, a dezlănţuit patimi violente. Dacă în *Wallenstein* se simţea influenţa lui Shakespeare, aici Schiller a fost influenţat de Euripide şi Racine. Cu această tragedie poetul tindea către stilul clasicist sever. Emoţiile urmau una după alta, ducând la triumful nobleţei de suflet, care trezeşte, prin suferinţă, cea mai pură compasiune. Limba poetică a acestei tragedii avea neaşteptate reflexe lirice, filozofice, sentenţioase, care dădeau personajelor acel patos retoric, caracteristic teatrului său. În tema pe care şi-a propus-o – prin suferinţă spre purificare –, Schiller a creat tipul unei drame baroce, întruchipat în Maria Stuart.

În regina Elisabeta, deşi autorul n-o simpatiza, era întruchipat un personaj cu trăsături tragice căci, la sfârşitul piesei, în clipa triumfului, trăia o adevărată înfrângere interioară. Din punct de vedere tehnic această tragedie este o capodoperă. În scena disputei dintre regine (ca în *Cântecul Nibelungilor,* între Kriemhild şi Brunhild) din actul al III-lea şi în scena următoare Schiller atinge un punct culminant care-şi află cu greu asemănarea în literatura universală!

Maria Stuart s-a jucat pentru întâia oară la Weimar, la 14 iunie 1800, cu un răsunător succes.

Acest succes l-a îndemnat să înceapă, chiar la 1 iulie, în acelaşi an, drama *Die Jungfrau von Orleans (Fecioara din Orleans),* terminată la 16 aprilie 1801. Schiller, care fusese criticat şi chiar duşmănit de poeţii romantici, şi-a intitulat noua lucrare „tragedie romantică”, deoarece era vorba în ea de credinţa în

minuni a evului mediu, şi lucrarea se întemeia, în mare parte, pe ideologia şcolii romantice. Voia să le arate tinerilor romantici cum se poate trata un subiect romantic, fără să te laşi stăpânit de el. În eroica fecioară poetul a întruchipat elementul divin din sufletul omenesc, iar în nevinovăţia şi entuziasmul ei – ca şi în ispita, pe care a avut-o, ca femeie, pentru dragostea pământească – se vădea nobleţea cea mai deplină a sufletului feminin.

A fost reprezentată la Leipzig (17 septembrie 1801), iar poetul a fost îndelung ovaţionat.

Bolnav, Schiller a plecat la Dresda, la prietenul său Körner, să se odihnească, unde a prefigurat mai multe piese, dar s-a oprit la *Braul von Messina.* Cu această dramă Schiller s-a reîntors la antichitatea clasică, spre tragediile Destinului şi către Sofocle.

Realitatea era aici înlăturată în folosul simbolului; soarta îşi urma neşovăitoare drumul, şi acţiunea scenică slujea numai la realizarea catastrofei mai înainte hotărâtă prin oracol şi blestem. Corul, ca în tragediile lui Eschil, contura atmosfera spiritualizată şi ideală. Chiar forma versurilor era înrâurită de Eschil, pe care poetul l-a citit în traducerea lui Fr. Leopold von Stolberg (1802). Versurile albe alternau cu cele rimate ale corului. Putem afirma că, dintre toate lucrările dramatice ale lui Schiller, aceasta este cea mai strălucită din punctul de vedere al armoniei limbii, al „dicţiunii” (cum numesc germanii această frumuseţe verbală).

La recomandarea marelui duce Karl August, împăratul Franz l-a înnobilat pe Schiller în anul 1802. Jenat oarecum, îi scria poetul prietenului său Willielm von Humboldt: „Desigur că veţi fi râs, când

aţi auzit de înnobilarea mea. A fost capriciul ducelui nostru şi, dacă s-a realizat, am primit-o de dragul lui Lolo[8] şi al copiilor.”

Schiller a petrecut vara lui 1803 în staţiunea balneară Lauchstät, ca să-şi îngrijească şubreda-i sănătate. Presimţindu-şi sfârşitul apropiat, a desfăşurat o cu atât mai febrilă activitate. De dragul ducelui Karl August a tradus două comedii franceze: *Der Parasit (Parazitul)* şi *Der Neffe als Onkel (Nepotul în rolul unchiului),* gustate mult de publicul din Weimar.

Apoi a stat la îndoială: să scrie tot o piesă cu caracter antic? În cele din urmă a părăsit această idee, pentru un subiect german, apropiat de actualitatea politică – drama luptei pentru libertate, piesa care l-a făcut într-adevăr popular, ultima lui lucrare de mari proporţii: *Wilhelm Tell* (1804).

Era anul încoronării lui Napoleon. Goethe însuşi plănuise o epopee *Tell* şi i-a pus la dispoziţie documentarea necesară cu privire la Elveţia, ţară pe care Schiller n-a văzut-o niciodată. Elveţia trecea, în secolul al XVIII-lea, drept patria libertăţii republicane, a moravurilor patriarhale.

Schiller, cu intuiţia lui minunată, cu puterea de creaţie şi fantezia lui bogată a realizat o dramă cu fundal istoric şi a creat atmosfera alpină elveţiană, ca şi când ar fi trăit-o. Scriind se gândea însă mereu la poporul german. „Poporul e avid de asemenea subiecte, îi spunea lui Goethe. Mai ales acum se vorbeşte cu atât mai mult de libertatea elveţiană, cu cât ea a dispărut din lume.”

Prin *Wilhelm Tell* Schiller se întorcea la ideea lui

---

8 Charlotte, soţia sa, născută von Lengefeld, era nobilă.

din tinereţe: lupta împotriva tiraniei care păcătuieşte împotriva ordinii naturale, umane şi divine. Uciderea guvernatorului era justificată nu numai politic – ca să elibereze ţara de tirani – dar şi omeneşte, căci acesta îl silise pe Tell să tragă cu săgeata în mărul pus pe capul propriului copil.

Drama *Wilhelm Tell* i-a adus atâta popularitate, încât unii critici îl considerau *ein grosser Volksdichter* (Un mare poet popular). Aşa să fie oare? Goethe îl caracteriza astfel într-o convorbire cu secretarul său Eckermann; „Schiller, care, între noi fie zis, a fost mai aristocrat decât mine, care însă cântărea mai mult decât mine tot ce spunea, a avut fericirea bizară de a trece drept prietenul favorit al poporului”. Goethe avea dreptate: Schiller n-a făcut niciodată concesii gustului mediocru, pe care îl dispreţuia. Cu toate acestea, după cum am văzut, a avut mai mare popularitate decât Goethe. La aceasta au contribuit în primul rând stilul clar şi patosul, care nu e lipsit de gust; apoi dramele din tinereţe, cu entuziasmul lor, au contribuit în mare măsură la o preţuire generală. E drept însă că poporul s-a apropiat mai uşor de mentalitatea sa, decât de aceea, mai rece, olimpiană, a lui Goethe, dar adâncimea schilleriană de gândire, frumuseţea poetică formală, elevaţia artei sale puteau fi apreciate mai greu la adevărata lor valoare!

În iulie 1804 a avut loc la Berlin prima reprezentaţie a lui *Wilhelm Tell,* la care poetul a fost sărbătorit cu atâta entuziasm, încât împăratul, aflat de faţă, i-a propus să se mute la Berlin. Poetul însă nu se putea despărţi de Weimar, de duce şi de Goethe. În Weimar se simţea acasă, iar situaţia

materială i se îmbunătăţise. Nu lăsa pana din mână, deşi sănătatea-i era precară.

La căsătoria prinţului moştenitor de Weimar cu principesa rusă Maria Pavlovna a scris *Die Huldigung der Künste (Omagiul artelor),* cea mai frumoasă odă ocazională a literaturii germane.

În martie 1805 a început să scrie tragedia *Demetrius,* cu subiect din istoria Rusiei, dar tot atunci boala a izbucnit violent. În pauzele dintre accese poetul găsea totuşi energie să lucreze cu o plăcere uimitoare, până ce, în cele din urmă, a capitulat. La 9 mai 1805, după amiază, la orele 5, s-a stins. Un monolog din *Demetrius* era încă proaspăt pe masa lui de lucru.

În noaptea de 11 mai, pe când Goethe era greu bolnav, Schiller a fost dus la mormânt. O înmormântare modestă, aşa cum fusese o mare parte din viaţa lui.

C.F. Meyer descrie astfel cortegiul funerar: „Câteva făclii abia luminând sărăcăcios, pe care furtuna ameninţa să le stingă în fiecare clipă. Un linţoliu fluturând. Sicriu obişnuit de brad, fără nici o coroană şi nimeni nu-l însoţea, ca şi când ar fi dus la groapă pe cine ştie ce răufăcător. Cioclii se grăbeau. Doar un necunoscut înfăşurat în mantia-i largă, călcând măreţ, urma dricul. Era geniul omenirii.”

Din fericire aceasta este o simplă descriere poetică, întrucât ultimii ani ai vieţii poetului au fost buni. Schiller era stimat de naţiunea întreagă, mai toţi marii imperiului îi căutau prietenia, iar Karl August fusese generos cu el; grijile materiale nu-l mai apăsau. Numai boala îl amăra. Ultimii ani de înfrigurată muncă au fost şi cei mai întunecaţi de

suferinţă. Părea, totuşi, că slăbiciunea trupească, pe măsură ce înainta, alunga tot mai mult ceea ce era omenesc în poet; chipu-i arăta o transfigurare care a rămas încremenită pe nobila sa mască.

A fost mare poet, a fost – ceea ce e deseori rar – şi mare om. Nobleţea sufletească, setea lui de libertate le-a păstrat eroic dincolo de vicisitudinile scurtei sale vieţi. Soarta nu i-a fost prea darnică, ci dimpotrivă. Entuziasmu-i veşnic tânăr l-a ajutat să învingă toate lipsurile şi dezamăgirile. Dacă nu i se împlinea o îndreptăţită speranţă, făurea alta; dacă întâlnea mândria sau aroganţa celor fără inimă, îşi spunea, mângâindu-se: „Putem fi trataţi josnic, dar nu ne poate nimeni înjosi!” A crezut în el şi-n Artă. Era călăuzit de misiunea Artei în tot ce a creat. Spiritul a strunit trupu-i slăbit. Toţi – care l-au cunoscut – l-au iubit. Poetul H. Voss, mai tânăr ca el, dar care se bucura de prietenia sa, scria; „Ca poet, îl iubesc mult (pe Goethe); dar ca om, Schiller îmi este infinit mai drag, căci el m-a făcut om mai bun şi mai liber”.

Schiller a vrut să devină preot. N-a izbutit. Şi nici n-ar fi fost, credem, un preot bun, căci dogmele religioase erau străine de preocupările lui. În această privinţă nota: „Care din religii are dogmele cele mai bune? Nici una din toate cele pe care mi le numeşti. De ce nici una? Pentru că sunt… religios.”

A fost, în schimb, preotul care a slujit cel mai bine altarul Frumosului, al Binelui, al Libertăţii, al Umanităţii. Toate acestea îl fac actual…

În anul 1825 sicriul său a fost aşezat în cavoul ducal, la stânga ducelui Karl August, în dreapta căruia îşi va găsi odihna, în 1802, şi prietenul său,

Goethe. Acesta i-a dedicat un frumos document literar în

Epilog zu Schillers Glocke, care sfârşeşte cu aceste versuri:

„Indessen schritt sein Geist gewaltig fort
Ins Ewige des Wahren, Guten, Schönen,
Und hinter ihm, în wesenlosem Scheine,
Lag, was uns Alle bändigt: das Gemeine."[9]

Opera lui Schiller s-a născut într-o vreme de zguduiri şi de prăbuşiri istorice, care au salvat Europa de absolutism şi au creat premisele unui secol al democraţiei, al libertăţii şi demnităţii omului.

În 1859 poporul german s-a adunat în jurul mormântului marelui poet Schiller, ca în jurul acestui simbol. În schimb finele secolului al XIX-lea s-a uitat dispreţuitor la el (Nietzsche). Abia mai târziu şi-a aflat iar adevărata preţuire; Georg Kaiser şi Bertholt Brecht îl socoteau dascălul lor întru libertate şi ură împotriva tiraniei.

Astăzi s-a încheiat vremea când se discută pro şi contra în legătură cu evoluţia spirituală a lui Schiller, spre a i se fixa locul în universul sufletesc german. Opera sa a vrut să trezească tot ce e mai bun în om şi să-l înalţe pe calea spre perfecţiune. Aceste două tendinţe le-a contopit într-o sinteză, unică în spiritualitatea germană.

---

9 Şi acum sufletul lui se înalţă sus, în tărâmul veşnic al Adevărului, al Binelui şi al Frumosului, iar jos, în urma sa, a rămas – în negura aparenţelor – ceea ce ne înlănţuie pe toţi: Banalitatea.

Rânduri despre Wallenstein

Schiller a făcut studii istorice foarte amănunţite în legătură cu personalitatea şi viaţa lui Wallenstein. A cercetat istoria Războiului de 30 de ani, în care generalul Albrecht von Wallenstein a avut un rol considerabil, război asupra căruia poetul a scris, ca profesor universitar la Jena, tratatul de care am amintit; a făcut studii de astrologie, ca să-l poată înfăţişa pe cititorul în stele Seni, în prezicerile căruia Wallenstein credea, la început, orbeşte; a citit scrierile călugărului Abraham a Santa Clara, renumit predicator popular medieval, pentru a ni-l prezenta pe călugărul capucin din *Tabăra lui Wallenstein*; a vizitat apoi, din staţiunea balneară, unde-şi îngrijea sănătatea şubredă, localitatea şi fortăreaţa Eger, pentru a reda locul unde a fost ucis generalul, s-a familiarizat cu felul de organizare şi regulamentele armatei austriece etc. Nici un poet n-a pus vreodată atâta grijă şi zel în documentare. Întinderea subiectului fiind prea mare Goethe i-a propus, având în vedere şi reprezentarea dramei, să-l împartă în trei părţi, şi astfel s-au născut trilogia: *Wallensteins Lager (Tabăra lui Wallenstein), Piccolomini (Cei doi Piccolomini)* şi *Wallensteins Tod (Moartea lui Wallenstein).* Trilogia schilleriană nu trebuie însă asemănată cu trilogiile antice, în care fiecare parte era unitate de sine stătătoare şi care se putea reprezenta separat. La Schiller trilogia are acţiune unitară, o parte succedându-se după alta şi neputându-se reprezenta, cu deplină înţelegere, separat pe scenă, părţile tratând acelaşi subiect.

Prima parte *Wallensteins Lager* ne redă atmosfera

Războiului de 30 de ani, şi a fost reprezentată în anul 1798; celelalte două părţi, *Piccolomini* şi *Wallensteins Tod*, în anul următor.

Cu *Wallenstein*, Schiller a scris cea dintâi dramă istorică, în stil mare, din literatura germană.

Dar elaborarea trilogiei Wallenstein a cunoscut o lungă evoluţie. Încă la începutul anului 1791, în timpul preocupărilor sale legate de Războiul de 30 de ani, poetul numea moartea generalului Wallenstein un „subiect foarte preţios pentru o tragedie istorică”. A avut clar în minte subiectul, deşi l-a purtat în suflet până în 1799, deci 8 ani.

De ce nu s-a apucat îndată de lucru? Pe lângă boala care-l măcina, pe atunci îl preocupau alte lucrări, ca *Maltezii,* studiile istorico-filozofice, filozofia lui Kant şi Războiul de 30 de ani; apoi, după cum am văzut, Schiller voia să se documenteze serios, studiind împrejurările istorice şi politice ale epocii; topografia Boemiei de Merian, istoria aceleiaşi ţări, scrisă de Pelzel, campania ducelui de Weimar, a lui Engelsüss, războiul suedezilor publicat de Chemnitz etc.

Planul primelor trei acte l-a expus pe larg lui Goethe abia în februarie 1797. După o îndelungată chibzuinţă s-a hotărât să scrie un prolog, descriind soldăţesca Războiului de 30 de ani şi l-a intitulat *Wallensteiner.* Un an mai târziu i-a dat numele de *Wallensteins Lager* şi l-a îmbrăcat în versuri scurte, burleşti.

Intenţiona, la început, să scrie lucrarea în proză; dar s-a lăsat influenţat de Wieland, care socotea ritmul drept condiţie indispensabilă a poeziei, şi de Humboldt, care spunea că scenele de dragoste

dintre *Max* şi *Thekla* nu pot fi scrise în proză.

Până în decembrie 1797 a scris patru acte din *Piccolomini,* pe care i le-a citit lui Goethe. Acesta i-a sugerat să-l introducă în *Tabără* pe călugărul capucin, cu predica sa, recomandându-i să-l citească pe Santa Clara. Tot el i-a propus împărţirea în trei părţi a dramei, a treia parte fiind tragedie.

În noiembrie 1798 primele două părţi ale trilogiei erau aproape gata. Se oprise numai la scena astrologului *Seni*, căruia intenţiona să-i dea caracter comic. Tot Goethe a fost cel care l-a îndemnat să vadă altfel intrarea în scenă a astrologului. La 1 ianuarie 1799 îi trimite lui Goethe *Piccolomini,* care a şi fost reprezentată la 30 ianuarie, în acelaşi an, de ziua naşterii ducesei, după ce, cu trei luni mai înainte, se reprezentase *Wallensteins Lager.*

Schiller se grăbea: în februarie 1799 erau gata trei acte din *Moartea lui Wallenstein,* iar la 20 aprilie a avut loc cea dintâi reprezentaţie cu această a treia parte şi cea mai însemnată din trilogie.

Sub influenţa lui Goethe şi a lui Körner poetul a făcut vreo trei prelucrări, până ce a izbutit să-i dea forma definitivă şi abia în februarie 1800 editorul Cotta a început tipărirea trilogiei. Tirajul a fost neaşteptat de mic: 3.500 exemplare, care s-au epuizat imediat, tipărindu-se o nouă ediţie. Schiller a apucat patru ediţii.

Wallenstein nu este, ca alte personaje ale dramelor sale, un *caracter* care să exprime părerile şi dispoziţiile sufleteşti ale poetului, ci putem spune că, până la un punct, însuşirile lui Wallenstein sunt străine de caracterul lui Schiller.

Poetul îşi schimbase părerile despre Artă: voia

acum să reprezinte *realist* personajul. Wallenstein era tipul cel mai potrivit pentru acest scop. E adevărat că acest erou schillerian nu prezintă nici un moment remarcabil de măreţie, dar loialitatea trăsăturilor sale ni-l arată ca o puternică personalitate. N-are nobleţe sufletească, ci, dimpotrivă, unele momente reprobabile; este, totuşi, o apariţie însemnată, impunătoare. E plin de contraziceri (ca şi armata sa din *Tabără),* dar aceste contraziceri se contopesc într-un tot, care-l prezintă drept mare comandant de oşti. Păcătuieşte, prin trădare, cum păcătuiesc şi alţi eroi ai lui Schiller: Karl Moor şi Fiesco, dar în alte proporţii.

Schiller ni l-a înfăţişat pe Wallenstein nu ca pe un caracter format, ci ca pe unul în formare, în devenire, aşa cum spune Nietzsche: *„Der Deutsche ist nicht; er wird”* („Germanul nu şi-a sfârşit evoluţia, ci e în continuă dezvoltare”). Generalul Wallenstein fusese jignit în dieta de la Regensburg, dar, când împăratul a avut nevoie de el, l-a încărcat cu onoruri şi i-a acordat puteri discreţionare. Wallenstein n-a uitat jignirea, şi în suflet i-au încolţit ura şi dorul de răzbunare. După ce s-a despărţit de Viena, n-a mai avut alt punct de sprijin sufletesc decât credinţa în astre, de care atârna cu demonică ataşare.

Tragedia schilleriană se desfăşoară, de aici înainte, sub semnul soartei, al ambiţiei, al mândriei jignite, voind să acţioneze şi totuşi ezitând, în trădare şi necredinţă, în atmosferă de ameninţare, în care se petrec grozăviile Războiului de 30 de ani. Puterea lui e primejdioasă, dacă se lasă ademenit de ea.

Carlyle, scriind despre *Wallenstein,* a remarcat

foarte bine că fiecare soldat din *Tabără* oglindeşte mentalitatea unităţii din care face parte. Astfel dragonul irlandez, care acţionează numai îndemnat de propriul folos, este oglinda colonelului Buttler; primul cuirasier din regimentul Pappenheim – unitatea de elită a vieţii militare de atunci – este icoana lui Max Piccolomini, figura ideală din *Wallenstein;* trompetul, devotat trup şi suflet generalului, îl reprezintă pe Terzky, croatul, pe Isolani, iar archebuzierul, rămas credincios împăratului, pe Tiefembach etc. Cel mai ciudat tip e Vagmistrul, care e caricatura lui Wallenstein, pe care îl imită în chip ridicol.

Dar această armată pestriţă, oricât ar cuprinde în ea elemente disparate ca pregătire şi interese care s-au adunat sub steagul lui Wallenstein, este, deocamdată, strâns unită în jurul comandantului. Când se răspândeşte vestea că împăratul vrea să-i slăbească armata, împărţind-o, această armată declară solemn generalului că va rămâne cu el şi nici o putere n-o poate despărţi.

Prima parte *Wallensteins Lager* se încheie cu un sprinten „cântec al călăreţilor”.

Varietatea caracterelor, mişcarea din această agitată armată, toate îţi fac impresia că ai de-a face cu ceva haotic, şi totuşi există o unitate, o coeziune, care-i ţine pe toţi legaţi: personalitatea generalisimului. Tot ce se petrece în această tabără în fond se învârteşte în jurul „lui” şi fiecare se mişcă mânat numai de voinţa puternică a comandantului.

Din predica călugărului capucin bănuim şi opoziţia, care începe să se ridice împotriva atotputerniciei generalului. Când în partea doua,

Piccolomini, apare în tabăra din Pilsen consilierul imperial Questenberg, trimisul împăratului, ca să-i aducă lui Wallenstein porunca acestuia, soldăţesca pestriţă, care bea, joacă zaruri şi cântă – nu se mai vede, nici aude. Acest trimis se afla în mijlocul generalilor, devotaţi orbeşte lui Wallenstein, duşman Vienei. Questenberg se simte izolat, înţeles numai de Octavio, care, aparent, ţine cu generalul, în ascuns însă primeşte lupta cu acesta, pentru împărat şi pentru... sine, căci râvneşte comanda şi titlul de prinţ, precum şi pentru dorinţa de a-l scoate pe Max (fiul său, care o iubeşte pe Thekla) din mrejele lui Wallenstein.

Putere şi onoare: acestea sunt lozincile lui Wallenstein! Va sta în faţa împăratului singur, admirat şi temut totuşi. Puterea, de care dispune, îl va duce la nesocotinţă. Puterile misterioase ale destinului, puteri în care credea orbeşte la început, sunt în el. Toate: armata, familia, prietenii trebuie să-i fie la îndemână pentru realizarea ţelului urmărit. În acest ţel nu trebuie să vedem însă numai egoism. Nu! Wallenstein vrea să aducă pacea, libertatea, vrea, oricât ar părea de paradoxal, să ajute imperiul, să-l ridice, să sfârşească o dată cu fanatismul religios, care l-a sfâşiat timp de 30 de ani.

Egoismul lui Wallenstein constă, credem, în faptul ca el vrea să realizeze nobilul ţel al unirii germanilor, dezbinaţi în stătuleţe învrăjbite, „numai” prin el, imperiul să-i mulţumească „numai” lui. Dar legătura cu suedezii? Aceştia vor fi simple instrumente ale ambiţiei sale. Îi va plăti, în cele din urmă, ca pe oricare mercenari. Că a devenit, prin

aceasta, trădător faţă de împărat, da, e adevărat; dar nu şi faţă de imperiu! Trădarea se datorează mândriei jignite şi poftei sale de răzbunare. Aici trebuie căutată pricina căderii, şi nu în evenimentele externe.

Aparenţa este, fireşte, că tocmai aceste evenimente externe l-au silit la acţiunea de trădare: dar, în această privinţă, Schiller a dat numai o înfăţişare exterioară convingerilor interne. Criticul Jakob Minor, în introducerea sa la *Wallenstein,* scrie că „de fapt căderea lui nu se datoreşte forţelor străine, ci lui însuşi”. E încrederea absolută de sine. Aceasta îi aduce căderea. Nu cade pentru că se încrede în stele, ci pentru că e orb şi faţă de profeţiile sumbre ale astrologului său, Seni, care-i spune:

„O, vino, vino-n grabă şi priveşte
Cu ochii proprii, să te-ncredinţezi!
Un semn grozav se-arată-n casa vieţii;
De-aproape te pândeşte un duşman,
Un diavol e în dosul stelei tale!”

La acestea, el, încrezător acum, nu în stele, ci în infailibilitatea sa, îi răspunde:

„Baptiste, du-te şi te culcă, dragă!
De-atare semne nu mă înspăimânt!”

Nimic, nici astrologia, nici visul cu presimţiri sinistre al cumnatei sale, Contesa Terzky, nici teama cameristului său credincios, nici stăruinţele lui Max – nimic nu-i mai zdruncină siguranţa de sine.

Singura figură ideală e Max, care nu vrea să creadă în trădare şi urăşte falsitatea tatălui său. Pe Wallenstein îl admira ca pe cel mai mare geniu militar şi voia să-şi clarifice legăturile cu el:

„O legătură limpede, curată,
Rămâne încă între el şi mine.
Şi mai-nainte de sfârşitul zilei
Vreau să se hotărască dacă eu
Mă lepăd de prieten sau de tată!”

Acestea sunt şi cuvintele cu care se încheie partea a doua a trilogiei.

Pentru idila Thekla-Max, Schiller a fost criticat, obiectându-i-se că strică unitatea acţiunii şi că ar fi fost influenţat de moda tragediei franceze, în care neapărat trebuia să încapă şi o acţiune de dragoste. I se face, credem, o nedreptate poetului. „Această idilă e contraponderea necesară faţă de mărimea copleşitoare a lui Wallenstein*”,* scrie, cu dreptate, prof. Arthur Kutscher în introducerea sa la *Wallenstein.*

Acest contrast e într-adevăr necesar. Poetul însuşi a caracterizat dragostea lor „partea cea mai importantă a acţiunii, din punct de vedere poetic”.

În arhitectura trilogiei această idilă reprezintă Frumosul, ca simbol, în mediul acesta frământat de ambiţii. *Piccolominii,* fără scenele de iubire dintre cei doi, ar fi fost o piesă goală, rece. Scenele acestea sunt oaza verde în pustiul ambiţiilor deşarte şi, murind – unul, luptând eroic, Thekla la mormântul iubitului ei –, cei doi devin adevăraţii eroi, adevăraţii învingători. Max e imperativul

categoric kantian, cum fusese Rudeger, în *Cântecul Nibelungilor.* El n-a existat istoric; e creaţia poetului. În el recunoaştem într-adevăr pe Schiller, căci e conflictul său favorit: lupta dintre datorie şi înclinările inimii. La scenele acestea, mărturiseşte poetul, a lucrat cel mai mult şi, adăugăm, a pus cea mai multă inimă. Ele au pornit dintr-o necesitate sufletească a poetului, care şi aici, ca în *Räuber, Maria Stuart* şi în celelalte drame ale sale, a simţit nevoia unor momente de destindere, de linişte, de odihnă.

A fost, pentru mine, una din deziluziile tinereţii, când, după citirea lui *Wallenstein,* am aflat că Max şi Thekla, istoric, n-au existat.

Partea a treia, *Wallenstein Tod,* duce la catastrofă. Jocul lui Wallenstein cu gândul de a deveni regele Boemiei, de a se alia cu suedezii, devine acum acţiune serioasă. Generalul simte că nu mai poate da înapoi, căci a mers prea departe. Atât de mult s-a încurcat în plasa pe care singur şi-a ţesut-o.

Îndemnat de colonelul suedez Wrangel şi de ambiţioasa cumnată a sa, Contesa Terzky, şovăitorul Wallenstein se hotărăşte. Zadarnic încearcă Max să-l abată de la drumul trădării: Wallenstein merge ca un somnambul, orbeşte, spre pierzare.

Octavio îl atrage de partea sa şi pe colonelul Buttler, care fusese omul cel mai apropiat de Wallenstein. Regimente întregi îl părăsesc pe comandantul suprem; el merge însă pe acelaşi drum, cu nestrămutată şi încăpăţânată hotărâre. Se simte chiar uşurat, căci trecuse peste perioada chinuitoare a şovăielii. Dar Wallenstein şi-a pierdut

influenţa asupra armatei. Se retrage, de aceea, cu puţinii credincioşi, în fortăreaţa Eger. Aici aude că Max a căzut în lupta împotriva suedezilor şi Thekla moare la mormântul lui. Buttler pregăteşte pieirea generalului. Îl străpung cu suliţele căpitanii Deveroux şi MacDonald.

Contesa Terzky se otrăveşte. Sfârşitul: Octavio e numit prinţ. Tot trădarea a învins; dar cea cu aparenţă de lealitate.

Evenimentele istorice sunt fidel redate. Dacă, formal, opera *Wallenstein* este numită trilogie, prin faptul împărţirii ei în trei părţi, din punctul de vedere al acţiunii însă, cele dintâi două părţi sunt numai introduceri la tragedia *Wallensteins Tod.* Opera schilleriană, repetăm, nu e trilogie în sensul antic sau shakespearean. *Wallenstein*, scrie acelaşi istoric şi critic literar J. Minor în prefaţa sa la Schiller (Cotta, vol. V), are, după un prolog de un act, două drame de mai multe acte. Piesa a doua nu poate exista fără cea dintâi şi invers. Totul este o unitate, care numai din cauza volumului enorm al cuprinsului a fost împărţită artificial.

Sfârşitul trilogiei e măreţ. Eroul marii trădări a căzut; dar poetul nu vrea triumful celeilalte trădări, a lui Octavio. Moralmente, poetul îl nimiceşte pe Octavio în câteva cuvinte. E vorba de scrisoarea împăratului către „Prinţul Piccolomini”. Titlul este preţul trădării. Cu această deşartă înălţare îi plăteşte împăratul pierderea onoarei, pierderea unicului fiu.

Trilogia se încheie astfel dramatic şi palpitant. Poetul a izbutit să realizeze ceea ce el însuşi cerea de la confraţi; să ridice arta lor până la sublim, s-o

facă demnă de înălţimea subiectului ales. Să încheiem parafrazând cuvintele lui Schiller din *Maria Stuart:* „O, Doamne, din această operă vorbeşte o inimă!”

Virgil Tempeanu

Tabel cronologic

1759 (noiembrie 10) – S-a născut Fr. Schiller, la Marbach.

1773 – Urmează „Academia militară”, şcoală înfiinţată de ducele Karl Eugen la Württemberg pentru fiii ofiţerilor săi. Poetul este deci nevoit, ca fiu de ofiţer, să urmeze această „Academie” studiind medicina.

1775 – Absolvă „Academia” şi e numit medic militar în Württemberg.

1780 – Scrie poezii tinereşti, ca *Ode către Laura.*

1781 – Apare prima sa lucrare *Die Räuber (Hoţii),* pe care o începuse chiar în timpul şcolarităţii.

1782 – Prima reprezentaţie cu *Die Räuber,* la Mannheim, unde Schiller se refugiază în ianuarie acelaşi an.

1783 – Apare a doua dramă *Fiesco,* tragedie republicană, ţinând de perioada „Sturm und Drang” ca şi *Die Räuber.*

1784 – Termină tragedia burgheză *Kabale und Liebe (Intrigă şi iubire).* O plănuise încă la Stuttgart, în cele 14 zile de arest, pentru că a plecat la Mannheim fără învoire. E a treia operă aparţinând

perioadei „Sturm und Drang”. Schiller e numit poet al teatrului din Mannheim. La 11 ianuarie are loc reprezentarea dramei *Fiesco,* iar la 15 aprilie se reprezintă *Kabale und Liebe.* Lucrează la drama *Don Carlos.*

1785 – Pleacă la Leipzig. Începe o perioadă nouă în viaţa lui Schiller, în urma prieteniei cu Chr. Körner. Scoate revista *Thalia.*

1787 – Termină *Don Carlos,* părăsind, cu această dramă, curentul literar „Sturm und Drang”. Ducele Karl August de Weimar îi conferă titlul de consilier.

Începe o perioadă de preocupări ştiinţifice (istorie şi filozofie), 1785-1794. Pleacă la Dresda, după prietenul său Körner. Pictorul Anton Graff îi face cel mai izbutit portret (aflat în „Körner Museum” din Dresda). În iunie apare *Don Carlos.* Schiller face prima vizită la Weimar. Cunoştinţă cu Herdor şi Wieland; frecventează familia von Lengefeld, cu fiica căreia, Charlotte, se va căsători.

1788 – Lucrează la *Geschichte des Abfalls der Niederlande (Istoria revoltei Ţărilor de Jos).* Îl cunoaşte pe Goethe, fără să se împrietenească însă. Cu *Geschichte des dreissigjährigen Krieges (Istoria Războiului de 30 de ani)* îşi încheie activitatea sa de istoric.

1789 – E numit profesor de Istorie universală la Universitatea din Jena. La 26 mai ţine prelegerea inaugurală cu titlul: *Ce este şi în ce scop studiem istoria universală,* aclamată de studenţi.

1790 – Se căsătoreşte, la Jena, cu Charlotte von Lengefeld. Scrie *Istoria Războiului de 30 de ani,* care va apărea în 1792.

1793 – Serioase studii filozofice sub influenţa lui

Kant. Apar: *Über Anmut und Würde (Despre graţie şi demnitate)* şi *Über das Erhabene (Despre sublim).*

1794 – Apar: *Briefe über die ästhetische Erziehung des Menschen (Scrisori despre educaţia estetică a omului)* şi *Über naive und sentimentalische Dichtung (Despre poezia naivă şi cea sentimentală).* Leagă prietenie cu Goethe. Apare revista *Die Horen.* Sculptorul Johann Danecker îi modelează bustul (se află în Muzeul din Stuttgart).

1795 – Anul în care Schiller se reîntoarce la poezie. Scoate, împreună cu Goethe, revista critică *Die Xenien.*

1796 – Apare *Musenalmanach,* în care Schiller publică poezii filozofice ca *Der Spaziergang (Plimbarea), Ideal und Leben (Ideal şi viaţă), Das Glück (Norocul)* etc.

1793 – „Anul baladelor”, în care, împreună cu Goethe, publică renumitele sale balade şi romanţe: *Der Handschuh (Mănuşa), Der Ring des Polykrates (Inelul lui Polycrate), Ritter Toggemburg (Cavalerul Toggemburg), Die Bürgschaft (Chezăşia), Der Kampf mit dem Drachen (Lupta cu balaurul)* etc.

1799 – Schiller se mută la Weimar, unde începe o prodigioasă activitate. Prietenia cu Goethe devine trainică şi cu efecte fericite asupra activităţii amândurora. Astfel termină *Wallenstein,* şi de aici înainte va apărea aproape în fiecare an o piesă originală. Traduce pentru teatrul pe care îl conducea Goethe piese străine ca: *Macbeth* de Shakespeare, *Turandot* de Gozzi, *Fedra* de Racine etc.

1800 – Termină *Maria Stuart,* care se joacă cu mare succes.

1801 – Tragedia romantică *Jungfrau von Orleans*

(Fecioara din Orleans). O reprezintă în Leipzig, unde poetul este ovaţionat.

1802 – Se mută în casa proprie din Weimar. Scrie *Die Glocke.* Editorul Gotta îi tipăreşte *Wallenstein.* Poetul este înnobilat de împăratul Franz, la propunerea marelui duce Karl August de Weimar.

1803 – O nouă dramă: *Die Braut von Messina,* tragedie cu coruri. Vara şi-o petrece în staţiunea climaterică Lauchstät pentru îngrijirea sănătăţii, care devine tot mai şubredă.

1804 – Se încheie, de fapt, cariera dramatică a lui Schiller, *cu Wilhelm Tell.* Cu aceasta se întoarce poetul iar la drama obiectiv-istorică, la ideea libertăţii cu care a început *(Die Räuber)* şi pentru care luptase în tinereţe, încheind astfel un ciclu dramatic la sfârşitul vieţii. În mai vizitează Berlinul, unde, în iulie, i se reprezintă *Wilhelm Tell.* Împăratul îi propune să se mute la Berlin; dar acest plan cade. Scrie oda ocazională *Die Huldigung der Künste (Omagiul artelor),* la căsătoria prinţului moştenitor de Weimar cu prinţesa Maria Pavlovna. Din acest an datează portretul său făcut de Gottfried Schadow (se află la National-Galerie din Berlin).

1805 – În martie se reprezintă, la Weimar, traducerea sa din Racine, *Fedra.* Moare lucrând la drama cu subiect din istoria Rusiei, *Demetrius,* la 9 mai, după amiază la orele 5 şi e înmormântat în noaptea de 11 mai.

1825 – Sicriul său este aşezat în cavoul ducal, la stânga sicriului ducelui Karl August; iar în 1832 sicriul lui Goethe, la dreapta ducelui.

Virgil Tempeanu

Scurt istoric al războiului de 30 de ani (1618-1648) şi al rolului generalului *Wallenstein*

Sângerosul război, în aparenţă religios, care a pustiit Germania răscolind-o 30 de ani, a izbucnit în Boemia, unde, din ordinul împăratului au fost dărâmate bisericile protestante, abia ridicate în orăşelele Braunau şi Kloslergrau, deşi confesiunea protestantă era legal recunoscută.

Protestanţii s-au răsculat în anul 1618, au pus mâna pe conducerea oraşelor şi i-au alungat pe catolici. Urcarea împăratului Ferdinand al II-lea, fanatic catolic, pe tronul Germaniei a înrăutăţit situaţia.

Împăraţii din dinastia Habsburg duceau o politică de întronare a unei autorităţi centrale şi absolute în Germania. Fiind catolici se sprijineau în acest scop pe Biserică, iar iezuiţii, în lupta lor împotriva protestanţilor, izbutiseră să readucă la catolicism

Bavaria şi unele regiuni renane.

Contrareforma, sprijinită de împărat, era combătută însă violent de principii protestanţi germani, care, ca să se apere, au încheiat Uniunea evanghelică. La rândul lor, catolicii s-au unit în Liga catolică. Aceste două organizaţii politico-religioase zdruncinau, prin antagonismul lor, situaţia politică din imperiu.

Germania avea adversari şi în afară: în primul rând pe francezi, care nu vedeau cu ochi buni politica centralistă şi absolutistă habsburgică, întrucât se temeau de o Germanie unită şi puternică (mai ales că şi Spania era pe atunci de temut). Apoi nici statele din nordul Germaniei, îndeosebi Danemarca şi Suedia, nu erau favorabile unei Germanii unite (Suedia se vedea stânjenită în planurile ei de dominaţie asupra Mării Baltice).

În 1618, răsculându-se protestanţii cehi, nu-l mai recunosc drept rege al lor pe Ferdinand al II-lea, ci pe prinţul-elector al Palatinatului, căci acesta era conducătorul Uniunii evanghelice.

Principii din Liga catolică îl ajută pe împărat şi-i bat pe cehi la Muntele Alb (1620), lângă Praga, Boemia devenind prin aceasta o provincie habsburgică.

Ferdinand al II-lea vrând să-l pedepsească pe principele elector al Palatinatului, pentru că acceptase să fie regele Cehiei, trimite trupe împotriva lui, pustiind întreg Palatinatul şi alungându-l pe elector, punând în locu-i un prinţ catolic.

Protestanţii cer atunci ajutor din afară, şi războiul se transformă într-un conflict internaţional. Astfel

Gabriel Bethlen, principele protestant al Transilvaniei, care râvnea la tronul Ungariei, se uneşte cu cehii împotriva lui Ferdinand al II-lea, iar regele Danemarcei, protestant şi el, pătrunde cu armata în Germania. Împăratul, atacat din două părţi, află ajutor la Wallenstein, nobil de origine cehă, care, după înfrângerea răscoalei din Praga şi confiscarea averii protestanţilor (1618-1620), devenise foarte bogat. El îşi alcătuieşte armata pe cheltuială proprie şi o pune la dispoziţia împăratului, împăratul îi acordă puteri discreţionare, şi Wallenstein, iscusit general, înfrânge armata daneză cât şi pe aceea a Uniunii evanghelice, silindu-le să se retragă din teritoriile cucerite de ei, de exemplu din Bavaria, care a rămas până azi catolică. Se încheie pacea din 1629.

Acum Ferdinand are mână liberă să-şi realizeze planurile sale de a alcătui un imperiu centralizat şi de a instaura monarhia absolută în Germania. Tot în acest scop îi sileşte pe protestanţi, cu scopul de a-i slăbi economiceşte, să înapoieze Bisericii Catolice bunurile confiscate în urma Reformei lui Luther. Dar succesele lui Ferdinand nu erau pe placul Franţei. Cardinalul Richelieu, conducătorul de fapt al ţării, intervine pe lângă Gustav Adolf, regele Suediei, ajutându-l şi băneşte, ca acesta să ia armele împotriva lui Ferdinand al II-lea. Suedezii intră în anul 1630 în Germania, cărora li se alătură şi principii Saxoniei şi de Brandemburg, şi înving trupele catolice, mergând victorioşi până în sudul Germaniei. Wallenstein este biruit la Lützen, în Saxonia (1632); dar în această bătălie cade chiar regele Gustav Adolf. Prin moartea sa eroică

protestanţii pierd un mare sprijinitor şi puterea lor slăbeşte.

Franţa însă veghea şi, pentru a preveni o întărire a împăratului Ferdinand, se hotărăşte să intervină direct.

Ferdinand însă, temându-se de puterea şi ambiţiile lui Wallenstein, în loc să-l câştige, pune la cale uciderea lui, la Eger, în 1634, unde se retrăsese, după ce împăratul îi luase comanda. Prin asasinarea lui Wallenstein, împăratul pierde pe cel mai valoros general. Franţa intră în luptă în 1635 şi armatele ei se ciocnesc cu cele germane pe Rin şi în Bavaria.

La început francezii sunt bătuţi, dar le sar în ajutor suedezii, olandezii şi principii protestanţi germani. Conduse de generalii Condé şi Turenne, armatele franceze le înving pe cele imperiale, intrând în Bavaria, de unde ameninţă Viena. Împăratul este nevoit să ceară pace, tratativele având loc în două oraşe din Westfalia, Münster şi Osnabrück.

Pacea se încheie în anul 1648 şi ea restabileşte libertatea religioasă, dar consfinţeşte şi înfrângerea politicii de unificare a Germaniei sub puterea absolută a împăratului (acum Ferdinand al III-lea),

Principii, mai ales cei de Brandemburg şi de Saxonia, devin puternici şi aproape independenţi, având dreptul să întreţină relaţii diplomatice directe cu alte state.

Elveţia şi Ţările de Jos se desprind din imperiu, Franţa primeşte Alsacia (fără oraşul Strassburg).

Pacea westfalică a fixat hotarele politice ale Europei care, în general, au rămas astfel până la finele secolului al XVIII-lea, iar fărâmiţarea

Germaniei va dura până în secolul al XIX-lea.

Războiul de 30 de ani, care stă la baza trilogiei lui Schiller, *Wallenstein*, va avea ca urmare şi o mişcare, în Franţa şi în Italia de sud, împotriva absolutismului feudal.

Virgil Tempeanu

Partea Întâi

TABĂRA LUI WALLENSTEIN

Wallenstein's Camp (Wallensteins Lager)

Prolog

(Rostit la redeschiderea teatrului din Weimar, în octombrie 1798)

Din nou ne-atrage în această sală,
Azi, jocul măştii grave şi glumeţe,

Ce, prin urechea şi prin ochiul vostru,
Adânc în suflet v-a pătruns adesea.
Priviţi cum sala iar a-ntinerit,
Cum arta, ca pe-un templu-nălţător,
A împodobit-o! Şi un duh măreţ,
Din şiru-acestor nobile coloane,
Rosteşte parcă vorbe-armonioase
Ce umplu sufletul de noi avânturi
Şi clipa de simţiri sărbătoreşti.

E totuşi încă vechiul teatru, leagăn
Al multor forţe tinereşti şi meşter
Talentelor în plină dezvoltare.
Noi suntem încă veteranii, care,
Cu sârguinţă şi elan fierbinte,
În faţa voastră numai am crescut.
Pe locu-acesta-a stat un nobil meşter
Ce v-a-nălţat la culmea artei sale
Şi v-a-ncântat prin geniu-i creator.
O, fie ca înfăţişarea demnă
A teatrului s-atragă-n rândul nostru
Pe cei mai vrednici, iar acea nădejde
– Pe care am nutrit-o mai de mult –
Să se-mplinească-n chip strălucitor!
O mare pildă ne stârneşte râvnă,
Şi gândului dă zborul către culmi.
Deci fie-această scenă înnoită
O mărturie-a marelui talent!
Căci unde-şi cearcă forţele mai bine
Şi-mprospătează gloria străveche,
Decât aici în faţa unui public
Mişcat de fiecare vrajă-a artei,
Cu simţul fin în stare-a prinde duhul

În apariţia-i fulgerătoare?
În vreme ce a daltei plăsmuire
Şi cântul bardului trăiesc milenii,
Creaţia actorului va trece
Pe lângă simţuri, grabnic, fără urme.
Aici, cu el odată, moare vraja.
Şi cum se stinge sunetu-n ureche,
Aşa se stinge clipa creatoare
A cărei faimă nu se poate scrie.
O, arta-i grea, răsplata-i trecătoare!
Actorului nu-i va-mpleti cununi
Posteritatea, şi de-aceea el
Să fie lacom după viaţă; clipa
Fiind a lui, s-o umple-n întregime,
Şi să câştige cu tărie lumea,
Din vremea lui pentru-a-şi putea clădi,
Cu dragostea celor mai buni şi vrednici
Un monument înălţător şi viu.
Cel care-a mulţumit pe cei mai buni
Din vremurile lui, acela-nseamnă
Că-n toate vremurile a trăit.

Începe astăzi pe această scenă,
Sălaşul Thaliei, o eră nouă
Ce-l face pe poet mai îndrăzneţ:
Se leapădă de-un drum bătătorit
Şi ţine să vă scoată din făgaşul
Îngust al vieţii, pentru-a vă transpune
Pe culmile măreţe ale artei
Ce-i vrednică de clipa-nălţătoare
A vremii-n care năzuim într-una.
Căci numai o idee mare poate
Să clatine din temelii un suflet,

În minţile cu gânduri marginile
Şi înţelegerea e mărginită,
Iar omul izbuteşte să se-nalţe
Odată cu-aspiraţiile-i mari.

Şi-acum, când veacul grav e pe sfârşite,
Când chiar şi adevăru-i poezie,
Când genii mari se luptă să atingă
Un ţel ales şi când în joc se aflā
Măreţe lucruri ale omenirii
– Şi dominaţia, şi libertatea –
Cuvine-se şi artei să încerce,
Pe scena magică, un zbor mai-nalt
– Ba, astăzi, chiar şi trebuie – căci altfel,
O face de ruşine scena vieţii.

Vedem cum azi se sfarmă forma veche
Ce, cu un veac şi jumătate-n urmă,
Dăduse ţărilor din Europa
O mult dorită pace, rodul scump
Plătit cu treizeci ani de trist război.
Din nou poetului îngăduiţi-i
Să vă arate, plin de fantezie,
Acele-ntunecate vremi de-atunci,
Dar să priviţi prezentul mai senini,
Şi viitorul cu nădejdi mai mari.

Acum poetul vrea să vă transpună
În mijlocul acelui crunt război.
Trecură şaisprezece ani de jaf,
De pustiire şi de lipsuri. Lumea,
Ca într-o mlaştină-a durerii, fierbe,
Şi raza păcii nu se-ntrezăreşte.

Imperiu-i ca un loc de zbenguială
A armelor, oraşele-s pustii.
Ruină-i Magdeburg-ul, orice artă
Şi meşteşugurile-s la pământ.
Nimic nu mai înseamnă cetăţeanul,
Oşteanu-i totul; iar necuviinţa,
Nepedepsită,-şi bate joc de datini.
Şi pe pământul pustiit vin cete
Barbare,-n lung război sălbăticite.

Pe-acest tablou al unor vremi sinistre
Se desenează lucruri îndrăzneţe
Şi-un geniu temerar. Voi îl cunoaşteţi:
E zeul taberei, făuritorul
Oştirilor neînfricate, zbirul
Oricărei ţări, iar pentru împărat
Şi stâlp, şi groază, fiu aventuros
Al orbului noroc, acela care,
De-al vremilor hatâruri înălţat,
Atins-a iute cea mai-naltă treaptă
A gloriei, dar, nesătul, râvnind
Mereu şi mai departe, cade jertfa
Ambiţiilor lui nestăpânite.
Imaginea acestui om de geniu
– De unii îndrăgit, urât de alţii –
E în istorie neconturată.
Dar, ochilor şi inimilor voastre,
Acum, ca om să vi-l arate arta,
Ce totul mărgineşte şi încheagă
Şi dă-napoi naturii orice culme.
Ea vede omul în strâmtoarea vieţii
Şi mare parte-a vinei lui o pune
Pe seama aştrilor nenorocoşi.

El nu apare azi pe-această scenă
Şi, totuşi, între cetele-ndrăzneţe,
Pe care geniu-i le însufleţeşte,
A lui imagine veţi întâlni;
Aceasta, până când sfioasa muză
Va îndrăzni să vi-l înfăţişeze
Pe viu; căci numai setea de putere
I-ademeneşte inima. În lagăr
Se-arată numai ale lui păcate.

Iertaţi-l pe poet că nu vă duce
Degrabă pân' la ţinta acţiunii,
Ci îndrăzneşte numai să v-arate
Imaginea eroului măreţ
Doar printr-o-nşiruire de tablouri!
Doresc ca jocul azi să cucerească
Urechile şi inimile voastre
Prin sunetele neobişnuite
Ce vă vor duce în acele vremuri,
Pe-o scenă de război, străină vouă,
Pe care în curând eroul nostru
Cu fapte o va umple.

Azi, când muza,
A dansului zeiţă şi-a cântării,
Sfioasă-şi cere dreptul din străbuni
S-aducă versul iar, n-o dojeniţi!
Cuvine-se să-i mulţumiţi, căci ea
Vă-nfăţişează tristul adevăr
În vesela împărăţie-a artei,
Destramă cu ştiinţă-nşelăciunea,
Pe care mai-nainte o crease

Şi, astfel, nu trădează adevărul.
Severă-i viaţa, arta e voioasă.

Personajele

Gornistul, Sergentul, din regimentul de carabinieri al lui *Terzky*
Tiraliori.
Doi Vânători, călăreţi din ceata lui *Holk*
Dragoni, din regimentul lui *Buttler*
Archebuzieri din regimentul lui *Tiefembach*
Cuirasieri dintr-un regiment valon
Cuirasieri dintr-un regiment de lombarzi
Croaţi
Ulani
Recrutul
Cetăţeanul
Ţăranul
Fiul ţăranului
Capucinul
Instructorul militar
Vivandiera
O femeie de serviciu
Copii de trupă
Oboişti
În faţa oraşului Pilsen din Boemia.

Scena I

Cortul unei vivandiere, în faţa căruia se găseşte o dugheană de mărunţişuri şi vechituri. Soldaţi de toate culorile şi sub toate drapelele se înghesuie claie peste grămadă. Toate mesele sunt ocupate.

Croaţi şi ulani pregătesc ceva pe grătar, vivandiera le toarnă vin, câţiva copii de trupă aruncă zarurile pe o tobă, iar alţii, în cort, cântă.

Un ţăran şi fiul său.

Fiul:
Tătucă,-ţi spun: nu isprăvim cu bine!
Să ne ferim de-această ostăşime!
Sunt oameni prea-ndărătnici, ia priveşte!
Să nu păţim ceva, Doamne fereşte!
Ţăranul:
Ei, aş! Or fi-ndrăzneţi, de bună seamă,
Dar n-au să ne mănânce, n-avea teamă!
Ia uite, vezi? Venit-au alţii noi
De către Saal şi Main. Acest convoi
Adus-a lucruri scumpe, cu grămada.
De-om fi şireţi, va fi a noastră prada.
Un căpitan, de altu-njunghiat,
Aceste două zaruri mi-a lăsat.
Sunt pline de noroc; cerca-voi dară,
Acum, puterea lor de-odinioară.
Băieţilor ne-om arăta zănatici,
Ei sunt risipitori şi zărpălatici.
Le place mult să fie lăudaţi
Şi-aruncă lesne banii căpătaţi.
Cu baniţa ne storc avutul – noi
Cu linguriţa îl vom lua-napoi.
Lovind cu spadele, necruţători,
Noi îi vom încolţi viclenitori.
(Din cort se aud cântări şi izbucniri de bucurie.)
I-auzi cum chiuie? Doamne fereşte!
Pe toate pielea noastră le plăteşte,

Căci hoardele se lăfăiesc de-un an
În grajdurile bietului ţăran.
Acum pe câmpurile înverzite
Nu mai găseşti nici pană, nici copite.
Cât vezi cu ochii, ţarina-i pustie.
De foame şi de-atâta sărăcie,
Ne-aduc în stare hoardele tirane
Mai să ne roadem propriile ciolane.
Nici când saxonu-a bântuit prin ţară
N-am îndurat o viaţă-atât de-amară.
Şi, cică, sunt oşteni împărăteşti!
Fiul:
Ies mulţi din cuhne; de la ei chiteşti
C-avem ce lua? Nu sunt prea arătoşi.
Ţăranul:
Sunt, dintre toţi, cei mai răutăcioşi?
Se umflă-n pene şi se cred prea tari,
De parcă-ar fi din neamurile mari.
Puşcaşi sunt de-ai lui Terzky. Ăstor cete
Boemia li-e baştină, băiete!
Cu un ţăran n-ar sta la băutură.
Dar văd şi tiraliori. Stau la căldură
În jurul focului, în stânga,-i vezi?
Ei mi se pare că sunt tirolezi.
Hai, vino Emmerich, căci ne-am găsit
O bună pasăre de jumulit!
Ei se îmbracă bine, au bănet
Şi bucuroşi se-aşează la zaifet.
(Se duc la corturi.)

Scena II

Cei dinainte, vagmistrul, gornistul şi un ulan.

Gornistul:
Ce vrea netotul? Şterge-o, stârpitură!
Ţăranul:
Maria voastră, o îmbucătură
Şi-un strop de vin, căci azi am flămânzit!
Gornistul:
Pe ăştia eu aşa i-am pomenit:
Să bea şi să se-ndoape!
Ulanul (îi întinde un pahar de vin):
Eşti flămând?
Na, câine, bea!
(Îl duce pe ţăran la cort; ceilalţi vin în faţă.)
Vagmistrul:
Azi, solda, cu ce gând
Ne-au îndoit? Socoţi că în zadar?
Pentru-a ne ţine de petreceri doar?
Gornistul:
Nu ştii că azi Ducesa vine-ncoace
Cu fiica-i, principesa?
Vagmistrul:
Eh, se face
De ochii lumii. Ţinta lor, văd bine,
E ca oştirile din ţări străine
Să fie-aici, la Pilsen, ghiftuite
Şi astfel – dintru început momite –
Cu noi să-njghebe trainică unire.
Gornistul:
Da, da! Iar e ceva în pregătire.
Vagmistrul:
Iar domnii generali ce-au comandat…
Gornistul:
Nu mi se pare-a fi ceva curat.

Vagmistrul:
S-au năpustit cu toţi-aici, grămadă…
Gornistul:
Că doar n-or fi venit la noi să şadă…
Aşa… că le-ar fi dragă plictiseala.
Vagmistrul:
Nu ai băgat de seamă forfoteala
Şi-atâtea şoapte-ntruna…
Gornistul:
Bine zici!
Vagmistrul:
Şi cum, de ieri, cutreieră pe-aici
Bătrânul din Viena c-un şirag
De aur după gât? Pun rămăşag
Că asta e cu tâlc!
Gornistul:
Iar vreo iscoadă!
Pe duce-l cată.
Vagmistrul:
Nu vor să se-ncreadă
În noi! Da, da! Nu ai băgat de seamă?
De chipu-ascuns al ducelui li-e teamă,
Îl văd prea sus, şi-acum a lui urcare
Îi supără, şi cată să-l doboare.
Gornistul:
Noi îl vom ţine şi de-acu-nainte.
O, de-ar avea aceleaşi simţăminte,
Ca noi, şi ceilalţi!
Vagmistrul:
Oastea cârmuită
De Terzky – în lagăr cea mai neclintită –
Şi oastea noastră fi-vor cu priinţă
Doar lui, căci el crescutu-ne-a-n credinţă.

Toţi căpitanii,-n grad de el urcaţi,
Lui trup şi suflet fi-vor devotaţi.

Scena III

Cei dinainte, tiraliorul, gornistul, croatul.

Tiraliorul:
De unde ai furat aşa mărgele?
Nu-ţi folosesc! Să facem învoială:
Aceste terţerole-ţi dau pe ele,
Croatul:
Nu, nu! Tu vrei să-mi tragi o păcăleală.
Tiraliorul:
Ei aş! Îţi dau şi-o şapcă albăstrie:
Acum o câştigai la loterie.
Croatul (întinde mărgelele în dreptul soarelui ca să sclipească):
Granat curat şi chiar mărgăritare!
Ia uite ce frumos sclipesc în soare!
Tiraliorul (ia mărgelele şi le priveşte):
Îţi dau, sclipind atât de minunat,
Şi-acest bidon!
Gornistul:
Să vezi cum pe croat,
Tiraliorul îl va înşela!
Tiraliorule, juma-juma
Şi îmi voi ţine gura!
Croatul (şi-a pus şapca pe cap):
Da, îmi place!
Tiraliorul (face semn Gornistului):
Iar dânşii-s martori. Doar un schimb vom face.

Scena IV

Cei dinainte, sergentul.

Sergentul (apropiindu-se de vagmistru):
Ei, frate carabinier, ce zici?
O să ne ţină multă vreme-aici?
În vreme ce noi stăm la căldurică,
Pe câmp roiesc duşmanii fără frică.
Vagmistrul:
Ce, eşti grăbit? Acuma nu se poate,
Căci drumurile încă-s desfundate.
Sergentul:
Eu, nu! Aici mă simt chiar de minune;
Dar a sosit un vestitor ce spune
Că Regensburgu-ar fi căzut acum.
Gornistul:
Deci în curînd o să pornim la drum.
Vagmistrul:
Cum? Pentr-un bavarez nesuferit
Şi mult urât de duce, s-alergăm
Să-i ocrotim noi ţara? Ţi-ai găsit!
Sergentul:
Din gura dumitale multe-aflăm.

Scena V

Cei dinainte, doi vânători, apoi Vivandiera, copiii de trupă, un instructor militar, o femeie de serviciu.

Primul vânător:
Văd lume tare veselă pe-aici!
Gornistul:

Dar cine sunt cei arătoşi, voinici,
În uniformă verde îmbrăcaţi?
Vagmistrul:
Sunt de-ai lui Holk, toţi vânători cercaţi.
Ei nu din târgul Lipsca-au cumpărat
Galoanele de-argint; le-au meritat.
Vivandiera (aduce vin):
Bine-aţi venit!
Primul vânător:
Ia uită-te, drăcie!
Chiar Augusta din Blasewitz să fie?
Vivandiera:
Vezi bine, da! Şi dumneata „musiu”
Nu eşti din Itzehöe, precum ştiu,
Chiar Petru, zis cel lung, acel băiat
Care-ntr-o noapte,-n Glückstadt, a păpat
Ai tatălui său bani, cu trupa-ntreagă?
Primul vânător:
Schimbând cu puşca pana.
Vivandiera:
Atunci ne leagă
Un vechi prieteşug.
Primul vânător:
În astă ţară,
Boemia, ne întâlnim deci iară.
Vivandiera:
Azi icea, mâine colo,-ntr-un noroc;
Aşa precum te clatină războiul
Şi cum te mătură din loc în loc.
De-atunci, umblai prin lume de tot soiul.
Primul vânător:
Da, se şi vede! Da. Îţi dau crezare!
Vivandiera:

Am drumuit cu ale mele care
De mărfuri, când pe Mansfeld noi l-am pus
Pe goană, pân’ la Timişoara, sus.
Făcut-am lângă Stralsund un popas.
Acolo am trecut prin greu impas,
Dând faliment. La Mantua, apoi,
Cu Feria venit-am înapoi,
Făcând o preumblare pân’ la Gent
Cu spaniolii dintr-un regiment.
Norocul mi-l voi încerca acum
Aci,-n Boemia, şi sper s-adun
Toţi banii de la cei ce-mi sunt datori.
Să văd de-mi dă şi Friedland ajutor.
Acolo cortul meu îl poţi privi.
Primul vânător:
Cum văd, aici de toate poţi găsi!
Dar unde l-ai lăsat pe scoţianul
Cu care te plimbai?…
Vivandiera:
Ah, hoţomanul!
M-a tras pe sfoară, – a şters-o frumuşel.
Tot ce-am agonisit a luat cu el,
Lăsându-mi doar pe ţâncu-acesta-n seamă!
Copilul de trupă (vine sărind):
De tata îi vorbeşti acuma, mamă?
Primul vânător:
Îi dă-mpăratul hrană şi-ngrijire,
Căci trebuie să crească-a lui oştire.
Instructorul militar (vine):
La şcoala de campanie porniţi!
Hai, marş băieţi!
Primul vânător:
Şi ei sunt îngroziţi

De încăperile înguste, iată!
Femeia de serviciu (vine):
Mătuşă, vor să plece!
Vivandiera:
Vin îndată!
Primul vânător:
Aha! Dar cine e hăituşca mică?
Vivandiera:
E-a sorei mele.
Primul vânător:
Deci o nepoţică?
(Vivandiera pleacă.)
Al doilea vânător (reţine fata):
Rămâi cu noi, copilă preafrumoasă!
Femeia de serviciu:
Am muşterii de ospătat la masă.
(Se desface din mâinile lui şi pleacă.)
Primul vânător:
Ispititoare fetişcană,-mi place!
Iar mătuşica ei iubită... drace!
Câţi domni n-au vrut să-ncânte păpuşica,
Zadarnic însă şi-au tocit pingica!
Cum trece vremea! Omul multe-nvaţă
Prin lume! Câte-am să mai văd în viaţă!
(Către vagmistru şi gornist.)
Prieteni, mult noroc şi fericire!
Ne daţi şi nouă astăzi găzduire?

Scena VI

Vânătorii, vagmistrul, gornistul.

Vagmistrul:

Da, cum să nu,-ncăpem toţi, negreşit!
Aci,-n Boemia, bine-aţi venit!
Primul vânător:
Se vede că o duceţi de minune!
Noi la duşman am dat de-amărăciune
Şi-am dus-o tare greu pe-acel ţinut.
Gornistul:
Aşa cum arătaţi, de necrezut!
Vagmistrul:
Da! Ştiu că nu prea sunteţi lăudaţi
De cei din Meissen şi din Saal!
Al doilea vânător:
Lăsaţi!
Dar ce! Croatul altfel s-a purtat?
În urma lui nimic n-a mai lăsat.
Noi am sosit acolo, din păcate,
Când prăzile au fost pe terminate.
Gornistul:
Priviţi la guler, ce dantelărie,
Ce albituri, ce pene-n pălărie!
Vă prinde pantalonul uimitor!
Îţi pare totu-atât de mişcător!
Ei, bată-vă norocul – Aşa găteală
S-avem pe noi cândva, nici pomeneală!
Vagmistrul:
În schimb, suntem din trupa de onoare
A ducelui. Respectul e mai mare.
Primul vânător:
Adică pentru noi, ai vrea să spui,
Că e mai mic? Noi nu suntem ai lui?
Vagmistrul:
Sunteţi ca un grăunte-ntr-o grămadă.
Primul vânător:

Şi voi, făcuţi cumva din vreo plămadă
Aleasă? Haina doar ne osebeşte,
Şi eu în haina mea mă simt domneşte.
Vagmistrul:
Vă plâng de milă, căci vă duceţi traiul
Acolo,-ntre ţărani, departe. Graiul
Ales şi o deprindere semeaţă,
Numai în preajma ducelui se-nvaţă.
Primul vânător:
Se vede bine, după-apucături,
Ce-aţi prins din multele-i învăţături:
Ştiţi să tuşiţi şi să scuipaţi ca el!
Dar nu prea văd cum tot cu-acelaşi zel
Aţi învăţat ceva din geniul lui,
Din marele lui spirit, vreau să spui!
Aşa ceva nu întâlnim la voi!
Al doilea vânător:
Pe dracii toţi! Oriunde-ntrebi de noi,
„Cumpliţii vânători” suntem numiţi,
Ai ducelui, şi dacă vreţi să ştiţi
Deloc nu-i facem numele de-ocară!
Pătrundem îndrăzneţi prin orice ţară,
Vrăjmaşă sau prietenă, şi, crunţi,
O ţinem drept, prin holde, văi şi munţi.
Când Holk, cu cornul lui vestit ne sună,
Toţi, într-o clipă,-n juru-i se adună
Ca focul care cade pe o casă
Când totul doarme-n noaptea-ntunecoasă!
N-ajută-mpotrivire, furişare;
Adio disciplină, ascultare!
Ne cad fetiţe-n braţe cu de-a sila –
Acum războiul nu cunoaşte mila.
Nu vi le spun să fac pe încrezutul!

În Baireuth, sau în Voigtland, în ţinutul
Westfaliei, oriunde, întrebaţi
De vânătorii noştri ne-nfricaţi!
Vorbi-vor peste multe veacuri toţi,
Vor povesti copii şi strănepoţi
De bravul nostru Holk şi ceata lui!
Vagmistrul:
Ei, ca să vezi! Grozave lucruri spui!
Ospeţe, chefuri, deci! Dar pe-un soldat,
Acestea-l fac? Nu cugetul curat,
Măsura, isteţimea,-nţelepciunea,
Nu ochiul ager şi repeziciunea?
Primul vânător:
Pe un soldat îl face libertatea!
La dracu! Stau cu voi la flecăreală.
De ce am lepădat degrabă cartea,
De ce-am fugit de buche şi de şcoală?
Să aflu-n lagăr caznă, silnicie,
Pereţii strâmţi dintr-o canţelărie?
Vreau să trăiesc uşor, în libertate,
Şi zi de zi să văd o noutate;
Vreau clipei să mă-ncredinţez şi-apoi
Să nu privesc-nainte, nici-napoi!
Eu mi-am pus pielea pentru împărat,
Să nu mai port vreo grijă, ca soldat.
Băgaţi-mă în lupta cea mai grea,
În Rinul iute,-adânc, şi veţi vedea
Că n-am să mă codesc, nu stau pe gânduri,
Chiar dac-ar fi să piară rânduri, rânduri!
Dar dacă-i vorba să mă stânjenească
Vreunul cu-altceva, să mă scutească!
Vagmistrul:
De n-ai şi alte pofte,-afla-vei chiar,

Aşa ceva şi sub acest pieptar.
Primul vânător:
De-ai şti ce cazná-am îndurat, ce chin,
La Gustav suedezul, om hain,
Năpastă-a lumii! Loc de-nchinăciune
Făcea din lagăr: seara rugăciune,
Aşijderea în zori, la deşteptare.
Şi dacă uneori, din întâmplare,
Ne-nveseleam, din şea chiar, la iuţeală,
Ne da jos şi ne lua în tărbăceală.
Vagmistrul:
Ei, da, ştiu! El credea în Dumnezeu.
Primul vânător:
Cu fetele am dus-o foarte greu.
Pe lângă lagăr nici nu le lăsa,
Şi când umblai cu una, te silea
Să mergi cu ea-n biserică pe dată.
N-am mai răbdat şi m-am cărat din ceată.
Vagmistrul:
Acum, şi-acolo toate s-au schimbat.
Primul vânător:
La cei din Ligă-apoi m-am angajat.
Tocmai atunci se pregăteau să poarte
O luptă-n Magdeburg. Aveam deci parte
De altceva! Acolo-aveam de toate:
Beţii, joc, cântec, fete, libertate.
Cu iscusinţă Tilly-a comandat.
Cu sine aspru-a fost, dar pe-un soldat
De multe îl ierta. Lozinca lui
– Când n-ar fi dat din pungă nimănui –
Era: „de a trăi”. Dar ce folos,
Că nu i-a fost norocul credincios!
De când cu ghinionu-afurisit

Din Leipzig, totul s-a împotmolit.
Nu ne-a mai mers! Oriunde ne duceam,
La orişicare uşă ciocăneam,
Nu ni se deschidea pe nicăierea.
De plecăciuni, nici vorbă! – Am mers pe-aiurea,
Ici-colo ne-am târât ca niciodată,
Pierduserăm cinstirea de-altădată.
Atunci, dac-am văzut că nu-i de-a bună,
Trecut-am la saxoni; am luat arvună,
Crezând că-mi voi găsi la ei norocul.
Vagmistrul:
Soseai la ţanc! Îţi nimeriseşi locul,
Boemia o bună pradă-a fost.
Primul vânător:
Şi la saxoni mi-a mers destul de prost,
O straşnică supunere cereau
Şi ca duşmani nu ne îngăduiau
Să ne purtăm. Stăteam ca santinele
Păzind ale-mpăratului castele.
Şi câte mofturi, câtă sclifoseală!...
Purtam războiu-n glumă,-n plictiseală,
Cu inima eram pe jumătate;
Nu vream să ne stricăm cu alte state.
Într-un cuvânt, nici vorbă de onoare!
Aveam de gând, împins de nerăbdare,
Să fug din cercu-acela prea închis
Acasă iar, la masa mea de scris.
Dar Wallenstein atunci chiar da de ştire
Pe toate străzile că în oştire
Primeşte noi soldaţi.
Vagmistrul:
Dar tu ce zici?
Mult timp te va putea răbda aici?

Primul vânător:

Ia lasă gluma! Eu, pe cinstea mea!
Cât timp acela ne va comanda
Nu mă gândesc să plec. Căci oare cine
O duce-n altă parte-aşa de bine?
Aici merg toate după legiuiri
Războinice şi mari orânduiri.
Iar duhul, care-ntreaga oaste-adună,
Ne-nsufleţeşte şi, ca o furtună,
Îi mână chiar pe cei mai slabi soldaţi.
Aici păşesc cu paşi neînfricaţi,
Trec peste cetăţeni cutezător,
Cum trece Friediand peste-un domnitor.
Aicea doar de spadă te cutremuri,
Aşa cum totul ea-nsemna pe vremuri;
Învinuit eşti numai de-o greşeală:
Când calci porunca fără chibzuială.
Tot ce nu ţi-e oprit faci cum voieşti,
Nu te întreabă nimeni ce gândeşti.
Doar două lucruri sunt: ce se cuvine
Oştirii şi ce nu. Cât despre mine
Slujesc doar steagu!

Vagmistrul:

Acum îmi placi nespus!
Vorbeşti chiar ca un friedlandez supus.

Primul vânător:

El azi comanda-n mâna lui o ţine
Nu ca pe o putere care-i vine
De la-mpărat. De slujba-mpărătească
Nu prea-i aminte să se ostenească.
Ce-a dobândit el pentru împărat?
Ce mari câştiguri? Cât i-a ajutat,
Cu marea sa putere de titan,

Să-i ocrotească ţara de duşman?
El vru să facă un imperiu-anume
Doar din soldaţi. S-aprindă-ntreaga lume
În care, cu a oştilor bravură,
Orice să îndrăznească.
Gornistul:
Taci din gură!
Cum poţi să rişti cu-asemenea cuvinte?
Primul vânător:
Pot spune tot ce-mi trece-acum prin minte!
Chiar generalul ne îngăduieşte.
„Cuvântu-i slobod”, el aşa grăieşte!
Vagmistrul:
L-am auzit şi eu, e-adevărat!
Eram de faţă,-a spus-o răspicat
De multe ori. Da! Vorba-i e ştiută:
„Cuvântu-i slobod”, „Fapta este mută”,
„Supunerea e oarbă”. Da, ţin minte!
Primul vânător:
Eu nu ştiu dacă-s ale lui, defel!
Dar toate merg precum o spune el.
Al doilea vânător:
Norocul ce-n războaie-l urmăreşte
Pe-al nostru Wallenstein, nu-l părăseşte!
De pildă Tilly-a supravieţuit
Măririi lui. De-acum eu, neclintit,
Sub steagul ducelui merg credincios
Şi-n gând mi-am pus să fiu victorios,
Căci friedlandezul prinde-al său noroc
Pe care-l vom sili să stea în loc!
Sub crezul lui, slujind ca luptător,
Vei sta sub braţul lui ocrotitor!
Puterea-i este fără-asemănare!

Doar ştie toată lumea că el are
Un drac în solda lui.

Vagmistrul:

E-adevărat,
Nu poate fi rănit! Când am purtat
La Lützen bătălia-ngrozitoare,
Cu sânge rece se plimba călare
Prin foc duşman. Văzut-am că-n zadar
Intrat-au gloanţe-n cizmă şi pieptar,
Şi pălăria-i ciuruiau, dar ele
Nu s-au putut atinge de-a lui piele,
O apără-alifia din tartar.

Primul vânător:

Nu-i de mirare! Poartă un pieptar
Făcut din piele de ialan, pe unde
Nu poate glontele nicicând pătrunde.

Vagmistrul:

Nu, vânătorule, vorbă să fie!
Din iarba fiarelor e-o alifie
Pe care el se zice că o poartă,
Deoarece-i vrăjită; este fiartă
Cu farmece.

Gornistul:

Nu e ceva curat!!

Vagmistrul:

Se spune că citeşte ne-ncetat
În stele viitoru-ndepărtat.
Dar eu ştiu bine tot ce se petrece;
Un omuleţ cărunt în noapte trece,
De obicei, prin uşa încuiată;
A fost somat de paznici, nu odată.
Mereu, când a intrat acest moşneag,
Doar lucruri mari ieşit-au în vileag.

Al doilea vânător:
Da, da! El diavolului s-a vândut!
De-aceea ducem noi un trai plăcut.

Scena VII

Cei dinainte, un recrut, un cetăţean, un dragon.

Recrutul (iese din cort; poartă pe cap un coif şi în mână o sticlă):
Pe tata să-l saluţi şi pe-ai săi fraţi!
Rămân soldat, nu mă mai aşteptaţi!
Primul vânător:
Văd unul nou!
Cetăţeanul:
O, Franz, nu te gândeşti?
Deschide-ţi ochii, ai să te căieşti!
Recrutul (cântă):
Cu tobe, fluierând,
În sunet de război
Hoinari pe căi umblând
Pe-ntregul glob, puhoi,
Ne avântăm călare
Cu spada-n cingătoare!
Pornim, pornim acum
Neînfricaţi la drum,
Vioi, prin orice ţară,
Ca pasărea ce zboară,
În voie, prin păduri
Sub cerul de azur!
Urmez al friedlandezului drapel!
Al doilea vânător:
Ce brav ostaş, uitaţi-vă la el!

(Îl salută.)

Cetăţeanul:

Lăsaţi-l, rogu-vă, e de neam bun!

Al doilea vânător:

Ei, şi? Ce, noi am fost găsiţi în drum?

Cetăţeanul:

El are bani, avere multă-acasă.
Ia pipăiţi, ce-mbrăcăminte-aleasă!

Gornistul:

Cea mai aleasă-i haina-mpărătească!

Cetăţeanul:

Chiar şi o fabrică-o să moştenească!

Al doilea vânător:

Norocul stă-n a omului voinţă!

Cetăţeanul:

Bunică-sa îi dă în folosinţă
O prăvălie!

Primul vânător:

Eh! Urâtă treabă
Să stai să vinzi şireturi pe-o tarabă!

Cetăţeanul:

Iar de la naşul său o crâşmă ţine,
Şi-n pivniţă, treizeci butoaie pline.

Gornistul:

Le bea cu camarazii lui pe toate.

Al doilea vânător:

Ascultă,-n cort să stai cu mine, frate!

Cetăţeanul:

Logodnica şi-o lasă-ndurerată!

Primul vânător:

Grozav! El inimă de fier arată.

Cetăţeanul:

Bunica-i, tristă, va muri plângând.

Al doilea vânător:

Va moşteni-o, astfel, mai curând!

Vagmistrul (păşind patetic şi punând mâna pe coiful recrutului):

Să ştii că foarte bine-ai cugetat!
Un om cu totul nou ai îmbrăcat.
Cu platoşă şi coif vii în armie
În rând cu oameni plini de vrednicie.
Acum să intre-n tine-un suflet mare!

Primul vânător:

Şi vezi să nu pui banii la păstrare!

Vagmistrul:

Tu eşti pe cale să pluteşti pe nava
Fortunei; şi deschis pământul sta-va!
Acela care nu-i cutezător,
Nu poate-avea nădejdi de viitor.
Un cetăţean de rând, în jurul lui,
Se-nvârte leneş ca un cal ce-l pui
S-alerge pe-un arman de treierat;
Dar dacă este vorba de soldat,
Din el orice se va putea alege,
Căci pe pământ războiu-acum e lege.
Ia uită-te aici, pe-acest veston!
Eu port al împăratului baston.
Ocârmuirea lumii a-nceput
Prin el. Şi regele, doar e ştiut,
Un sceptru ţine-n mână stând pe tron.
Nu e şi-acela numai un baston?
Chiar caporal de-ajunge cineva,
Pe scara spre putere poate sta;
Şi pân-acolo greu n-are să-ţi fie!

Primul vânător:

Numai să ştie a citi şi-a serie!

Vagmistrul:
De pildă,-ascultă ce s-a petrecut
Chiar de curând; eu însumi am văzut.
Armata de dragoni e comandată
De Buttler, aşa-l cheamă. – Ei bine, iată:
Acum treizeci de ani cu mine-a stat
În tabără pe Rin, fiind soldat.
Iar azi – de vitejie dând dovadă
E Buttler, generalul de brigadă.
El a uimit cu faima şi-a lui fire
Războinică, întreaga omenire.
Eu am rămas ascuns, necunoscut,
Cu toate meritele ce-am avut!
Dar chiar şi friedlandezu,-al nostru duce,
Stăpânu-ăl mare, care ne conduce
Şi face-acum ce vrea, întâi de toate
A fost un nobil fără-nsemnătate.
Dar pentru că lui Marte s-a-nchinat,
Zeul războiului, el şi-a creat
O glorie care-i atât de mare,
Încât – după-mpărat – e cel mai tare.
O ştie cerul ce-i mai este dat,
(Şiret.)
Căci zilele doar nu s-au terminat!
Primul vânător:
Da, el de tânăr încă a-nceput,
Şi azi e mare, cum n-ai fi crezut!
În Altdorf, el, fiind student, odată,
Iertaţi-mi vorba, a făcut-o lată;
Căci sluga şi-a bătut atât de tare,
Încât era aproape s-o omoare.
Cei mari din Nüremberg au hotărât
Să-l bage-n carceră numaidecât.

Fusese,-abia, clădirea terminată
Şi trebuia, vezi bine, botezată
Cu numele acelui vinovat
Ce primu-n carceră ar fi intrat.
Dar Wallenstein ştiind ce-l aştepta;
Cătă la câinele ce-l însoţea –
Şi ce vă-nchipuiţi că-i dă prin minte?
Îndeamnă javra să i-o ia-nainte
Şi astfel închisoarea cu pricina,
Se cheamă-aşa cum s-a chemat jivina.
Asemenea ispravă ne arată
Ce-nseamnă un bărbat dintr-o bucată.
Din faptele-i măreţe din trecut,
Mai mult această farsă mi-a plăcut!

(Fata a servit între timp; al doilea vânător glumeşte cu ea.)

Dragonul (intervine):
Astâmpără-te, camarade!

Al doilea vânător:
Cum?
La dracu! Că doar n-o să-mi stai în drum!

Dragonul:
Să-ţi intre bine-n cap: a mea-i drăguţa!

Primul vânător:
El vrea să fie doar a lui puicuţa!
Dragonule, ce, eşti într-o ureche?

Al doilea vânător:
În lagăr vrea ceva fără pereche.
Un chip frumos de fată-i dar obştesc,
Cum e lumina soarelui ceresc.
(O sărută.)

Dragonul:
Eu nu îngădui, îţi mai spun odată!

(O trage deoparte.)

Primul vânător:

Fiţi veseli! Cei din Praga vin îndată.

Al doilea vânător:

Vrei ceartă? Fie!

Vagmistrul:

Fără-ncăierare!
Aici e slobodă o sărutare!

Scena VIII

Câţiva băieţi vin cântând un vals, la început mai rar şi apoi din ce în ce mai iute. Primul vânător dansează cu fata, vivandiera cu recrutul. Fata îi scapă din mâini, vânătorul aleargă după ea şi se opreşte în braţele capucinului care tocmai intrase.

Capucinul:

Hop, hopa-ţupa! U-iu-iu!... Ei, da!
Şi eu vreau să am parte a zburda!
Văd chef, nu glumă,-aici! Vă merge-n plin!
Dar asta-i o armată de creştini?
Ce suntem noi? Antibaptişti? Ori turci?
Frumos e ziua Domnului s-o spurci?
Pe-Atotputernicul batjocoriţi,
Întruna, ca şi când vă-nchipuiţi
Că l-ar fi apucat paralizia
Şi n-ar putea s-arunce-n voi urgia!
Acum e vreme de benchetuială,
De mari ospăţuri şi de ţopăială!
„*Quid hic statis tiosi?”*[10] Vă-ntrebaţi?
De ce aici, ca nişte trântori, staţi?

10 De ce pierdeţi vremea aici degeaba? (lat.).

La Dunăre războiu-a izbucnit,
Bavaria acum s-a prăbuşit,
Sub duşmani Regensburg-ul se găseşte,
Iar oastea noastră stă şi trândăveşte
Aci,-n Boemia, cu nepăsare!
Îşi umflă burta-ntruna cu mâncare!
În loc de luptă,-i dă cu băutura,
În loc de-a-i merge spada,-i merge gura!
Cu fete zburdă, taie bouleanul.
În loc să-l taie pe-Oxenstiern, duşmanul!
Creştinătatea,-acum, la drept vorbind,
Pe cap cenuşă-şi pune jeluind.
Soldatu-şi umple punga cu parale!
Sunt timpuri de mizerie, de jale!
Pe cer minuni şi semne s-au ivit;
Atotputernicu-a dezvăluit
O mantie-a războiului întinsă
Pe nori, stând roşie ca focu,-ncinsă.
El scoate pe a cerului fereastră
Cometa. Ca pe-o vargă-asupra noastră
O-ndreaptă, prevestind nenorocirea.
O vale-a plângerii e omenirea!
Corabia bisericii se frânge,
Căci ea pluteşte-n valuri mari de sânge!
Iar a romanilor împărăţie,
Mă iartă, Doamne,-ar trebui să fie
Numită pacostea romană! Rinul
Îşi poartă în talazuri azi veninul.
Bisericile-s cuiburi jefuite;
Episcopiile sunt pustiite
Şi schituri, şi abaţii, şi chilii
Sunt găuri de tâlhari; numai hoţii!
Iar landurile au ajuns cu toate

Lăcaşuri jalnice şi desfrânate!
Dar care-i pricina? Ei bine,-aflaţi
Că numai voi, voi sunteţi vinovaţi!
Nenorocirile vin astăzi toate
Din ale voastre vicii şi păcate
Şi din cruzimi, din viaţa dezmăţată
Pe care toţi o duceţi în armată!
Păcatul e magnetul care-n ţară
Atrage fierul spadei din afară.
După o nedreptate-urmează chin,
Cum de la ceapă lacrimile-ţi vin;
Aşa cum şi în alfabet oricând
Urmează *vai*-ul după *uf* la rând.
„Ubi erit victoriae spes
Si offenditur Deus?”[11]
Cum vrei să-nvingi când nu mai vii la predici,
La liturghii în sfintele biserici,
Prin cârciumi stând numai la băutură?
Ştim că femeia din *Sfânta Scriptură,*
A dat de banul care l-a pierdut;
Iar Saul – de măgarul dispărut,
Pe care tatăl i l-a dăruit.
Tot astfel Iosif fraţii şi-a găsit.
Dar cine caută-ntre voi credinţă
În Dumnezeu şi bună-cuviinţă,
Ruşine, teamă – nu le va afla,
Cu mii de torţe chiar de-ar lumina!
Precum în Evanghelie citim,
La marele predicator, noi ştim
Că în pustietate au venit
Chiar şi soldaţii de s-au pocăit
Şi, ascultându-l, ei s-au botezat…

11 Unde va fi speranţa victoriei, dacă Dumnezeu este jignit? (lat.).

„Quid faciamus nos?” l-au întrebat,
Ca să putem ajunge-n paradis? –
„*Noi ce să facem?’”* Iară el le-a zis
„Et ait illis. Neminem concutiatis” –
„Să nu loviţi pe nimeni, nu furaţi! ”
„*Neque calumniam faciatis”* –
„Şi nici să clevetiţi sau să-nşelaţi!”
„Contenti estote” –*„Să vă mulţumiţi”* –
„Stipendiis vestris” – „Cu solda ce-o primiţi!”
Înlăturaţi tot ceea ce e rău,
Căci scris e: numele lui Dumnezeu
Nicicând nu trebui’ să-l batjocoreşti!
Dar unde poţi acum să întâlneşti
Şi unde-auzi mai multă blasfemie
Ca în a friedlandezului armie?
De-ar fi să bată clopotele-n ţară
La fiecare vorbă de ocară
Ce se descarcă din a voastră gură,
Ca tunetul, ca o fulgerătură,
Curând clopotniţele-ar pustii,
Nici un paracliser n-ai mai găsi!
Iar dacă pentru orişice dorinţă
Urâtă, plină de necuviinţă,
Ce stă în gura voastră nespălată,
S-ar prăpădi de fiecare dată
Câte un fir de păr pe scăfârlie,
Voi peste noapte-aţi căpăta chelie,
Chiar dacă v-ar fi părul înţesat
Ca al lui Absalom! A fost soldat
Şi Iosua; iar David, cum se ştie
L-a-nvins pe Goliat. Dar unde scrie
C-ar fi avut în marile armate
Asemenea guri rele şi spurcate?

De s-ar învrednici a voastră gură
Ca să rostească,-n loc de-njurătură,
O vorbă bună, una creştinească,
Mai mult ea doar n-o să se obosească!
Dar cupa plină n-ar putea vărsa
Decât aceea ce-ai turnat în ea!
Şi-apoi mai scrie-n *Sfintele Scripturi*
Porunca ce îţi spune: *„Să nu furi!”*
Pe asta,-ntocmai, voi o respectaţi,
Când chiar în văzul tuturor căraţi!
Nici banu-ascuns în ladă, încuiat,
Şi nici viţelu-n pântece purtat
N-au loc ferit de voi cei hrăpăreţi,
De ale voastre gheare de ereţi
Şi de apucăturile murdare!
Voi chiar găinile sunteţi în stare
Să le furaţi cu-ntreg cuibarul lor!
Ce spune marele predicator?
„*Contenti estote*” – *„Să te mulţumeşti*
Cu pâinea de cazarmă ce-o primeşti!”
Dar cum n-ar fi slugarnicul hapsân,
Când răul vine chiar de la stăpân!
Aşa cum este capul, tot aşa
Picioarele! Cunoaşte cineva
Cui i se-nchină el? Credinţa lui?

Primul vânător:

Părinte, vezi, gândeşte-te ce spui!
Pe noi eşti slobod să ne terfeleşti!
Pe duce, însă, să nu îndrăzneşti!

Capucinul:

„Ne custodias gregem meam!”[12]

---

12 Nu păzi turma mea! (lat.).

El e un fel de-Achab[13] şi Jerobeam[14],
Căci converteşte lumea, o îndreaptă
De la învăţătura ei cea dreaptă
Spre idolii păgâni! El asta vrea!

Gornistul şi recrutul:

Să nu mai spui vreodată-aşa ceva!

Capucinul:

Un astfel de Bramarbas cum e el,
Un mâncător de fier şi de oţel,
Vrea toate fortăreţele să-i cadă!
Priveşte-oraşul Stralsund ca pe-o pradă
Şi cu-a lui gură rea s-a lăudat
Că-i va cădea chiar dac-ar fi legat
De bolta cerului înlănţuit.
Zadarnic praf de puşcă-a risipit!

Gornistul:

N-astupă nimeni blestemata-i gură?

Capucinul:

Un vrăjitor păgân, o creatură
Asemenea lui Saul şi la fel
Ca Iehu[15], Holofern[16], acuma el
Se leapădă, ca Petru, de credinţă!
Deci iată pentru ce-i cu neputinţă,
De ce acum el nu mai e în stare
Să-audă a cocoşului cântare!

Vânătorii:

Ia seama, popă; o păţeşti cu noi!

Capucinul:

---

13 Rege al israeliţilor (cca 917-897 î.Hr.), care a pus să-l ucidă pe Naboth, ca să-i ia via.

14 Rege al israeliţilor (cca 930-900 î.Hr.).

15 Iehu (843-815 î.Hr.), general israelitean, care a omorât mulţi rivali ca să ajungă rege.

16 Generalul lui Nabucodonosor, ucis de Judita la porţile Bethuliei.

Întocmai ca Irod, şiret vulpoi…

Gornistul şi amândoi vânătorii (îmbrâncindu-l):

Să taci, altminteri moartea te pândeşte!

Croaţii (intervin):

N-ai teamă, popă! Stai, te linişteşte!
Zi tot ce pe de rost ai învăţat!

Capucinul (ţipând şi mai tare):

Un Nabucodonosor îngâmfat
Şi al păcatelor stăpân bezmetic!
Asemenea mucegăit eretic,
Se cheamă Wallenstein şi pentru noi,
El care poartă nume de pietroi[17] –
E ca un bolovan ce-l întâlneşti
În calea ta, de care te loveşti,
De care te împiedici supărat!
Şi câtă vreme-al nostru împărat
Îl lasă pe-acest Friedland să ne joace
Pe placul lui, nu va fi-n ţară pace!

(Pe ultimele cuvinte rostite cu ton ridicat, el bate în retragere. Croaţii îl apără de ceilalţi soldaţi care năvălesc asupra lui.)

Scena IX

Cei dinainte, fără capucin.

Primul vânător (către vagmistru):

Dar ce-a vrut să-nţeleagă popa oare
Vorbind de a cocoşului cântare,
Pe care nu o poate asculta,
Al nostru căpitan? A spus-o,-aşa…
Să-şi bată joc? E vorba de-o jignire?

17 Aluzie la numele lui Wallenstein: *Wall* – meterez, *Stein* – piatră.

Vagmistrul:
Cuvintele îşi au un tâlc. Din fire,
Al nostru duce este o făptură
Ciudată. Niciodată nu îndură
S-audă miorlăitul de pisică;
Iar când cocoşul cântă,-l prinde-o frică.
Primul vânător:
Aşa cum îl cuprinde şi pe leu!
Vagmistrul:
În preajma lui va trebui mereu
Să se păstreze o linişte deplină
– Consemnul toţi străjerii ştiu să-l ţină –
Căci el gândeşte lucruri tare-adânci.
Voci (în cort; învălmăşeală):
Dă-i! Puneţi mâna pe mişel! Dă-i brânci!
Vocea ţăranului:
Săriţi! Vai, ajutor! Vă înduraţi!
Alte voci:
Staţi, împăcaţi-vă! Hai, încetaţi!
Primul vânător:
Al dracului să fiu de nu se bat!
Al doilea vânător:
Mă duc să văd.
(Fuge în cort.)
Vivandiera (iese din cort):
Tâlhari! Un blestemat!
Gornistul:
Ce te-a neliniştit? Ce-i, jupâneasă?
Vivandiera:
Pungaş! Apucătură ticăloasă!
Să se întâmple chiar în cort la mine,
Şi astfel să mă facă de ruşine
'Naintea tuturor?

Vagmistrul:
Ce s-a-ntâmplat?
Vivandiera:
Ce să se-ntâmple? Ei au înhăţat
Pe un ţăran din sat care-a venit
Cu două zaruri ce le-a măsluit.
Gornistul:
L-aduc aici pe-acel împieliţat
Cu fiu cu tot!

Scena X

Soldaţii îl aduc pe ţăran.

Primul vânător:
Să fie spânzurat!
Tiraliorii şi dragonii:
Să-l ducem la călău! La ştreang cu el!
Vagmistrul:
Chiar s-a şi dat poruncă de-acest fel!
Vivandiera:
Îl văd dus peste-o oră la pieire.
Vagmistrul:
O ticăloasă îndeletnicire
Aduce numai o răsplată rea!
Primul archebuzier (către al doilea archebuzier):
Din pricină că duc o viaţă grea.
La disperare, nu mai pot să-ndure
Şi, sărăciţi, se văd siliţi să fure.
Gornistul:
Cum? Aperi pe un câine jigărit?
Să nu te pună dracu! – Ai auzit?
Primul archebuzier:

Dar şi ţăranu-i om, şi nu se face!...
Primul vânător (către gornist):
Sunt de-ai lui Tieffembach, lasă-i în pace!
Bieţi croitori şi papugii uitaţi
În garnizoană,-n Brieg, netulburaţi!
De unde poate şti această droaie
Cum se obişnuieşte prin războaie?

Scena XI

Cei dinainte, cuirasierii.

Primul cuirasier:
Tăcere! Ce-i? Ce s-a-ntâmplat cu el?
Primul tiralior:
La joc, ne-a tras pe sfoară-acest mişel.
Primul cuirasier:
Şi nu cumva eşti tu cel înşelat?
Primul tiralior:
Ba da, chiar eu, şi lefter m-a lăsat!
Primul cuirasier:
Cum? Tu, oştean din friedlandeza-oştire,
Îngăduieşti atâta înjosire,
Să-ţi cerci norocul cu un ţărănoi?
Numaidecât s-o şteargă dintre noi!
(Ţăranul scapă, ceilalţi se adună.)
Primul archebuzier:
Văd că purcede hotărât, tăios
Şi scurt, nu spuse vorbe de prisos.
Aşa şi merită aceşti netrebnici!
Cine-i? Nu-i ceh!
Vivandiera:,
Valon, din cei mai vrednici

De tot respectul; sunt cuirasieri
De-ai lui Pappenheim.
Primul dragon (intervine):
Cu-ale lor puteri,
Când Pappenheim la Lützen a căzut,
Ei singuri comandant şi l-au făcut
Pe tânărul Piccolomini care
Şi azi comanda-n mâna lui o are.
Primul archebuzier:
Ei singuri? Cum de s-au încumetat?
Primul dragon:
E un regiment privilegiat.
În toate luptele, cele mai crunte,
Întotdeauna el a fost în frunte.
Îşi are propria lui legiuire;
Îl îndrăgeşte cu deosebire
Chiar Wallenstein.
Primul cuirasier (către celălalt):
De netăgăduit?
Şi-această veste cine-a răspândit?
Al doilea cuirasier:
Din gura colonelului o ştim.
Primul cuirasier:
La dracu! Câinii lor doar n-o să fim!
Primul vânător:
Ce-au ăştia de sunt tare otrăviţi?
Al doilea vânător:
Dar, domnilor, cam despre ce vorbiţi?
Ceva ce şi pe noi să ne privească?
Primul cuirasier:
Pe nimeni, n-are să-l înveselească!
(Soldaţii fac cerc în jurul lor.)
Se-aude că vom fi împrumutaţi,

Curând, Olandei, opt mii de soldaţi;
Cuirasieri de-ai noştri, vânători,
Precum şi călăreţi tiraliori.
Vivandiera:
Cum? Iar să colindăm? Din Flandra noi
Abia ieri ne-am înapoiat.
Al doilea cuirasier (către dragoni):
Şi voi,
Din trupele lui Buttler, veţi pleca!
Primul cuirasier:
Noi, mai ales, valonii!
Vivandiera:
– Ar însemna
Să meargă trupele cele mai bune!
Primul cuirasier:
Vom însoţi – aşa precum se spune –
Pe ăla din Milano,-acum, în grabă!
Primul vânător:
Cum, cum? Chiar pe infant? Ciudată treabă!
Al doilea vânător:
Aha, pe popă? Dracu se va duce!
Primul cuirasier:
Adică noi să-l părăsim pe duce,
Care-ngrijeşte bine pe oştean,
Pentru-a-nsoţi pe-un spaniol duşman,
Pe un zgârcit? Nu, asta niciodată!
Mai bine dezerta-vom din armată.
Gornistul:
La dracu! – Acolo ce să căutăm?
Noi sângele-n războaie ni-l vărsăm
Doar pentru împărat, nu pentru-aceşti
Infanţi cu pălării spanioleşti!
Al doilea vânător:

Noi doar pe chezăşia şi cuvântul
Lui Wallenstein făcut-am legământul;
De dragul lui doar. Ferdinand putea
S-aştepte mult şi bine-aşa ceva.
Primul dragon:
Nu Wallenstein al nostru-a fost în stare
Să facă din noi oameni de onoare?
Să ne-nsoţească deci al lui noroc!
Vagmistrul:
Ia ascultaţi-mă puţin! Deloc
Nu folosesc cuvintele deşarte.
Eu văd mai mult ca voi, văd mai departe
Ne-ntind o cursă mârşavă, băieţi!
Primul vânător:
Ascultaţi ordinul de zi! Tăceţi!
Vagmistrul:
Mătuşă, umple-mi un pahar cu vin
Din Melneck, gâtul să mi-l ud puţin
Şi-apoi am să vă spun tot ce gândesc!
Vivandiera (îi umple paharul):
Da, domnule vagmistru! Socotesc
Că nu ne-aşteaptă lucru neplăcut!
Mai adineauri tare m-am temut.
Vagmistrul:
De bună seamă că e foarte bine
– Aşa şi trebuie – ca orişicine
De câte ori voieşte să gândească
Şi lungul nasului să şi-l cunoască.
Dar, vorba ducelui: se mai cuvine
Să chibzuieşti problema-n întregime.
Noi suntem din a ducelui oştire.
De la ţăran primim adăpostire,
El, vrând-nevrând, de noi se îngrijeşte

Şi ciorba caldă-adesea ne-o găteşte;
Iar când convoiu-i gata de plecare,
Ţăranu-nhamă la atâtea care
Cu lucruri, taurii şi caii lui
Şi nu se poate plânge nimănui.
Când un căprar, din alt ţinut plecat,
Cu şapte oameni vine într-un sat,
Poruncă dă precum îi este vrerea,
Căci lui acolo-i stă în mâini puterea.
Mulţimea – s-o ia dracu! – nu ne vrea.
Mai bucuroasă-ar fi dac-ar vedea
Pe tartorul Infernului, decât
Pieptarul nostru galben după gât.
Ei sunt cu mult mai mulţi aici în ţară.
Dar pentru ce nu ne aruncă-afară,
Căci au şi ei ciomege câte vrei!
De ce noi să ne batem joc de ei?
Pentru că suntem oastea cea grozavă
Cu rânduiala cea mai de ispravă!
Primul vânător:
Da, da! Puterea zace-n unitate!
Şi asta ducele-a ştiut-o, poate,
Când cu opt ani în urmă a format
Armata mare pentru împărat.
Ei numai treisprezece mii au vrut
Să aibă-n oastea lor, la început.
Dar Wallenstein le-a zis: „Nu sunt în stare
Atâtor oameni să le dau mâncare;
Dar dacă şaizeci de mii voi strânge,
Ştiu bine că de foame nu s-or plânge!”
Deci iată cum şi noi am alergat
La duce, când soldaţi a recrutat!
Vagmistrul:

Să zicem că din degetele mele
Eu aş tăia pe unul dintre ele,
Pe cel mai mic, de-aici, din mâna dreaptă.
Ce vă închipuiţi că mă aşteaptă?
Un singur deget credeţi c-am pierdut?
La dracu! Mâna-ntreagă a căzut,
Căci nu mai pot să fac nimic cu ea!
Aflaţi că tot aşa se va-ntâmpla
Cu cei opt mii, pe care dumnealor
Îi cer să-i ducă-n Flandra,-n ajutor!
Opt mii înseamnă degetul cel mic
Al oastei. Dar veţi spune: „Nu-i nimic
Ce mare lucru dac-au să trimeată
A cincea parte numai din armată?”
Vă înşelaţi! Căci eu vă spun, luaţi seama:
Se duce dracului respectul, teama!
Ţăranul iar se va umfla în pene;
La curte încrunta-vor din sprâncene
Cei mari, şi iar măsura ne vor ţine
Şi pentru hrana ce ni se cuvine,
Şi pentru încartiruire. Noi
Vom da iar de poveri şi de nevoi!
Curând ne vom trezi c-un timp avan,
Când ni-l vor lua chiar şi pe căpitan
– Căci e privit la curte cu mânie –
Şi-atunci cădea-vor toate, pe vecie.
Căci cine pentru noi mereu stă gata
Să ne ajute să primim toţi plata?
Şi cine-a arătat cu prisosinţă
Că are mână tare, iscusinţă,
Pricepere, ingeniozitate
De a uni mulţimi împrăştiate?
De pildă, tu, dragon, de unde eşti,

Din care patrie călătoreşti?
Primul dragon:
Eu tocmai din Hibernia plecai.
Vagmistrul (către cei doi cuirasieri):
Tu eşti valon, te ştiu. Tu, după grai,
Te tragi din neam romanic negreşit!
Primul cuirasier:
Eu niciodată nu am izbutit
Să aflu cine sunt! De mititel
Am fost răpit.
Vagmistrul:
Nici tu nu eşti defel
Din sătuleţele apropiate!
Primul archebuzier:
Nu! Sunt din Buchan, o localitate
De lângă lacul Feder.
Vagmistrul:
Tu, vecine!
Al doilea archebuzier:
Sunt din Elveţia.
Vagmistrul (către al doilea vânător):
Cât despre tine?
Al doilea vânător:
Părinţii lângă Wismar mi-am lăsat.
Vagmistrul (arată pe gornist):
Iar el şi eu din Eger am plecat.
Şi totuşi cine ar putea să ştie
Că noi, de viscol şi de vijelie,
Am fost împinşi din sud şi miazănoapte?
Nu arătăm la fel, prin gânduri, fapte,
De parc-am fi făcuţi dintr-o plămadă?
Nu stăm cu duşmanul pieptiş, grămadă,
Toţi strânşi uniţi? Nu ne-ncleştăm noi toţi,

Întocmai cum la moară-acele roţi
Se-mbină şi se învârtesc deodată,
La un semnal, ori la porunca dată?
Dar cine-a izbutit atât de bine
Pe noi să ne-nfrăţească, să ne-mbine,
Încât să nu ne mai deosebim?
Doar Wallenstein!
Primul vânător:
Da, da, ne potrivim!
La asta, vezi, nu m-am gândit nicicând.
Primul cuirasier:
Da! Lui îi dau dreptate. Au de gând
Să stingă orice suflu de război.
Le-ar fi pe plac să-mpingă la nevoi
Pe un soldat, la trai asupritor,
Şi-n urmă ei să facă orice vor!
Aceasta-i uneltire, luaţi aminte!
Vivandiera:
Cum? Chiar o uneltire? Doamne sfinte!
Atuncea domnii nu-mi mai pot plăti!
Vagmistrul:
Fireşte! Totul se va prăbuşi!
Mulţi comandanţi vestiţi au vrut s-ajungă,
Şi zdravăn au plătit din a lor pungă
Să-şi înzestreze trupa. Erau siguri
Că astfel vor avea şi mari câştiguri.
Dar dacă ducele-o să cadă,-aflaţi,
Se vor trezi cu toţii ruinaţi!
Vivandiera:
Blestem, blestem! O, Doamne! Din armată
O jumătate este însemnată
În catastiful meu cu-atâţia bani!
Şi numai de la graful Isolani,

Ca platnic cel mai rău, am de primit
Două sute de taleri!
Primul cuirasier:
V-aţi gândit
Ce facem în această-mprejurare?
Doar într-un fel putem avea scăpare:
Cu toţii să urmăm acelaşi drum,
Să fim uniţi până la unu-acum;
Aşa, feriţi vom fi de neplăceri,
Şi nu ne va păsa de curieri,
Şi de nici o poruncă ce ne vine!
Noi în Boemia ne-nfigem bine
Şi nu plecăm! Nici vorbă de plecare!
Soldatul luptă pentru-a lui onoare!
Al doilea vânător:
Nu vrem numai aşa... să ne târască
Prin ţară cum vor ei!... Să îndrăznească!
Primul archebuzier:
Dar, domnilor, mai multă chibzuinţă!
E vorba de-a-mpăratului voinţă
Şi de-o poruncă-a lui ce ni s-a dat!
Gornistul:
Şi ce ne pasă nouă de-mpărat!
Primul archebuzier:
Să nu te mai aud vorbind aşa!
Gornistul:
Şi totuşi e aşa cum spun!
Primul vânător:
Da, da!
Aici doar friedlandezul porunceşte.
Aşa aud, şi-aşa ştiu eu.
Vagmistrul:
Fireşte!

Cu împăratul are semnătură,
Prin care, cu puteri fără măsură,
El poartă un război, încheie pace,
Te spânzură, osânda ţi-o desface;
El poate confisca chiar şi averi,
Să îi ridice-n grad pe ofiţeri,
Pe generali. Într-un cuvânt el are
Atâtea atribuţii de onoare.
Pe astea Wallenstein le-a căpătat
În scris, negru pe alb, de la-mpărat.
Primul archebuzier:
Ştim că-i puternic, plin de-nţelepciune
Dar pân' la urmă tot se va supune,
Căci, ca şi noi, el, faţă de-mpărat,
Rămâne-o slugă.
Vagmistrul:
Nu-i adevărat!
Nu e ca noi! Tu n-ai aflat prea bine!
E principe cu libertăţi depline,
Ca bavarezul. Când am stat de pază
La Brandeis, ochii-mi au putut să vază
Cum împăratul a îngăduit
Să-şi ţină Friedland capu-acoperit.
Primul archebuzier:
Dar asta-n Mecklemburg s-a întâmplat,
Ţinut dat lui zălog de împărat.
Primul vânător:
De faţă cu-mpăratu,-acoperit?
Ciudat! Ceva ce n-am mai auzit!
Vagmistrul (bagă mâna în buzunar):
Nu vreţi cuvântului să-i daţi crezare?
(Arată o monedă.)
Ei bine,-atunci priviţi moneda! Oare

Efigia de-aci a cui să fie?
Vivandiera:
Ia dă-mi-o să privesc! Cum? Ei, drăcie!
E Wallenstein!
Vagmistrul:
Ei, vă mai îndoiţi?
Nu e un prinţ, aşa cum voi îi ştiţi
Pe toţi ceilalţi? Monezi nu bate oare
Întocmai ca şi Ferdinand? Nu are
O ţară-a lui, pe care-o cârmuieşte?
El, domnilor, „alteţă” se numeşte!
Aşa că, după cum vedeţi, el poate
Avea soldaţii lui.
Primul archebuzier:
Acestea toate,
Lui Wallenstein nu le tăgăduim!
Dar noi pe împărat azi îl slujim,
Căci cine îl plăteşte pe soldat?
Doar împăratul!
Gornistul:
Nu-i adevărat!
Şi uite, chiar aci, în faţa ta,
O spun deschis, că nu-i deloc aşa!
Acela care n-a plătit soldatul,
Nu-i altul decât tocmai împăratul!
Nu el zadarnic ne făgăduieşte,
De zece luni, că solda ne-o plăteşte?
Primul archebuzier:
Ei, aş! De soldă nici o îndoială.
Primul cuirasier:
Tăcere! N-avem timp de hărţuială.
Să ne sfădim noi, dacă îl avem
Stăpân pe împărat? Fiindcă vrem

Să fim soldaţii lui până la urmă
Cinstiţi şi de onoare, nu o turmă;
De-aceea ne împotrivim! Nici gând
Să ne lăsăm ici-colo duşi, oricând
Mutaţi de-acei linguşitori slugarnici,
De-acei curteni, de popii lor făţarnici!
Ia spune-mi! Oare nu tot împăratul
Va fi cel câştigat, dacă soldatul
Va ţine să-şi păstreze-a lui onoare?
Căci cine altu-l face-atât de mare,
Stăpân atotputernic, pe-mpărat?
Nu chiar războinicul neînfricat?
Şi cine-i ţine lui pe-acest pământ
Puterea-n lume, marele cuvânt,
De care tremură creştinătatea?
Linguşitorii din vecinătatea
Mariei sale, cei ce prin răsfăţuri
Au parte de hatâruri, dau ospăţuri
În săli de aur, fără griji, nevoi,
Aceia să se-nhame-n jug, nu noi!
Din a-mpăratului prosperitate,
Din marea strălucire-a lui, din toate,
Nu ni se dă nimic, decât dureri,
Decât necazuri, trudă şi poveri!
Cu ce rămânem? Numai cu credinţa
Din sufletele noastre: biruinţa!

Al doilea vânător:

Cei mai temuţi tirani şi împăraţi
Ţinut-au seamă de ai lor soldaţi
Şi fost-au chiar cu mult mai înţelepţi.
De toate-şi băteau joc, dar au fost drepţi
Cu un soldat, pe braţe l-au purtat!

Primul cuirasier:

Soldatul trebuie neapărat
Să fie-ntruna vrednic de onoare!
Cel care nu e nobil în purtare,
Mai bine s-ar lăsa de meserie!
Când viaţa-mi risc voios în bătălie,
Mai trebuie să am necontenit
Ceva de preţ, căci altfel sunt silit
Eu singur să mă las înjunghiat,
Să mă dispreţuiesc, ca un croat.
Vânătorii:
Onoarea-i mai presus de viaţa toată!
Primul cuirasier:
Doar spada nu e plug, şi nici lopată!
Ar fi nebun cel care-ar vrea în viaţă
Cu ea să are! Pentru noi, verdeaţă,
Semănături, recolte nu răsar.
Soldatul, fără ţară, ca fugar,
Prin lume e silit să pribegească
Şi n-are voie să se încălzească
La propriul lui cămin; trecând călare
Pe lângă a oraşelor splendoare,
Pe lângă lunci întinse, înverzite
Şi vesele, din satele-ntâlnite.
Culesul viilor, din depărtare,
În marş el trebuie să le privească.
Soldatul – spune-ţi voi – cum să trăiască?
De care bunuri vreţi să aibă parte
De nu va şti virtutea să şi-o poarte?
În viaţă trebuie să ai ceva
Ce e al tău, căci altfel vei cădea
În starea omului, îngrozitoare,
Silit să pârjolească, să omoare!
Primul archebuzier:

La dracu! Traiul ăsta-i foarte greu!
Primul cuirasier:
Şi totuşi, nu l-aş da pe altul! Eu,
Prin lumea largă am călătorit
Şi multe am văzut şi-am auzit,
În Spania monarhică-am lucrat;
Prin Napoli, Veneţia-am umblat!
Nu mi-a surâs norocul nicăieri.
Văzut-am negustori şi cavaleri,
Destui meseriaşi şi iezuiţi
Şi-atâţia cu veşminte-mpodobiţi!
Nici unul într-atât nu mă atrase
Cât haina mea şi-aceste cuirase!
Primul archebuzier:
A, nu! Eu asta n-aş putea să spun!
Primul cuirasier:
De vrei s-agoniseşti ceva, un bun
În viaţă, n-ai decât! Mergi şi munceşte!
Sau dacă unul dintre noi râvneşte
La demnităţi, onoruri, cine-l ţine?
În faţa aurului să se-nchine!
Sau dacă cineva vrea să trăiască
Sub binecuvântarea părintească,
Să-şi vadă-n jur copii, nepoţi, soţie,
Să se apuce de o meserie!
Eu nu am chef de astea; nu-mi stă-n fire
Să duc chiar o asemeni vieţuire.
Vreau liber să trăiesc, la fel să mor!
Nu vreau să fiu cuiva moştenitor
Şi nici să fur! De sus, din şea, călare,
Vreau gloata s-o privesc cu nepăsare!
Primul vânător:
Ei, bravo! – Aşa se-ntâmplă şi cu mine!

Primul archebuzier:
Da, fără îndoială-ar fi mai bine
Doar peste capul altora să treci!
Primul cuirasier:
Sunt vremuri grele, camarazi, şi deci
Nici spada nu mai stă cum sta mereu
Alături de balanţă! Totuşi eu
– Să nu-mi ia nimeni înde rău gândirea –
Spre spadă pururi mi-aţintesc privirea.
În luptă, doar, sunt om ca orişicare,
Nu vreau să mi se urce în spinare
Şi să mă joace-aşa cum vrea mulţimea!
Primul archebuzier:
Dar cine-i vinovat că ţărănimea
Ajuns-a de ruşine azi, nu noi?
Căci jalea blestematului război
De şaisprezece ani întruna ţine!
Primul cuirasier:
Pe Dumnezeu nu-l laudă oricine!
Pe unul soarele îl stânjeneşte,
Iar pe un altul îl înveseleşte;
Ori secetă vor unii, alţii ploi.
Acolo unde tu vezi doar nevoi,
Mizerie şi numai trudnicie,
Acolo poate că în viaţă mie
Îmi străluceşte ziua însorită!
Ţăranul duce-o viaţă chinuită,
Şi dacă toate merg pe punga lui,
Îmi pare rău, dar altă cale nu-i!
Nu pot schimba nimic, n-am ce să fac!
Aici e-aidoma ca la atac:
În nechezatul calului pornesc
Şi-oricine-n drum mi-ar sta, nu mă opresc!

Chiar frate, chiar copilul meu să fie,
Chiar dacă inima el mi-o sfâşie,
Eu peste trupul lui trec mai departe,
Căci nu am voie să îl dau deoparte!

Primul vânător:

Ei, na! Mai stă să-ntrebe cineva
De-un altul!

Primul cuirasier:

Dacă întâmplarea vrea
Să ne surâdă azi norocul nouă,
Să-l ţinem strâns cu mâinile-amândouă,
Acum, cât totul se mai poate face,
Căci peste noapte se încheie pace,
O pace care va sfârşi cu toate!
Din frâu soldatul bidiviul scoate,
Ţăranu-i pune hamul de dârvală
Şi au să intre toate,-ntr-o clipeală,
În vechile făgaşuri de-altădată.
În ţară-acum mai suntem deocamdată
Şi mai avem putere-n faţa lor!
De le-om îngădui, aşa cum vor,
Să ne răsfire,-oriunde să ne mâne,
Mai scumpă au să vândă-a noastră pâne.

Primul vânător:

Nu, asta nu se va-ntâmpla! Veniţi,
Şi pân' la unul toţi să stăm uniţi!

Al doilea vânător:

Să hotărâm, da! Ascultaţi ce zic!

Primul archebuzier (scoate o pungă; către vivandieră):

Ce-am de plătit eu, cuscră?

Vivandiera:

Mai nimic!

(Face socoteala.)
Gornistul:
Chiar foarte bine faceţi că plecaţi,
Căci, stând aici, tot cheful ni-l stricaţi!
(Archebuzierii pleacă.)
Primul cuirasier:
Păcat de ei, că sunt băieţi viteji!
Primul vânător:
Dar judecă de parcă-ar fi burgheji!
Al doilea vânător:
Acuma suntem singuri. S-auzim!
Cum facem, planul să-l zădărnicim?
Gornistul:
Scurt! Pur şi simplu-acolo nu plecăm!
Primul cuirasier:
Ia staţi, puţin! Să nu ne-ntărâtăm,
Căci disciplina trebuie păstrată!
Mai bine merge fiecare-ndată
La trupa lui, şi-n vorbe cumpănit,
Va spune oamenilor lămurit:
„Prea mult, să nu ne-ndepărtăm niciunde!”
Pentru valonii mei, eu voi răspunde!
Toţi cugetă ca mine!
Vagmistrul:
Pedestraşii,
Din trupele lui Terzky, călăraşii,
Ca noi votează, fiecare-n parte!
Al doilea cuirasier:
Lombardul, de valon nu se desparte!
(Trece alături de primul cuirasier.)
Primul vânător:
Ca vânător, cea mai de preţ avere
Mi-e libertatea!

Al doilea vânător:
– Alături de putere
Stă libertatea! Eu şi mai departe
Sub Wallenstein trăi-voi, pân' la moarte!
Primul tiralior:
Lotringia-nsoţeşte marea masă,
Căci ea e veselă şi curajoasă.
Dragonul:
Irlanda-i lângă astrul norocos!
Al doilea tiralior:
La fel şi tirolezul! Credincios,
Doar pe stăpânul ţării îl slujeşte!
Primul cuirasier:
Deci fiecare trupă întocmeşte
O jalbă,-apoi trecută pe curat,
În care să se-arate răspicat:
Că noi vrem să rămânem laolaltă,
Că nici un vicleşug, nici o unealtă,
Nici o putere, nimeni nu e-n stare
Să ne despartă de acela care
Ne e ca un adevărat părinte!
Apoi dăm jalba, cu-astfel de cuvinte,
Lui Piccolomini, cum se cuvine!
(Cel tânăr, să ne înţelegem bine!)
În treburi din acestea-i priceput.
Şi de la Wallenstein, doar e ştiut,
El poate tot ce vrea să dobândească;
Şi-apoi, chiar şi la curtea-mpărătească,
La regele-mpărat, mai ştim că are,
Şi astăzi trecere destul de mare.
Al doilea vânător:
Rămâne hotărât! Veniţi! Cuvântul
Toţi să ni-l dăm, să facem legământul!

Piccolomini, fiul, negreşit,
Va fi al nostru împuternicit!

Gornistul, dragonii, primul vânător, al doilea cuirasier, tiraliorii:

Piccolomini, fiul, negreşit,
Va fi al nostru împuternicit!

(Vor să plece.)

Vagmistrul:

Staţi! Mai întâi, înc-un pahar cu vin!
Trăiască Max Piccolomini! Închin
În sănătatea excelenţei sale!

Vivandiera (aduce o sticlă):

Pe sticla asta nu vă iau parale!
Ispravă bună! – O dau cu bucurie.

Primii cuirasieri:

Trăiască toţi ostaşii din armie!

Vânătorii:

Ţăranii să dea hrana pe vecie!

Dragonii şi tiraliorii:

Oştirea friedlandeză să-nflorească!

Gornistul şi vagmistrul:

Şi-al nostru Wallenstein s-o cârmuiască!

Al doilea cuirasier (cântă):

Călări camarazi, în goană toţi vom porni
Să luptăm în război, în libertate!
Acolo vitejia ni se va cântări,
Vom vedea fiecare ce poate.
Soldatu-n bătălii de nimeni nu e ocrotit,
El va fi prin curaj şi prin fapte preţuit.

(Soldaţii din fundul scenei s-au apropiat, auzind cântecul, şi cu toţii formează un cor.)

Corul:

Soldatu-n bătălii de nimeni nu e ocrotit,

El va fi prin curaj şi prin fapte preţuit.

Dragonii:

În lume astăzi libertatea n-o mai întâlneşti –
Doar stăpâni, numai slugi în robire.
Domneşte minciuna – viclenia o găseşti –
Peste neamul cel laş din omenire!
Căci cine poate să privească moartea-n faţa lui?
Un soldat! Numai el liber e cum altul nu-i!

Corul:

Căci cine poate să privească moartea-n faţa lui?
Un soldat! Numai el liber e cum altul nu-i!

Primul vânător:

Îşi leapădă-ale vieţii neajunsuri, supărări!
N-are griji, de nimic nu se sfieşte!
Soldaţii îndrăzneţi înfruntă soarta călări;
Astăzi, ori mai târziu, te loveşte!
Şi dacă mâine ea ne va lovi, să căutăm
– Din ce-avem mai frumos – toţi acum să mai gustăm!

Corul:

Şi dacă mâine ea ne va lovi, să căutăm
– Din ce-avem mai frumos – toţi acum să mai gustăm!

Vagmistrul:

Soldatului norocu-i cade vesel din cer
După el nu aleargă, nu trudeşte!
Iobagul însă caută-n pământ din răsputeri
Căci aici, la comori nădăjduieşte!
Şi toată viaţa cu lopata el va da-n pământ
Până când – într-o zi – va săpa şi-al lui mormânt.

Corul:

Şi toată viaţa cu lopata el va da-n pământ
Până când – într-o zi – va săpa şi-al lui mormânt.

Primul vânător:

În lume călăreţul, ca şi calul său vioi,
Sunt temuţi oaspeţi, cruzi, pe oriunde.
Sclipeşte tot castelul şi ospăţul e în toi
În castel, nepoftiţi, vor pătrunde.
El fetei nu-i dă aur, n-are vreme de peţit!
Viforos va veni şi-astfel el va fi-ndrăgit!

Al doilea cuirasier:

De ce se întristează fata, plânge fără rost?
Nu-i nimic! Trece orice suferinţă!
Soldatu-n lume n-are-un loc al lui, un adăpost,
Dragostea n-o păstrează cu credinţă.
Pe el destinu-l mână tot mereu, cât mai grăbit!
Nicăieri un soldat nu poposeşte liniştit!

Corul:

Pe el destinu-l mână tot mereu, cât mai grăbit!
Nicăieri un soldat nu poposeşte liniştit!

Primul vânător (îi ia de mână pe cei doi, mai apropiaţi de el. Ceilalţi îl imită. Toţi cei care au vorbit fac un semicerc):

Cu pieptul deschis, la luptă mergi bucuros,
Căci acum tinereţea vuieşte,
Şi viaţa clocoteşte! Camarade, fii voios,
Până când sufletul se sfârşeşte!
Acela care viaţa nu e-n stare-a şi-o risca,
Niciodată acela, viaţa n-o va câştiga!

Corul:

Acela care viaţa nu e-n stare-a şi-o risca,
Niciodată acela, viaţa n-o va câştiga!

(Cortina cade înainte de a se termina corul.)

CEI DOI PICCOLOMINI

The Piccolomini (Die Piccolomini)

În cinci acte

Personajele

Wallenstein, duce de Friedland, generalisim împărătesc în Războiul de 30 de ani

Octavio Piccolomini, general-locotenent

Max Piccolomini, fiul lui, colonel într-un regiment de cuirasieri

Contele Terzky, cumnatul lui Wallenstein, şeful mai multor regimente

Illo, mareşal, confidentul lui Wallenstein

Isolani, generalul croaţilor

Buttler, comandantul unui regiment de dragoni

Tiefenbach, Don Maradas, Götz, Colalto, generali aflaţi sub comanda lui Wallenstein

Neumann, căpitan de cavalerie, adjutantul lui Terzky

Questenberg, consilier de război, trimisul împăratului

Baptista Seni, astrolog

Ducesa de Friedland, soţia lui Wallenstein

Thekla, principesă de Friedland, fiica lor

Contesa Terzky, sora ducesei

Un cornet

Pivnicerul contelui Terzky

Paji şi servitori ai ducelui de Friedland

Servitori şi oboişti ai contelui Terzky

Mai mulţi ofiţeri şi generali

Actul Întâi

O sală veche gotică, în primăria din Pilsen, împodobită cu drapele şi alte obiecte de război.

Scena I

Illo, cu Buttler şi Isolani.

Illo:
Târziu, dar aţi venit! Fireşte, drumul
Prea lung vă iartă-ntârzierea, conte!
Isolani:
Dar nu venim aici cu mâna goală!
Trecând prin Donauwörth, am iscodit
Un lung convoi de şase sute care,
Ducând chiar suedezilor merinde.
Croaţii mei pe ele pus-au mâna
Şi-acum le-aduc aici.
Illo:
Sosesc la vreme!
Vor ospăta măreaţa adunare.
Buttler:
Dar văd că pe aici e multă viaţă.
Isolani:
Da, da! Şi iată: peste tot soldaţi.
(Priveşte în jurul său.)
Chiar şi bisericile văd că-s pline,
Ba încă şi aici, la primărie,
V-aţi aşezat destul de bine,-mi place!
Soldatul se descurcă-aşa cum poate.
Illo:
Venit-au şefii-a treizeci regimente.
Veţi întâlni pe Terzky, Tiefembach,
Colalto, Götz, Maradas, Hinnersam,

Piccolominii – tatăl şi feciorul –
Şi încă foarte mulţi prieteni vechi.
Doar Gallas n-a venit şi Altringer.

Buttler:

Pe Gallas voi să nu-l mai aşteptaţi!

Illo (surprins):

Cum, ştiţi?

Isolani (îl întrerupe):

E Max Piccolomini-aici?
Duceţi-mă la el! O, parcă-l văd,
Acum vreo zece ani, când ne luptam
La Dessau cu Mansfeld! De pe un pod
Sări cu calu-i negru-n apa Elbei
Şi, înfruntând năprasnicele valuri,
Pe tatăl său îl scapă de primejdii.
Pe-atunci abia-ncepuse-a-i creşte barba,
Iar astăzi, al războiului erou,
Aud că-i un bărbat în toată firea.

Illo:

Îl veţi putea vedea chiar astăzi, conte!
Trimis e în Carintia s-aducă
Pe principesa Friedland şi-a ei fiică.
Sosi-vor în această dimineaţă.

Buttler:

Cum, ducele-şi aduce-aici soţia
Şi fiica? Multă lume cheamă-n lagăr.

Isolani:

Cu-atât mai bine! Eu mă pregătisem
Să nu aud de altceva decât
De marşuri, baterii şi năvăliri.
Când colo, ducele se îngrijeşte
Să ne încânte cu ceva mai mult,
Mai drăgălaş şi mai fermecător.

Illo (care a stat pe gânduri, către Buttler pe care-l ia deoparte):

Cum aţi aflat că nu mai vine Gallas?

Buttler (cu înţeles):

Cerca să mă oprească lângă el.

Illo (cu căldură):

Şi ai rămas statornic?

(Îi strânge mâna.)

Bravo, Buttler!

Buttler:

Puteam eu ducelui să nu-i rămân
Îndatorat, când, de curând...

Illo:

Da, văd:
General de brigadă! Te felicit!

Isolani:

Da, da! Acum e general, şi unde?
La regimentul dăruit de duce,
În care a pornit-o ca soldat.
Atare pildă, fără îndoială,
Dă mult avânt oştirii-ntregi, văzând
Cum este cu putinţă să ajungă
Aşa departe un ostaş de frunte.

Buttler:

Mă simt cam stânjenit, căci nu ştiu dacă
Pot să primesc felicitări. Lipseşte
A împăratului îngăduire.

Isolani:

Curaj! Doar braţul ce i-a dat puterea
E-atât de tare,-ncât îl va păstra
Chiar dacă s-ar împotrivi-mpăratul
Şi-ai lui miniştri.

Illo:

Unde am ajunge
De-am fi prea şovăielnici? Împăratul
Nimica nu ne dă. În duce-avem
Nădejde. Toate de la el ne vin.
Isolani (către Illo):
A! Dragul meu coleg, ţi-am povestit?
Ei bine, ducele se îngrijeşte
De creditorii mei: vrea să-i plătească
Şi să mă scoată, deci, basma curată.
Vrea să mă facă om mai de ispravă.
Şi asta se întâmplă-a treia oară.
Cu sufletu-i regesc mă scapă astfel
De la pieire şi-mi redă onoarea.
Illo:
De-ar fi mereu doar după voia lui!...
A dat soldaţilor pământ, unelte...
Dar cei de la Viena-l ţin legat
De mâini şi de picioare şi îi taie
Aripile când gata-i să-şi ia zborul.
Şi Questenberg e nemaipomenit!
Soseşte-aici cu alte noi cerinţe.
Buttler:
E-adevărat, şi eu am auzit
De noile cerinţe-mpărăteşti!
Dar ducele se va împotrivi
Şi cred că nu va-ngădui nimic.
Illo:
Se leapădă de slujbă, mai curând,
Decât să i se calce dreptul său.
Buttler (speriat):
Cum? Aţi aflat ceva? Mă-nspăimântaţi!
Isolani (totodată):
Am fi cu toţii ruinaţi!

Illo:
Sfârşiţi!
Ce văd? Soseşte tocmai „omul nostru”!
Da, e cu generalul Piccolomini!
Buttler:
Mă tem că întâlnirea va sfârşi
C-o despărţire tare neplăcută.

Scena II

Cei dinainte, Octavio, Piccolomini, Questenberg.

Octavio (din depărtare):
Cum? Şi alţi oaspeţi? Domnule ministru,
Veţi recunoaşte că era nevoie
De-asemenea război jeluitor
Pentru-a se aduna-ntr-un singur lagăr
Mari chipuri, glorioase, de eroi.
Questenberg:
Cei care în război văd numai răul,
Să nu pătrundă-n lagăr friedlandez.
Văzând înaltul duh al rânduielii
– Prin care însuşi el se poate ţine,
O lume pustiind – şi apărându-mi
Întreaga măreţie-alcătuită,
Era să uit prăpădul din războaie.
Octavio:
Dar iată-aici doi falnici luptători,
Ce-ncheie al eroilor şirag
Cu vrednicie: contele Isolan
Şi colonelul Buttler. Vă stă-n faţă
Convoiul ostăşesc în întregime.
(Îi prezintă pe Isolani şi pe Buttler.)

Aici tăria, ici repeziciunea!

Questenberg:

Iar între ei – povaţa înţeleaptă.

Octavio (prezentându-l celorlalţi pe Questenberg):

Acestui oaspe vrednic, Questenberg,
– Consilier al curţii, şambelan,
Sol al poruncilor împărăteşti,
Patron soldaţilor şi-ocrotitor –
I se cuvine preţuirea noastră.

(Tăcere generală.)

Illo (se apropie de Questenberg):

Nu-ntâia oară, domnule ministru,
Ne faceţi cinstea să veniţi în lagăr!

Questenberg:

Am mai văzut odată-aceste steaguri.

Illo:

Şi vă mai amintiţi în care loc?
La Znaim era,-n Moravia. Veneaţi,
În numele-mpăratului, la duce
Să-l imploraţi să ia comanda oastei.

Questenberg:

Cum? Să-l implor? Domnule general,
Să ştiţi că nici însărcinarea mea,
Nici zelul meu n-au mers aşa departe.

Illo:

Atuncea – dacă vreţi – pentru-a-l sili.
Mi-aduc aminte că la fluviul Lech,
Fusese-nvins stimatul conte Tilly,
Şi astfel duşmanul avea drum liber
Să intre în Bavaria uşor.
Nimic nu-l mai împiedica s-ajungă
În inima Austriei. Atunci,
Domnia voastră v-aţi înfăţişat,

Cu Werdemberg, la ducele de Friedland.
Veneaţi să-l copleşiţi cu rugăminţi
Şi totodată să-l ameninţaţi
Cu a-mpăratului dizgraţiere,
De nu se-ndură de a ţării jale.
Isolani (ataşându-se şi el):
Da, da! Uşor de înţeles acum
De ce-n însărcinarea dumneavoastră,
Cu care astăzi aţi venit la noi,
Vă place s-o uitaţi pe cea trecută.
Questenberg:
De ce! Căci nu e nici o osebire.
Pe vremea-aceea-n joc era Boemia
Pe care trebuia s-o scap de duşmani;
Azi am însărcinarea să o scap
De-apărătorii ei şi de prieteni.
Illo:
Frumoasă-nsărcinare, ce să spun!
Deci după ce cu preţul vieţii noastre
Am luat Boemia de la saxoni,
Drept mulţumire ne-alungaţi din ţară!
Questenberg:
De nu vrem numai o nenorocire
Cu alta s-o schimbăm, sărmanul stat
Va trebui scăpat, la fel, de biciul
Prietenilor şi-al duşmanilor.
Illo:
De ce? C-a fost un an îmbelşugat.
Ţăranii au destul şi pot să dea.
Questenberg:
Desigur, dacă vă gândiţi la turme
Şi la păşuni, domnule general!
Isolani:

Războiul ştie-a se hrăni pe sine.
Şi dacă pier destui ţărani, în schimb,
Mai mulţi soldaţi câştigă împăratul.
Questenberg:
Şi pierde-acelaşi număr de supuşi.
Isolani:
Ei, şi? Noi nu suntem supuşii lui?
Questenberg:
Cu mici deosebiri, domnule conte!
Sunt unii care ştiu să umple punga
Muncind din greu, cu multă vrednicie,
Iar alţii care ştiu doar s-o golească.
Azi spada pe-mpărat l-a sărăcit,
Şi numai plugu-i dă din nou puteri.
Buttler:
N-ar fi sărac, dacă din vlaga ţării
Nu ar mai suge-atâtea lipitori.
Isolani (se postează în faţa lui, examinându-i costumul):
Nu stăm prea rău. Tot aurul, văd bine,
Nu s-a vărsat în vistieria ţării.
Questenberg:
O, slavă Domnului! Am mai ferit
De mâinile croaţilor ceva.
Illo:
Priviţi pe Martinitz şi-acel Slavata
Înzorzonaţi cu haruri de-mpărat,
Stârnind revolta cehilor cinstiţi!
Se îmbuibează fără ruşinare
Cu prada oamenilor surghiuniţi.
Se lăfăiesc în putregaiul ţării
Sădind nenorocire peste tot.
Prin lux împărătesc, nu ştiu aceştia

Decât să-şi bată joc de jalea ţării.
Pe ei, şi pe toţi cei de teapa lor,
Să-i puneţi să plătească cheltuiala
Războiului nimicitor, pe care
Aceştia numai pusu-l-au la cale.
Buttler:
Şi tocmai paraziţii-acestei ţări,
Acei ce-l linguşesc pe împărat,
Cătând, flămânzi, să-nşface tot câştigul,
Aceştia vin acum să şteargă solda
Şi să măsoare raţia de pâine
Soldatului ce-nfruntă pe duşman!
Isolani:
Îmi voi aduce-aminte-o viaţă-ntreagă
Cum la Viena,-acum vreo şapte ani,
Venit pentru-a zori remonta oastei,
M-au tot purtat mereu, din loc în loc,
Şi ore-ntregi am fost lăsat atunci
S-aştept printre linguşitori şi trântori,
Ca şi când eu le-aş fi cerşit pomană,
În fine! Mi-au trimis un capucin,
Care-am crezut că mă va spovedi.
Când colo, culmea! El era acela
Cu care trebuia să mă-nţeleg
Asupra cailor de călărie.
Dar credeţi că făcurăm vreo ispravă?
Aşa cum am venit, aşa plecai.
Şi, totuşi, ce nu am putut să capăt
În patruzeci de zile, la Viena,
Aflaţi că de la duce-am dobândit
Cu multă uşurinţă, în trei zile.
Questenberg:
Da, ştiu! Mi-a arătat socotitorul!

Avem şi astăzi încă de plătit.
Illo:
Războiul e un meşteşug barbar,
N-o scoţi la capăt cu mijloace blânde,
Nu poţi oriunde folosi cruţarea!
De-ar fi să se gândească la Viena,
Care din şaptezeci şi şapte rele
E cea mai potrivită de ales,
Aştepţi să se gândească mult şi bine!
„Hai, nu sta! Scoate una din grămadă!
Întâmple-se orice! C-aşa-i mai bine!”
În viaţă, oamenii, de obicei,
Cu bine se pricep să o cârpească;
O mai scurtează, o mai înnădesc
O scot ei într-un fel la căpătâi.
Şi, uneori, mai iute te descurci
Când doar o cale ai – chiar neplăcută –
Decât mai multe şi să stai s-alegi.
Questenberg:
Aşa-i, căci ducele chiar ne scuteşte
Să mai alegem!
Illo:
El, ca un părinte,
Se îngrijeşte de-ale noastre trupe.
Ce gânduri are împăratul, ştim.
Questenberg:
El pentru fiecare tagmă are
Aceeaşi inimă şi, deci, nu poate
Jertfi de dragul uneia pe alta.
Isolani:
A! Care va să zică împăratul
Ne-aruncă fiarelor pe noi, ca pradă,
Pentru-a-şi păstra oiţele lui scumpe!

Questenberg (sarcastic):
O comparaţie, stimate conte,
Pe care n-o fac eu, ci dumneavoastră.
Illo:
Dar dac-am fi precum ne cred la curte,
A fost un risc din partea dumneavoastră
Atunci când libertatea ni s-a dat!
Questenberg (serios):
Nu vi s-a dat, ci singuri aţi luat-o!
Deci trebuie să fie pusă-n frâu!
Illo:
Ei bine,-atunci să fie pregătiţi,
Căci vor găsi aici un cal sălbatic.
Questenberg:
Un călăreţ destoinic l-îmblânzeşte.
Illo:
El rabdă doar pe cel ce l-a-mblânzit.
Questenberg:
Când e-mblânzit, şi de-un copil ascultă.
Illo:
Ei, da, da! Ştiu!... S-a şi găsit copilul!
Questenberg:
Pe dumneavoastră vă priveşte numai
Îndatorirea, nu şi cine este.

Buttler (care până acum a stat deoparte cu Piccolomini, dar cu vădit interes la conversaţie, se apropie):

Cunoaşteţi bine, domnule ministru,
Că în Germania, pentru-mpărat,
Se află o armată uriaşă:
Sunt treizeci mii soldaţi aci-n regat –
Silezia, cam şaisprezece mii,
La fluviul Weser, lângă Rin şi Main

Sunt zece regimente,-n Suabia şase,
Iar în Bavaria ţin piept cu svezii,
Cum ştiţi, cam treisprezece regimente,
Nemaivorbind de cele ce păzesc
Întăriturile de la hotare.
Ei bine,-aflaţi, că toate-aceste trupe,
De comandanţii friedlandezi ascultă.
Iar comandanţii au aceeaşi şcoală,
Acelaşi lapte i-a hrănit pe toţi,
Aceeaşi inimă i-nsufleţeşte.
De-acest pământ ei sunt străini cu totul,
Doar slujba le e patria şi vatra.
Nu zelul pentru patrie îi mână
– Fiind străini, de altfel ca şi mine –
Şi nici pentru-mpărat nu vin aici
(Mulţi dezertând chiar, de prin alte părţi!)
Ei poartă lupta peste tot la fel,
Şi nu ţin seama dacă stă pe steag
Emblema „Leul”, „Crinul” sau „Doi vulturi”.
Pe toţi îi mână cu un frâu puternic
Doar unul singur care, deopotrivă,
Prin dragoste şi teamă îi uneşte,
De parcă numai un popor ar fi.
Şi-ntocmai cum scânteia unui trăsnet
Străbate paratrăsnetu-ntr-o clipă,
Tot astfel şi porunca lui străbate,
Pornind din postul cel mai depărtat,
Trecând prin marele şi micul Belt,
Pe malurile mării, printre dune,
De-a lungul Etsch-ului cu câmpul rodnic
Şi pân’ la straja care stă-n ghereta
Din faţa burgului împărătesc.

Questenberg:

Şi care este, mai pe scurt, temeiul
Acestei propovăduite predici?
Buttler:
Că dragostea, credinţa şi respectul
Pe care ducelui i le purtăm,
Cu nici un preţ noi nu le-om închina
Celui trimis de curtea vieneză!
Să ne-amintim cum a ajuns comanda
În mâna ducelui odinioară.
Primit-a oare de la împărat
Un corp de trupe instruite gata?
Oştirea nu era alcătuită;
Abia atunci urma să ia fiinţă
Şi numai friedlandezul a-ntocmit-o.
Deci el n-a luat-o de la împărat,
Ci împăratu-a luat-o de la duce!
Şi nu de la-mpărat primit-am noi
Pe Wallenstein ca duce! Nu, deloc!
Nu! Lucrurile stau cu totul altfel!
Abia în urmă, de la Wallenstein,
Primit-am, ca stăpân, pe împărat.
Şi dacă nu-l aveam pe Wallenstein,
Noi nu ne-am fi legat de-aceste steaguri!
Octavio (intervine):
Să nu uitaţi că vă găsiţi în lagăr,
Printre războinici, domnule ministru!
Pe un ostaş îl face libertatea,
Îl face îndrăzneala. – Ar mai putea
Să fie luptător neînfricat,
De nu ar fi şi îndrăzneţ în vorbe?
(Arătând pe Buttler.)
Ştim că-ndrăzneala-acestui ofiţer
– Ce numai ţinta şi-a greşit acum –

Scăpat-a Praga-n clipe grele, când
Doar îndrăzneala mai putea s-o scape,
Zdrobind răscoala unei garnizoane
Pornită împotriva-mpărăţiei.
(Se aude în depărtare muzică de război.)
Illo:
Se dă salutu'. – Acest semnal vesteşte
Sosirea principesei.
Octavio (către Questenberg):
Aşadar
Şi Max, feciorul meu, se-napoiază
Căci din Carintia el o aduce.
Isolani (către Illo):
Să mergem să o-ntâmpinăm!
Illo:
Da, da!
Să mergem! Haidem, colonele Buttler!
(Către Octavio.)
Va rog să nu uitaţi de întâlnirea
Pe care o avem cu „domnu"-acesta.
La duce, azi,-nainte de amiază!

Scena III

Octavio şi Questenberg rămân în urmă.

Questenberg (dând semne de mirare):
Ce mi-a fost dat să aflu, generale?
Câtă-ndărătnicie fără frâu!
Şi ce păreri! La fel gândesc cu toţii?
Octavio:
Aţi ascultat trei sferturi din oştire.
Questenberg:
Trei sferturi spui? Atunci e vai de noi

Unde-am putea găsi o altă oaste
Care să ne-o păzească pe aceasta?
Mă tem că vorbele acestui Illo,
Ascund în ele gânduri mult mai rele.
De altfel, chiar şi colonelul Buttler
Văd că se-arată foarte mânios.
Octavio:
Nu e nimic! E-o fire simţitoare…
Mândria lui jignită,-atâta tot.
Pe Buttler încă nu îl dau pierdut.
Voi şti s-alung din minte-i duhul rău.
Questenberg (se plimbă neliniştit):
Ei, nu, că asta-ntrece orice culme!
Aşa ceva nu ne-am închipuit!
Priveam aceste lucruri din Viena,
Cu ochii unor slujitori orbiţi
De strălucirea tronului. Pe el,
Pe-atotputernicul cârmuitor,
În propriu-i lagăr încă nu-l văzurăm.
Aici se-arată lucrurile altfel!
Nici că se pomeneşte de-mpărat!
Aici e principele împăratul!
Plimbându-ne prin tabără-mpreună,
Înţelesei din ce în ce mai mult,
Că şi nădejdile-mi se năruiesc.
Octavio:
Vedeţi acum cât de primejdioasă
Mi-e sarcina ce de la curte-aduceţi?
Ce rol ingrat am de jucat aici?
O bănuială-a ducelui mă costă
Nu numai libertatea, dar şi viaţa.
Cât despre planu-i îndrăzneţ, fireşte,
Zorit va fi.

Questenberg:

Dar unde ne-a stat mintea,
Atunci când spada i-am încredinţat
Şi când i-am dat putere-atât de multă!
O astfel de ispită-a fost prea mare
Pentru-a lui inimă atât de-ascunsă.
Ce-i drept, şi-n mâna altuia mai bun
Ea ar fi devenit primejdioasă.
Să ştii că el se va împotrivi
Poruncii împăratului, şi află
Că poate să o facă, şi-o va face.
A lui nepedepsită îndârjire,
Va da pe faţă slăbiciunea noastră.

Octavio:

Vă-nchipuiţi că el de flori de măr
Şi-aduce aici copila şi soţia,
Acum când pregătim un nou război?
Dar dacă ultimele chezăşii
Ale credinţei lui aduce-aici
Din ţările-mpăratului, nu-nseamnă
Că în curând răscoala izbucneşte?

Questenberg:

Vai nouă! Cum vom ţine piept furtunii
Ce ne ameninţă de peste tot?
Duşmanul ţării-acum e la hotare,
Stăpân pe Dunăre tot-naintând,
În ţară răzmeriţa e aprinsă;
Ţăranii înarmaţi fac greutăţi
Şi celelalte tagme ale obştei;
Şi tocmai când tot sprijinu-aşteptam
De la oştire,-o văd ademenită,
Sălbatică şi fără disciplină.
S-a despărţit de stat, de împărat

Şi, zăpăcită, de un zăpăcit,
A devenit o groaznică unealtă
În mâna unui om prea îndrăzneţ
Pe care ea, orbeşte, îl ascultă!
Octavio:
Prea tare să nu deznădăjduim,
Căci vorba-ntotdeauna, ştim prea bine,
E mult mai îndrăzneaţă decât fapta;
Şi mulţi din cei ce pentru-o clipă sunt
– Cu zelul orb – în stare de orice,
Deodată inima îşi vor schimba,
Când crimelor pe nume se va spune.
Afară de aceasta, nu suntem
Lipsiţi de orice apărare. – Avem
Pe Gallas şi pe contele Altringer.
Ei ţin sub ascultare mica oaste
Şi zilnic o-ntăresc. Nepregătiţi
El nu ne va găsi, căci am iscoade
Cu care l-am înconjurat, ştiţi bine,
Şi aflu-ndată-orice mişcare-a lui!
Ba şi mai mult, cu propria lui gură
Mi se destăinuieşte.
Questenberg:
Nu-nţeleg
Cum de nu simte lângă el duşmanul!
Octavio:
Şi totuşi să nu vă închipuiţi
Că eu încrederea i-aş fi furat
Prin linguşiri, minciuni, sau viclenie.
Deşi prudenţa, cât şi datoria
Faţă de ţară şi de împărat,
Îmi cer să-i ţin ascuns ce simt în suflet,
Să ştiţi că niciodată-n faţa lui

Eu nu m-am prefăcut, ca un făţarnic!
Questenberg:
E, fără îndoială, voia soartei!
Octavio:
Nu-mi dau prea bine seama ce îl leagă
De mine, cât şi de feciorul meu!
E foarte mult atras de amândoi.
Mereu prieteni, camarazi de arme,
De mult obişnuiţi a fi-mpreună,
Ne leagă aventuri de neuitat.
Mi-aduc aminte, însă, de o zi
Când îşi deschise sufletul deodată
Şi îi crescu încrederea în mine.
Era-naintea luptei de la Lützen.
Un vis urât m-a îndemnat să-l caut
Şi să-i ofer un alt cal pentru luptă.
Departe mult de corturile noastre
Eu îl găsii dormind sub un copac.
Trezindu-l şi spunându-i visul meu,
Precum şi teama care mă cuprinse,
El s-a uitat atât de lung la mine…
Şi-apoi, mişcat adânc, m-a-mbrăţişat.
Din ziua-aceea-ncrederea lui oarbă
Mă însoţeşte-ntruna, pe oriunde.
În schimb, încrederea mea-l ocoleşte.
Questenberg:
Dar, fiului i-aţi spus de taina voastră?
Octavio:
Nu!
Questenberg:
Cum? Şi nici să-l preveniţi nu vreţi,
Să ştie în ce mână rea se află?
Octavio:

Pe fiul meu mai bine e să-l las
În grija nevinovăţiei sale.
Mereu deschisă, inima-i nu poate
Să se prefacă. Numai neştiinţa
Îi mai păstrează libertatea minţii
Ce-l leagănă pe duce-n ne-ndoială.
Questenberg:
Eu, despre fiul dumneavoastră, Max,
Veţi şti că am părerea cea mai bună.
Dar dacă... totuşi, el... nu v-aţi gândit?
Octavio:
Tot riscul îl voi lua asupra mea.
Tăceţi! Chiar el se-apropie de noi!

Scena IV

Max Piccolomini, Octavio, Questenberg.

Max:
O, iată-l! Tată, bine te-am găsit!
(Se îmbrăţişează; întorcându-se, îl vede pe Questenberg şi se retrage cu răceală.)
Aveţi de lucru? Nu vreau să vă tulbur!
Octavio:
Ce-i, Max? Priveşte oaspetele nostru!
Un vechi prieten merită cinstire,
Iar solul împăratului respect.
Max (sec):
Von Questenberg! Să fiţi binevenit.
Dacă v-aduc aicea gânduri bune!
Questenberg (care i-a prins mâna):
Nu-ţi trage mâna, conte Piccolomini!
Ţi-o prind, nu numai în numele meu!

Nu vreau s-arăt ceva de rând prin asta!
(Ţinând prinse mâinile ambilor Piccolomini.)
Octavio şi Max Piccolomini!
Ei bine, iată două nume mari,
Ce prevestesc totala mântuire!
Austriei nu-i va lipsi norocul,
Cât timp vor străluci asupra oastei
Aceste două astre ca un scut.
Max:
Nu faceţi teatru, domnule ministru,
Căci n-aţi venit aici să lăudaţi!
Eu ştiu c-aţi fost trimis să dojeniţi
Şi să-nfruntaţi. Vreau, faţă de ceilalţi,
Să nu am nici un fel de privilegiu.
Octavio (către Max):
Domnia sa soseşte de la curte,
Acolo lumea nu e mulţumită,
Aşa cum suntem noi aici, de duce.
Max:
Şi ce cusur, mă rog, i-au mai găsit?
Că ştie cum să ia o hotărâre,
Că nu mai vrea să-ntrebe şi pe alţii?
Da! Foarte bine face, şi socot
C-aşa se va purta şi-n viitor.
Ce vreţi?! El nu-i făcut să se supună!
Ar fi-mpotriva firii lui. Nu poate!
În el sălăşluieşte-un suflet mare,
De domnitor, şi, prin puterea lui,
E chiar un domnitor. El pentru noi
Este-o adevărată fericire!
Căci rar se nasc aceia care ştiu
Cu-nţelepciune să se cârmuiască!
Ferice de poporul hărăzit

Cu un asemenea om înţelept,
Care-l călăuzeşte ca o stea
Şi este ca un stâlp de neclintit,
De care să te sprijini cu nădejde!
Ei bine, noi l-avem! E Wallenstein.
Şi dacă nu vă e plăcut la curte,
Gândindu-vă, pesemne, la un altul,
Oştirea are azi nevoie numai
De Wallenstein.
Questenberg:
Oştirea! Bine zici!
Max:
De l-aţi vedea cum ne însufleţeşte.
Cum ne-ntăreşte şi ne dă avânt!
Cum fiece putere-n mâna lui
Îşi dobândeşte aripi zburătoare
Şi cum asupra tuturor veghează,
Ca fiecare să-şi primească locul
Întocmai cum i se cuvine!... Da!
Aşa-nţelege el să preţuiască
Pe toţi cei înzestraţi cu însuşiri,
Questenberg:
Desigur, nimeni nu-i tăgăduieşte
Priceperea de a-şi cunoaşte omul
Şi de a-l folosi cum se cuvine.
Atâta doar că, stăpânind, el uită
Să mai slujească. Uită, că, de fapt,
El nu-i născut cu rangul ce-l deţine.
Max:
Nu e născut? Vă înşelaţi! Cu toate
Puterile el este înzestrat.
Şi pe deasupra cu acea tărie,
Ce-i stă în fire, de a cuceri

Chiar şi un sceptru de stăpânitor.
Questenberg:
Atuncea tot ce noi mai însemnăm
Atârnă doar de-a lui mărinimie!
Max:
Un om ales vrea o credinţă-aleasă.
Încredeţi-vă, daţi-i libertatea,
Căci ţinta ştie el să şi-o-ntocmească!
Questenberg:
Avem dovezi!
Max:
Aha! Din ăştia-mi sunt!
Se îngrozesc cu-atâta uşurinţă
De tot ce e covârşitor. Le place
Doar drumul neted, fără povârnişuri.
Octavio (către Questenberg):
Lăsaţi-l nu vă mai împotriviţi!
Cu el n-o isprăviţi aşa uşor!
Max:
Ei cheamă duhu-n clipe de primejdii,
Dar se-ngrozesc îndată ce se-arată.
Privesc cu ochiul unui om de rând
Ce-i uimitor şi plin de măreţie!
În bătălie clipa se impune,
Iar comandantul trebuie să fie
Cu ochiul ager, cu-nsuşiri alese.
Pe cei ce-s înzestraţi de la natură
Cu tot ceea ce are ea mai bun,
Nu-i vreţi să se călăuzească-aşa
Cum porunceşte măreţia ei!
În marile-i împrejurări urmezi
Numai oracolul din pieptul tău;
Atunci nu stai să cercetezi hârţoage,

Să migăleşti hârtia putrezită
A unei legi ce şi-a trecut sorocul!
Octavio:
Copilul meu, să nu nesocotim
Acele vechi, înguste rânduieli!
Sunt greutăţi cu totul osebite,
Pe care omul, strâns de silnicia
Şi vrerea celor care-l covârşeau,
Le-a întocmit în legi; căci bunul plac
A fost îngrozitor întotdeauna.
Chiar când coteşte drumul rânduielii,
Să nu-ţi închipui că şi el coteşte!
Drept înainte merge numai drumul
Obuzului şi trăsnetului groaznic,
Tăind de-a dreptul calea cea mai scurtă
Şi nimicind tot ce le stă în cale:
Copile, oamenii călătoresc
Pe drumuri binecuvântate. – Acestea
Urmează mersul râurilor, care
Cotesc în voie prin câmpii şi dealuri,
Feresc ogoare, holde, vii – cinstesc
Hotarele avutului – şi totuşi
Cu vremea ele-şi vor atinge ţinta.
Questenberg:
Ascultă-l, deci, pe tatăl dumitale,
Căci dânsul îţi vorbeşte şi ca om,
Dar şi ca un erou totdeodată!
Octavio:
Prin tine, fiul meu, vorbeşte numai
Copilul unei tabere de luptă!
Tu ai crescut sub un război cumplit
Ce ţine de vreo cincisprezece ani;
Aşa că n-ai putut cunoaşte pacea.

Sunt lucruri mult mai mari decât războiul.
Chiar când îl porţi, el nu înseamnă totul.
Isprăvi semeţe, dobândite silnic
Minunea săvârşită într-o clipă,
Sunt fapte trecătoare şi nu dau
Nimic din tot ce-i paşnic, de temei.
Soldaţii îşi clădesc, zoriţi, din pânză
Uşoarele sălaşuri şi de-ndată
Începe suflul vieţii, forfoteala:
Se-nviorează târgul; drumuri, fluvii
Sunt toate pline de încărcături,
Şi meşteşugurile sunt în toi.
Dar într-o bună zi mulţimea pleacă;
Vezi cum acele corturi se dărâmă
Şi moarte, ca un cimitir, rămân
Ogoarele şi holdele, fiind
Călcate de-ale cailor copite.
Recolta anului pierdută este.

Max:

Să facă pace împăratul, tată!
Senin dau laurii stropiţi cu sânge
În schimbul florilor de primăvară,
Drept chezăşie-ntinsului ogor,
Să-l pot vedea din nou înviorat!

Octavio:

Dar ce te-a-nsufleţit, aşa, deodată!

Max:

N-am cunoscut eu pacea niciodată?
Ba da, am cunoscut-o, dragă tată!
Eu tocmai de acolo vin acum.
În drumul meu, am străbătut prin ţări
Pe unde n-a pătruns deloc războiul.
O, tată! Viaţa are-atâta farmec

Necunoscut de noi; umblat-am numai
De-a lungul malurilor ei pustii.
Am rătăcit întocmai ca piraţii
Într-o corabie posomorâtă;
Răufăcători ce bântuie pe mare
Şi care nu cunosc decât desfrâul
Şi golful unde să-şi descarce prada.
Dar tot ce-i scump, podoabele ascunse
Prin văi, câmpii şi munţi – gonind sălbatic –
Noi nu le-am întâlnit în drumul nostru.
Octavio (devine atent):
Şi ţi le-a arătat călătoria?
Max:
A fost răgazu-ntâi al vieţii mele.
Ia spune-mi, tată: Care este ţelul
Şi unde e folosul muncii mele,
Ce m-a trudit, răpindu-mi tinereţea,
Lăsându-mi sufletul atât de gol
Şi spiritul ne-nviorat pe care
Nu l-a-nălţat nici o învăţătură?
Atâta larmă-n tabără,-îmbulzeala,
Al goarnei sunet, caii ce nechează,
Mereu comanda, mânuirea armei,
Acelaşi veşnic ceas prezent la slujbă.
Ei bine, toate-acestea sunt lipsite
De măreţia sufletului cald!
Nu dau nimica inimii-nsetate!
Sunt alte bucurii în lumea asta!
Octavio:
În drumu-acesta scurt, multe-nvăţaşi!
Max:
O, cât de minunată-i ziua-aceea
Când, în sfârşit, soldatul se întoarce

La viaţa scumpă, printre oameni paşnici!
Cu câtă veselie-ntreg convoiul,
Îşi desfăşoară mândrele drapele!
Şi-mpodobindu-şi coifurile lor
Cu frunzele-nverzite de pe ramuri,
Soldaţii, fericiţi, pornesc spre casă.
Acum, oraşele din calea lor
Îşi vor deschide larg, de bunăvoie,
Acele porţi pe care altădată
Le aruncai în aer fără milă.
Pe ziduri oameni paşnici stau grămadă
Şi, primitori, trimit salutul lor.
Prin turnuri clopote vor răsuna,
Bătând vecernia înălţătoare
A zilei sângeroase ce-a trecut.
Mulţimea,-n strigăte de bucurie,
Va alerga din sate şi oraşe
Şi, arătându-şi dragostea fierbinte,
Se va înghesui printre coloane.
Vezi, colo, un moşneag strângând în braţe
Feciorul drag ce se înapoiază
Şi care, după-atâţia ani păşeşte,
Ca un străin, în scumpa lui ogradă.
Iar pomii-aceia mici, cât o nuia,
Pe care îi sădise la plecare,
Îl vor acoperi la-napoiere
Cu ramurile lor atât de largi.
Sfioasă îl va-ntâmpina fecioara
Pe care o lăsase, la plecare,
O copiliţă doar, la sânul doicii.
O, câtă fericire-n clipa-aceasta,
Când lui o uşă larg i se deschide
Şi braţe gingaşe-l îmbrăţişează!

Questenberg (mişcat):
Zadarnic este să vorbeşti de-o vreme
Atât de-ndepărtată! – Acum vorbeşte
De ziua cea de azi sau cea de mâine!
Max (întorcându-se violent către el):
Şi cine e acel ce poartă vina?
Nu sunteţi voi, toţi, cei de la Viena?
Ca să fiu drept, domnule Questenberg,
Când adineauri, v-am văzut aici,
Mi s-a încins în inimă mânia.
Căci pacea numai voi o-mpiedicaţi!
Acela care o va cuceri
E tot războinicul, nu sunteţi voi!
Îi faceţi viaţa-amară, greutăţi
La orice pas, îl ponegriţi pe duce!
De ce? Că-l doare mai mult Europa,
Decât acele câteva hectare
La care-Austria se tot gândeşte
Că le-ar putea avea sau că le-ar pierde?
Îl socotiţi rebel sau, mai ştiu eu…
Chiar şi mai groaznic, fiindcă pe saxoni
Îi cruţă, căutând să dobândească
Încrederea duşmanului; dar numai
Aceasta este calea către pace.
Căci dacă nu va înceta războiul,
Atunci de unde vreţi să vină pacea?
Puteţi pleca! Pe voi eu vă urăsc,
Aşa cum tot ce-i bun ştiu să iubesc!
Vă jur aici, că pentru Wallenstein
Vărsa-voi cel din urmă strop de sânge,
Mai înainte de-a fi voi în stare
Să triumfaţi asupra prăbuşirii lui!
(Pleacă.)

Scena V

Questenberg, Octavio.

Questenberg: Aşa stau lucrurile? Vai de noi!
(Stăruitor şi nerăbdător.)
Prietene, cum? Îl lăsăm să plece
Cu-asemenea părere-nşelătoare?
Nu-l chemi îndată să-i deschidem ochii?
Octavio (revenindu-şi din îngândurare):
Mi i-a deschis el mie-abia acum,
Şi văd mai mult decât m-ar bucura.
Questenberg:
Ce e?
Octavio:
Călătorie blestemată!
Questenberg:
Ei, cum aşa? Dar ce s-a întâmplat?
Octavio:
Veniţi! Eu trebuie numaidecât
Să dau de urmele nenorocirii.
Să pot vedea cu ochii mei. Veniţi!
(Vrea să-l ducă cu el.)
Questenberg:
Dar unde vrei?...
Octavio (grăbit):
La ea!
Questenberg:
La...
Octavio (corectându-se):
Nu, la duce!
Să mergem! O, la câte nu m-aştept!

Văd plasa aruncată peste el
Şi se va reîntoarce-un om schimbat.
Questenberg:
Dar fa-mă să-nţeleg!
Octavio:
N-am prevăzut!
Să fi împiedicat călătoria!
De ce îi ascunsei acele lucruri?
Aveaţi dreptate! Ar fi trebuit
De-atunci să-i fi atras luarea-aminte.
Acum văd bine că e prea târziu.
Questenberg:
Ce-i prea târziu? Amice, nu-ţi dai seama
Că-mi tot vorbeşti întruna în enigme?
Octavio (mai recules):
E timpul să ne îndreptăm spre duce,
Îndată va primi audienţe.
O, blestemată-acea călătorie!
O, de trei ori să fie blestemată!
(Îl duce cu sine, cortina cade.)

Actul al Doilea

Sala ducelui de Friedland

Scena I

Servitorii aşază scaunele şi covoarele. Mai apoi Seni, astrologul, îmbrăcat ca doctor italian, în negru, şi puţin fantastic, intră în mijlocul sălii, ţinând în mână o baghetă albă, cu care schiţează punctele cardinale.

Primul servitor (plimbându-se cu o cădelniţă în mână):

Dă zor! Termină-odată! Straja sună
Onorul! De îndată se ivesc.

Al doilea servitor:

De ce-or fi-nlăturat odaia roşă,
Cea cu balcon, atât de luminoasă?

Primul servitor:

Să-ţi spună Seni, astrologul nostru!
Cică-ar fi sală fără de noroc.

Al doilea servitor:

Prostii! Cum o să cred aşa ceva?
E-o sală ca şi toate celelalte.
Doar locul n-are nici o-nsemnătate.

Seni (grav):

Băiete-n lume toiul are-o noimă,
Şi, mai întâi, în rosturile noastre,
De-nsemnătate-i ceasul, cât şi locul.

Al treilea servitor:

Nathanael, nu-ţi pune mintea cu-ăsta!
Chiar şi stăpânu-i face lui pe voie.

Seni (numărând scaunele):

Ah, unsprezece! Număr blestemat.
Douăsprezece scaune să fie,
Căci zodiacu-atâtea semne are!
În doisprezece se cuprind doi numeri:
Un cinci şi-un şapte, numeri norocoşi.

Al doilea servitor:

Şi unsprezece pentru ce nu-ţi place?

Seni:

Deoarece semnifică păcatul.
Poruncile din *Decalog* sunt zece.

Al doilea servitor:

Ce spui? Dar cinci de ce e număr sfânt?
Seni:
C-o parte bună şi cu una rea,
Întocmai e şi cinci, întâiul număr,
Făcut din două părţi: cu soţ şi fără.
Primul servitor:
Un aiurit!
Al treilea servitor:
Ia lasă-l să vorbească,
Îmi place să-l ascult, căci vorba lui
Trezeşte-n minte multe alte gânduri.
Al doilea servitor:
Sosesc! Plecaţi! Pe-aici, pe uşa asta!
(Servitorii pleacă repede; Seni îi urmează încet.)

scena II

Wallenstein, Ducesa.

Wallenstein:
Dar prin Viena ai trecut, ducesă?
Reginei ungurilor te-arătaşi?
Ducesa:
Da. Şi reginei, şi împărătesei.
Şi mâna m-au lăsat să le-o sărut.
Wallenstein:
Dar cum primit-au ştirea, când aflat-au
Că îmi aduc şi fiica, şi soţia
În tabără, acum, în plină iarnă?
Ducesa:
Le-am spus-o limpede, cum aţi dorit:
Că vreţi ca soţului ei viitor
S-o-nfăţişaţi pe Thekla drept mireasă,

Mai înainte de campanie.
Wallenstein:
Au bănuit pe cine am ales?
Ducesa:
Deloc. Şi-au arătat numai dorinţa
De-a nu fi un străin sau luteran.
Wallenstein:
Dar tu cum ai dori, Elisabeta?
Ducesa:
Ştiţi foarte bine că dorinţa voastră
Întotdeauna-i şi dorinţa mea.
Wallenstein (după o pauză):
Dar cum a fost primirea ta la curte?
(Ducesa pleacă ochii şi tace.)
Aş vrea să nu-mi ascunzi nimic, ducesă!
Să-mi spui întocmai tot ce s-a-ntâmplat!
Ducesa:
O, bunul meu stăpân, într-adevăr,
Acolo lucrurile s-au schimbat;
Nu, nu le-am mai găsit ca altădată!
Wallenstein:
Nu ţi s-a dat respectul cuvenit?
Ducesa:
De lucru-acesta nu mă plâng. Purtarea
Le-a fost şi demnă, şi cuviincioasă.
În schimb, eu n-am mai fost întâmpinată
Cu bunătate şi prietenie,
Ci numai cu formalităţi solemne.
Oh, gingaşa cruţare n-arăta
A graţie, ci mai curând a milă.
A, nu! Soţia ducelui de Albrecht
Şi fiica demnă-a contelui de Harrach.
Nu trebuia primită-n felu-acesta!

Wallenstein:

Au dojenit purtarea mea de-acum?

Ducesa:

Era mai bine să fi dojenit-o,
Căci sunt obişnuită să vă apăr
Şi-a lor mânie să o potolesc.
Acum nu de dojană a fost vorba!
Ei s-au învăluit într-o tăcere
Solemnă şi atât de-apăsătoare.
Oh, de-astă dată, bunul meu stăpân,
Nu-i vorba de-o mânie trecătoare,
Sau ne-nţelegere obişnuită;
Avem de-a face cu-o nenorocire
De care nimenea nu ne mai scapă.
Regina ungurilor altădată
Obişnuia să-mi spună „mătuşică”
Iar la plecare mă îmbrăţişa.

Wallenstein:

Şi-acum ea nu te-a mai îmbrăţişat?

Ducesa (îşi şterge lacrimile, continuând după o pauză):

Ba da! Dar numai după ce plecasem.
Uitând, şi parcă-ndată amintindu-şi,
Abia când m-am apropiat de uşă,
Ea s-a grăbit să mă îmbrăţişeze.
Dar gestul ei nu arăta iubirea,
Ci mai curând amarnică durere.

Wallenstein (îi ia mâna):

Fii liniştită! Nu-i nimic, ducesă!...
Dar cu von Eggemberg, cu Lichtenstein
Şi cu ceilalţi prieteni – te-ai văzut?

Ducesa (clatină din cap):

Nu! Pe aceştia nu i-am întâlnit.

Wallenstein:
Dar pe ambasadorul spaniol,
Pe-acela, care în mod obişnuit
Rostea cuvinte calde pentru mine?
Ducesa:
De data-aceasta, pentru dumneavoastră…
Aceluia îi amuţise graiul.
Wallenstein:
Deci sorii-aceştia ni s-au stins. De-acum
Din propriul nostru foc vom lua lumină.
Ducesa:
Dar cum? Să fie oare-adevărat?
O, bunul meu stăpân, aşa să fie?
Aşa cum se şopteşte pe la curte,
Cum însăşi ţara-ntreagă o rosteşte?
Şi cum acel călugăr, Lamormain,
A dat să se-nţeleagă?
Wallenstein (repede):
Lamormain?
Ce spune?
Ducesa:
Că aţi întrecut măsura
Puterii ce vi s-a încredinţat,
Călcând poruncile împărăteşti.
Şi spaniolii vă învinuiesc,
Şi ducele Bavariei… vai, toţi!
Se pregăteşte-o groaznică furtună,
Cu mult mai groaznică decât aceea
Care v-a prăbuşit la Regensburg.
Spuneau că… Vai, nu pot rosti cuvântul!
Wallenstein (încordat):
Ei, ce?
Ducesa:

A doua voastră…

Wallenstein:

A doua, ce?

Ducesa:

Destituire ruşinoasă.

Wallenstein (plimbându-se agitat prin odaie):

Da?
O, Doamne! Numai ei mă-mping să merg
Cu sila împotriva vrerii mele!

Ducesa (se lipeşte de el, rugându-l):

O, dacă nu e prea târziu, stăpâne,
Cercaţi a vă supune prin blândeţe
Pentru-a înlătura nenorocirea!
Cedaţi-i, că-i doar împăratul vostru
Şi împăcaţi-i sufletul lui mândru!
O, nu lăsaţi vicleana răutate
Să ponegrească gândul vostru bun
Prin tălmăciri făţarnice şi ură!
Nebiruita forţă a dreptăţii
Cu care veţi întâmpina minciuna,
Îi va dezonora pe bârfitori.
Ne-au mai rămas puţini prieteni. Ştim!
Norocul nostru, tot crescând, adus-a
A oamenilor ură. Ce-am fi noi
Lipsiţi şi de hatâru-mpărătesc?

Scena III

Contesa Terzky, care o duce de mână pe prinţesa Thekla.

Contesa:

Vai surioară, despre-asemeni trebi

Vorbiţi? Cum văd mai sunt şi neplăcute.
Acum,-nainte de-a-şi vedea copila?
Se cade-ntâia clipă – bucuriei.
Priveşte-ţi fiica, tată Friedland, iată!
Aceasta este scumpa ta copilă!

(Thekla se apropie de el cu smerenie şi vrea să-i sărute mâna; dar el o ia în braţe şi rămâne câtva timp cu privirea pierdută la ea.)

Wallenstein:

Frumos mi-a răsărit steaua nădejdii!
Da, da! O voi păstra drept chezăşie
Unui noroc sortit a fi măreţ!

Ducesa:

Era abia un copilaş plăpând
Atunci când aţi plecat să înjghebaţi
Oştirea mare pentru împărat.
Din Pomerania când v-aţi întors,
Fetiţa se găsea la mânăstire
Şi a rămas acolo pân-acum.

Wallenstein:

Atâta cât ne-a fost de trebuinţă
Să-i pregătim un viitor frumos,
Împodobit cu tot ce-i mai ales,
Cu tot ce-i mai măreţ pe-acest pământ.
Natura,-n liniştita mânăstire,
I-a dat dumnezeiescul har copilei
Şi o călăuzeşte,-mpodobită,
Către strălucitorul ei destin,
Precum şi către marea mea nădejde.

Ducesa (către prinţesă):

Eu cred că nu l-ai fi recunoscut
Pe tatăl tău, copilul nostru drag!
Când tu-l văzuşi în cea din urmă dată,

Aveai pe-atunci abia opt anişori.
Thekla:
Ba l-am recunoscut numaidecât.
Să ştii că tata nu a-mbătrânit;
Îmi stă-nainte neschimbat, în floare,
Întocmai cum în suflet l-am păstrat,
Wallenstein (către ducesă):
E drăgălaşă! Câtă isteţime,
Ce minte ageră! Ei, ca să vezi!
Eu pe nedrept m-am supărat pe soartă
Că nu-mi dăduse-un fiu, să-mi moştenească
Şi numele, dar şi norocul meu!…
Să-mi poată duce mai departe viaţa
– Ce iute se sfârşeşte – printr-un mândru
Şirag de principi. Fui nedrept cu soarta!
Pe înflorita-i frunte de fecioară
Vreau să depun coroana vieţii mele
Trăită în năprasnice războaie.
Şi nu mi-o voi mai socoti pierdută
De voi putea coroana s-o-mpletesc
Cu o podoabă şi mai strălucită:
Podoaba unei steme de regină.
(O ţine în braţe. Intră Piccolomini.)

Scena IV

Max Piccolomini şi mai apoi contele Terzky.

Ducesa:
Dar iată că soseşte paladinul,
Cel ce ne-a fost un scut ocrotitor!
Wallenstein:
Max, bun venit! Tu totdeauna-ai fost
Aducător de bucurii frumoase.

Ca steaua norocoasă-a dimineţii
Aduci tu aurora vieţii mele.
Max:
Domnule general…
Wallenstein:
Întotdeauna
Cel ce te răsplătea, prin mâna mea,
Era-mpăratul. Dar, de data asta,
Silit e fericitul tată Friedland
Să se plătească de o datorie.
Max:
Dar te-ai grăbit să o plăteşti, alteţă!
Abia sosii, abia-ţi predai în braţe
Solia şi pe scumpa ta copilă,
Şi sunt îndurerat că te-ai grăbit
Să-mi dai acel convoi vânătoresc
– Cel mai bogat din grajdurile tale –
Ca o răsplată pentru osteneală.
Da, da! Pentru-a mă răsplăti, desigur!
A fost deci numai o însărcinare,
Ci nu un privilegiu, pentru care
Cu inima ferice m-am pripit
S-alerg la tine pentru-a-ţi mulţumi!
Abia acu-nţeleg! Plecarea mea
N-ai vrut să-nsemne ce nădăjduiam:
Cel mai frumos noroc al vieţii mele.
(Intră Terzky şi predă nişte scrisori ducelui, care le desface repede.)
Ducesa (către Max):
Spui că îţi răsplăteşte osteneala?
Ţi-arată astfel bucuria sa.
Desigur dumitale-ţi şade bine
Să porţi asemenea frumoase gânduri,

Dar ducelui i se cuvine-a fi
Măreţ şi princiar întotdeauna.
Thekla:
Atunci şi eu ar trebui, la fel,
Să mă-ndoiesc de dragostea ce-mi poartă,
Căci el m-a-mpodobit mai înainte
De-a-mi fi vorbit cu inima de tată!
Max:
E-adevărat; el trebuie mereu
Să fie darnic şi să fericească.
(Ia mâna ducesei, vorbind cu căldură crescândă.)
O, pentru câte nu îi mulţumesc
Şi cât de mult înseamnă pentru mine
Acest scump nume: Friedland! Vreau, pe viaţă,
Să fiu legat de numele acesta;
Prin el să-mi înflorească tot norocul,
Să-mi împlinesc nădejdile frumoase.
Destinul mă va ţine prins de el,
Înlănţuit ca într-un cerc vrăjit.
Contesa (care între timp îl urmărise cu atenţie pe duce, observă că scrisorile l-au pus pe gânduri):
Şi-acum să mergem, căci cumnatul meu,
Văd că doreşte să rămână singur!
Wallenstein (se întoarce repede, se reculege şi-i vorbeşte vesel ducesei):
Aşadar, înc-odată-ţi spun, ducesă,
Bine-ai venit în tabără la noi!
Vei fi stăpână în acest castel!
Tu, Max, păstrează-ţi vechea-nsărcinare,
Cât timp noi ne vom îngriji aici
De câteva porunci împărăteşti!
(Max Piccolomini oferă braţul ducesei. Contesa o conduce pe prinţesă.)

Terzky (strigând după el):
Max, nu uita să vii la întrunire!

Scena V

Wallenstein, Terzky.

Wallenstein (foarte îngândurat; vorbind ca pentru sine):
Ea foarte bine-a priceput. E-ntocmai,
Precum se-arată în celelalte ştiri.
Ei luat-au cea din urmă hotărâre.
La curte mi-au şi pregătit urmaşul...
E Ferdinand, e regele ungar,
Feciorul scump al împăratului.
Deci el va fi de-acum mântuitorul
Şi steaua nouă care le răsare.
Cu noi şi-nchipuie c-au terminat
Şi ca pe-un răposat ne-au moştenit!
Să nu pierd, prin urmare, nici o clipă!
(Întorcându-se, îl vede pe Terzky, căruia îi dă una dintre scrisori.)
Nu-mi place! Gallas cere iertăciune,
Şi contele de Altringer la fel.
Terzky:
Şi dacă vei mai pierde vremea mult,
Te vor lăsa toţi, unul câte unul.
Wallenstein:
La defileurile tiroleze,
Pe care Altringer le străjuieşte,
Trimit pe cineva să ţină calea
Oştirii spaniole din Milano.
Deci Sesin, vechi mijlocitor, deunăzi

Din nou s-a arătat. Ce veşti aduce
Din partea contelui acela, Thurn?
Terzky:
Prin Sesin contele-ţi trimite vorbă
C-a fost la cancelarul suedez,
În Halberstadt, la locul de-ntrunire.
Suedezul spune că s-a plictisit,
Nimic nu vrea să mai aveţi de-a face.
Wallenstein:
Şi pentru ce?
Terzky:
Spunea că vorba ta
Nu-i cu temei; că vrei să râzi de svezi
Trecând pe-ascuns alături de saxoni
Şi-apoi, mai la sfârşit, să scapi de ei
Cu-o mică sumă dată la-ntâmplare.
Wallenstein:
Aşa? Şi nu cumva acesta crede
Că îi voi da Germania drept pradă,
Şi pân' la urmă pe pământul nostru
Nici noi să nu mai fim stăpâni?
Să plece! Ei trebuie să plece! Da! Să plece!
De-asemenea vecini n-avem nevoie!
Terzky:
Dar lasă-le-acel petec de pământ,
Că doar nu din avutul tău îl dai!
Ce-ţi pasă cine-o să plătească jocul,
De vreme ce chiar tu-l vei câştiga!
Wallenstein:
Să plece! – Afară! Tu nu poţi pricepe!
Nu vreau să se vorbească despre mine
C-am despicat Germania-n bucăţi,
Vânzând-o veneticului pe-ascuns,

Doar pentru-a dobândi şi eu ceva
Prin vicleşug. Eu vreau să mă cinstească
Germania ca pe un scut al ei
Şi ca un vrednic principe să stau
Alături de toţi principii din ţară.
Nu vreau ca o putere din afară
Să prindă rădăcini aici, la noi,
Şi mai cu seamă goţii-nfometaţi,
Care privesc cu pizmuire ţara
Şi o pândesc ca fiarele de pradă!
Mă voi sluji de ei în planul meu,
Dar nu se vor alege cu nimic.

Terzky:

Dar cu saxonii ai să fii mai drept?
Îşi pierd răbdarea, fiindcă tu nu mergi
Decât pe căi întortocheate. Spune,
Ce rost au prefăcătoriile-astea?
Prietenii încep să se-ndoiască
Şi nici nu ştiu cum să mai înţeleagă
Aceste şovăiri din partea ta…
Şi Oxenstirn şi contele de Arnheim…
Rămân eu mincinosul pân' la urmă,
Căci toate nu se fac decât prin mine.
Nu am măcar o semnătură-a ta.

Wallenstein:

Nu dau nimic în scris, tu ştii prea bine!

Terzky:

Atuncea după ce se poate şti
Temeinicia gândurilor tale,
De vreme ce cuvântul dat de tine
Nu e urmat şi de o faptă? Spune!
Duşmanul într-o bună zi va crede
Că tratativele le-ai încheiat

Doar pentru-a-ţi bate joc de el.
Wallenstein (după o pauză, fixându-l pătrunzător):
De unde ştii că nu mi-aş bate joc?!
Că nu-mi bat joc chiar şi de voi?!
De toţi! Tu nu mă poţi cunoaşte-atât de bine.
Nu-mi amintesc să-mi fi deschis vreodată
Această inimă în faţa ta.
Cu mine împăratul s-a purtat
Urât, şi, dac-aş vrea să mă răzbun,
Eu i-aş putea pricinui mult rău.
Îmi place să-mi cunosc puterea, Terzky!
Şi dacă am s-o folosesc sau nu,
Nici tu nu ai să ştii, nici ceilalţi! Nimeni!
Terzky:
Îţi place să te joci cu noi într-una!

Scena VI

Cei dinainte şi Illo.

Wallenstein:
Cum stai cu oamenii, sunt pregătiţi?
Illo:
Găsi-vei totu-aşa cum ai dorit!
Ei s-au înfuriat când au aflat
Pretenţiunile împărăteşti.
Wallenstein:
Dar Isolani,-n ce fel s-a rostit?
Illo:
De când i-ai achitat toţi creditorii,
Îţi este credincios cu trup şi suflet.
Wallenstein:
De Tiefembach şi Deodat, eşti sigur,

Colalto ce gândeşte, cum se poartă?
Illo:
Ce fac Piccolominii, fac şi ei.
Wallenstein:
Aşa? Ce crezi, mă pot încrede-n ei?
Illo:
Doar dacă poţi fi sigur de cei doi:
Octavio şi Max Piccolomini.
Wallenstein:
De ei, întocmai ca de mine însumi.
Nu se despart de mine niciodată.
Terzky:
Eu aş dori să nu te-ncrezi prea mult
În vulpea-aceea de Octavio!
Wallenstein:
Mă-nveţi tu oamenii cum să-i cunosc?
În şaisprezece rânduri am pornit
La lupte grele cu acest bătrân.
De altfel i-am făcut şi horoscopul:
Aceeaşi zodie ne-a zămislit.
(Misterios.)
Natura deci îşi are tâlcul ei.
Tu dă-mi chezăşuire pentru ceilalţi!
Illo:
Cu toţii au o singură părere:
Cu nici un preţ să nu predai comanda.
Aflai că-ţi vor trimite o solie.
Wallenstein:
De vor să mă oblige-n faţa lor,
Şi ei să se oblige-n faţa mea!
Illo:
Bine-nţeles!
Wallenstein:

Să-şi dea cuvântu-n scris,
Cu jurământ, că toţi mă vor sluji
Necondiţionat.
Illo:
Da, cum să nu!
Terzky:
Necondiţionat? Dar când e vorba
De-Austria, nu-şi uită datoria,
Şi-n slujba împăratului fiind,
Găsi-vor pricină de îndoială.
Wallenstein (clătinând din cap):
Să-i am pe toţi necondiţionat!
De îndoială nici nu vreau s-aud!
Illo:
Ia staţi, mă paşte-un gând: în astă seară
Nu are loc ospăţul dat de Terzky?
Terzky:
Ba da! Şi sunt poftiţi toţi generalii.
Illo (către Wallenstein):
Vrei să-mi laşi mână liberă deseară?
Îţi voi aduce,-aşa cum tu doreşti,
Cuvântul generalilor în scris.
Wallenstein:
Tu vino cu-ale lor iscălituri,
Şi te priveşte cum le dobândeşti.
Illo:
Dar dacă ţi le-aduc negru pe alb,
Şi astfel ai să te încredinţezi
Că şefii toţi te vor urma orbeşte,
Eşti gata cu tărie să încerci
Norocul, printr-o faptă inimoasă?
Wallenstein:
Tu vino cu iscălitura lor!

Illo:

Gândeşte-te ce faci! Tu n-ai să poţi
Plini a împăratului dorinţă
Şi n-ai să laşi oştirea să slăbească,
Să-ncerce-a se uni cu spaniolii,
Căci, altfel, pentru totdeauna,-nseamnă
Să dai din mâna ta puterea, singur!
Şi-apoi, mai e ceva! Tu n-ai să poţi
De ale împăratului porunci
Să-ţi baţi joc, să le ocoleşti întruna
Şi lucrurile să tot zăboveşti,
De nu eşti hotărât să se petreacă
De tot ruptura între noi şi curte.
Rosteşte-te,-ntr-un fel! Vrei să-i previi
Prin fapte hotărâte, sau mai şovăi?
Aştepţi să se adune greutăţi
Şi vrei ca ele să atingă culmea?

Wallenstein:

Aşa se şi cuvine! – Abia atunci
Voi face pasul meu hotărâtor!

Illo:

O, prinde clipa, până ce nu trece!
În viaţă, foarte rar ţi se iveşte
Prilejul unei clipe norocoase.
Când iei o hotărâre îndrăzneaţă,
Îţi trebuiesc şi-mprejurări ferice,
Căci firele norocului se-arată
Doar unul câte unul răsfirate,
Şi-abia când se vor strânge la un loc
Îl vor alcătui în întregime;
Întocmai cum se-adună-n punctul vieţii
O floare care-i gata să-şi dea fructul.
Priveşte lucrurile-n jurul tău!

Se strâng mânate parcă de-un destin.
Aici venit-au cei mai bravi ostaşi;
Aşteaptă numai un semnal de-al tău –
Să nu-i laşi să se-mprăştie din nou!
Uniţi, cum sunt acum, a doua oară
N-ai să-i mai strângi, cât vom purta războiul!
Un flux puternic de pe mal urneşte
Corabia cea grea. Când ei se-avântă
În valurile mari ale mulţimii,
Curajul creşte. Îi ai sub mână încă!
Războiul îi va-mprăştia-n curând,
Iar spiritul de obşte ce-i leagă
Se va împrăştia şi el ici, colo,
În griji şi-n interese proprii lor.
Soldatul care azi de sine uită,
Mânat de groaznicul şuvoi al luptei,
Se va dezmetici-n singurătate
Şi se va îndrepta spre drumul vechi
Al traiului de fiecare zi,
Sub adăpost cătând s-ajungă teafăr.
Wallenstein:
Nu este încă timpul potrivit.
Terzky:
Aşa te auzim mereu zicând.
Dar când va fi?
Wallenstein:
Când vă voi spune eu.
Illo:
O, tu aştepţi al astrelor semnal,
Şi-l pierzi pe cel de pe pământ! Mă crede
Că astrele destinului ce-l porţi
În pieptul tău se află. Steaua Venus
E hotărârea -ncrederea în tine;

Iar Maleficul, singurul ce-ţi strică,
De fapt e numai îndoiala ta.

Wallenstein:

Vorbeşti cum te pricepi. Doar ţi-am mai spus
Tu n-ai să poţi pătrunde-acele taine,
Deoarece, atunci când te-ai născut,
Măreţul Iupiter cel luminos
Se cobora încet către apus.
Rămâi întunecos pe-acest pământ!
Saturn, din palida lumină-a sa,
Ţi-a dat să ai pe drumul vieţii tale
Abia o licărire plumburie.
Tu vezi doar lucrurile pământeşti,
Pătrunzi doar strânsa legătură-a lor;
Mă-ncred în tine în privinţa-aceasta.
Dar tot ce-n adâncimile naturii
Cu-nsemnătate se petrece-n taină,
Şi scara spiritului ce se-nalţă
Din lumea noastră prăfuită, sus,
În lumea astrelor, prin mii de trepte,
Unde puterile cereşti se plimbă
În sus şi-n jos, şi-n cercuri tot mai mici
Se strâng în jurul soarelui măreţ –
Pe-acestea nu le vede decât ochiul
Descătuşat al unor copilaşi
Născuţi în a lui Iupiter lumină.

(După ce a făcut câţiva paşi prin sală, se opreşte şi continuă.)

Şi toate-acele astre nu-ţi arată
Numai venirea nopţii şi a zilei,
Sau osebirea dintre anotimpuri,
Şi numai vremea bună când să semeni,
Sau când să-ţi strângi recolta de pe câmp;

Semănătură a fatalităţii,
Asemeni e şi fapta omenească,
Pe care-n viitoru-ntunecat
Tu o arunci, plin de nădăjduire,
Şi-apoi destinu-aştepţi să hotărască.
Eu trebuie, deci, mai întâi să caut
Un timp prielnic pentru semănat,
Adică cea mai potrivită clipă
Pe care astrele mi-or arăta-o.
Voi cerceta ungherele pe cer,
Ca nu cumva-ntr-un colţişor să stea
Ascuns răuvoitorul propăşirii.
Mai daţi-mi, deci, răgaz! Şi pân-atunci,
Vedeţi-vă de treburi! Eu acum
Nu vă pot spune încă ce voi face.
Dar lor nu mă voi închina! Nu, nu!
Şi nici nu mă vor depărta din slujbă!
Fiţi siguri!
Cameristul:
Domnii generali!
Wallenstein:
Să intre!
Terzky:
De faţă, vrei să fie şefii toţi?
Wallenstein:
Nu e nevoie! Numai următorii:
Piccolomini, Deodat, Carafa,
Maradas, Isolani, Forgaci, Buttler.
(Terzky şi cameristul pleacă.)
Pe Questenberg tu l-ai supravegheat?
N-a şoşotit cu nimeni pe ascuns?
Illo:
Îndeaproape l-am supravegheat.

Numai Octavio l-a însoţit.

Scena VII

Cei dinainte. Intră Questenberg, cei doi Piccolomini, Buttler, Isolani, Maradas şi alţi trei generali.

La semnul generalului, Questenberg se aşază în faţa lui, fiecare urmând după rangul ce-l are. Pentru un moment domneşte o linişte adâncă.

Wallenstein:
Cunosc solia voastră, Questenberg,
Şi-am chibzuit adânc asupra ei.
Deşi am luat o hotărâre-a mea,
Pe care nimeni n-o mai schimbă, totuşi,
Se cade să cunoască generalii,
Din gura voastră, vrerea-mpărătească.
Binevoiţi a vă-mplini solia
În faţa nobilelor căpetenii!
Questenberg:
Sunt gata să încep; dar v-aş ruga
Să ţineţi seama că prin gura mea
Nu vă vorbeşte propria-ndrăzneală,
Ci numai a-mpăratului putere.
Wallenstein:
Mă rog! Lăsaţi aceste introduceri!
Questenberg:
Când majestatea sa,-mpăratul nostru,
A dăruit oştirilor viteze
Un cap, de glorie încununat,
Cu-atâta iscusinţă în războaie,
Cum este-al nobilului duce Friedland,

A fost încredinţat că-n scurtă vreme
Războiul va lua o-ntorsătură
Mai norocoasă. Este-adevărat
Că începutu-a fost precum doream:
Saxonii – din Boemia goniţi,
Iar suedezii-mpiedicaţi, de-atunci,
Să dobândească tot mereu victorii.
Aceste ţări din nou au răsuflat
Când ducele într-un singur loc a strâns
Oştirile duşmane-mprăştiate!
Pe malurile fluviilor germane.
El a chemat pe Oxenstirn, pe Bemhardt,
Pe Banner, contele de Rhin şi chiar
Pe regele acela neînvins –
Să hotărască, lângă Nüremberg,
O mare bătălie sângeroasă.
Wallenstein:
Binevoiţi a trece la pricină!
Questenberg:
Un spirit nou vestea pe căpitanul
Măreţ. În luptă nu se mai băteau
Înnebunite două furii oarbe.
Vedeai o luptă desluşită,-n care
Tăria-nfruntă marea îndrăzneală
Şi cum e istovită-o vitejie
De arta înţeleaptă-a strategiei.
Zadarnic ei îl aţâţau la luptă;
El se-ascundea în săpături adânci,
În tabără vrând parcă să-şi clădească
Lăcaşul pentru veşnicie. ’N fine,
La disperare, regele voieşte
Să dea năvală;-mpinge la măcel
Supuşii, roşi de foame şi de boli,

Pe toţi i-aruncă în fortificaţii
Unde prin mii de ţevi i-aşteaptă moartea
Şi vrea, el, care până-atunci nimic
Nu l-a putut opri, să-şi facă drum.
Dar iată că de data-aceasta el
Întâmpină o dârză-mpotrivire,
Cum încă nimeni nu o mai văzuse.
Nebiruitul rege de-altădată
Îşi duce-acasă, de pe câmpul luptei,
Poporul său fărâmiţat zadarnic,
Căci toată jertfa oamenilor săi
Nu-i dobândi o palmă de pământ.

Wallenstein:

E de prisos să-nşiri, de prin ziare,
Ceea ce noi cu groază am trăit!

Questenberg:

Am numai sarcina să-nvinuiesc,
Deşi, din suflet, eu v-aş lăuda.
Ştim că vestitul rege suedez
Îşi pierde gloria la Nüremberg,
Ba chiar şi viaţa,-n lupta de la Lützen.
Dar cine oare n-a rămas uimit
Când, după-această zi măreaţă, Friedland
Se furişează de pe câmpul luptei
Şi fuge la boemi ca un învins?
În vremea-aceasta tânărul din Weimar
Înspre Franconia dădea năvală,
Şi, pân' la Dunăre croindu-şi drum,
Ajunge lângă Regensburg degrabă,
Spre spaima bunilor creştini catolici.
Într-o primejdie atât de mare,
Cinstitul principe-al Bavariei
Ceru degrabă sprijin. Împăratul

Trimite-ndată şapte soli călare,
La duce, să-i implore ajutor,
Deşi, stăpân, putea să-i poruncească.
Zadarnic, însă! Ducele pe-atunci
Nu asculta decât de vechea ură.
Nesocoteşte binele obştesc
Pentru-a-şi plini un dor de răzbunare
Asupra unui vechi duşman al său,
Şi-n felu-acesta Regensburg căzu.
Wallenstein:
De care vreme este vorba, Max?
Nu-mi amintesc!
Max:
Vorbeşte de aceea
Când în Silezia-am fost.
Wallenstein:
Aşa! Aşa!
Şi oare ce-aveam de făcut acolo?
Max:
Să-i alungăm pe svezi şi pe saxoni.
Wallenstein:
Întocmai! Ascultând pe dumnealui
Uitasem tot războiul.
(Către Questenberg).
Mai departe!
Questenberg:
Pe Oder poate c-am mai câştigat
Ce, ruşinos, pe Dunăre-am pierdut.
Dar lumea lucruri mari spera să vadă
Pe-această scenă de război, în care
Lupta chiar Friedland – vechi rival lui Gustav –
’Naintea lui având pe Thurn şi Arnheim.
Aproape-ajuns-au unii lângă alţii,

Dar numai pentru-a se cinsti ca oaspeţi
Şi ca prieteni. Ţara-ntreagă,-atunci,
Gemea sub a războiului povară,
În timp ce-n tabăra lui Wallenstein
Domnea o linişte ca-n vremi de pace.

Wallenstein:

Sunt multe lupte de prisos, purtate
De-un tânăr general, având nevoie
De un triumf. Cel care e-ncercat,
N-are nevoie de vreo altă luptă
Cu care el să dovedească lumii
Că e în stare-a cuceri victorii.
Eu dacă m-aş fi folosit de clipa
Când îl aveam în faţa mea pe Arnheim,
Puţin aş fi avut de câştigat.
Dar, cumpătul păstrându-mi, vream s-aduc
Foloase ţării, de-aş fi izbutit
Să rup, dintre saxoni şi suedezi,
Acea primejdioasă alianţă.

Questenberg:

Neizbutind, porni din nou războiul,
În fine, ducele îşi dovedeşte
Al său vechi nume glorios. La Steinau,
Pe câmpul de bătaie, oastea svedă
Se dă învinsă fără să mai lupte.
Dreptatea cerului predă lui Friedland
Pe Mathias Thurn, făclia blestemată
Acelui crunt război, un răzvrătit.
Dar cade-n braţu-unui mărinimos,
Căci ducele, în loc să-l pedepsească
Pe-al împăratului duşman de moarte,
Cu daruri îl încarcă şi-i dă drumul.

Wallenstein (râde):

Da, ştiu! Cei din Viena-nchiriat-au
De timpuriu ferestre şi balcoane
Să vadă dus pe osândit la ştreang
În carul celor osândiţi la moarte.
De-aş fi pierdut eu lupta, ruşinos,
Mi-ar fi trecut-o poate cu vederea;
Dar fiindcă i-am lipsit de un spectacol,
Nicicând n-au să mă ierte vienezii.
Questenberg:
Silezia a fost eliberată.
Dar Friedland şi-n Bavaria-asuprită
A fost chemat de peste tot. Ce-i drept,
Porneşte-n marş pe-o cale lungă,-n tihnă
Boemia străbate, dar se-ntoarce
În grabă – făr-a da ochi cu vrăjmaşul –
În tabăra-i de iarnă, şi de-acolo
Ale-mpăratului ţări asupreşte
Chiar cu a împăratului oştire.
Wallenstein:
Pe-atunci armata suferea prea mult.
De tot ce-avea nevoie-a fost lipsită,
Când tocmai ne găseam în pragul iernii.
Ce crede împăratul că-i o trupă?
Nu suntem şi noi oameni? Nu-ndurăm
Aceleaşi ploi şi frig, necazuri, lipsuri,
Cum le îndură orice muritor?
Afurisit destin pentr-un soldat!
Toţi fug din calea lui pe unde-ajunge,
Iar de pe unde pleacă,-i blestemat!
Nimic nu i se dă! Silit fiind
Să dobândească totul cu puterea,
El este groaza-ntregii omeniri!
Aici se află generalii mei.

Carafa, Buttler, deodat, ia spuneţi!
De când nu s-a mai dat oştirii solda?
Buttler:
Nu a mai fost plătită de un an.
Wallenstein:
Soldatul trebuie să o primească;
Lui numele îi vine de la soldă!
Questenberg:
Cuvântul ducelui acum opt ani
Cu totul altfel glăsuia.
Wallenstein:
Da, ştiu!
E vina mea. Pe împărat eu însumi
L-am învăţat aşa. Acum opt ani,
Când am pornit războiu-n Danemarca,
Am strâns, pentru-mpărat, cincizeci de mii,
Oştire ce nu l-a costat un ban.
Şi prin Saxonia, până la Belt,
O furie-a războiului trecea,
Ducând cu sine-a numelui său spaimă.
Frumoase vremi! În toată-mpărăţia
N-a fost alt nume mai sărbătorit,
Mai onorat ca al lui Wallenstein.
Eram chiar socotit de împărat
A treia piatră scumpă din coroana-i.
Şi pentru c-am purtat acel război,
Ce mi-a atras blestemul unor ţări,
Slujindu-l cu credinţă pe-mpărat
Şi înălţându-l, astfel, tot mai mult,
Eu oare ce răsplată am primit?
Când principii-au venit la Regensburg,
Ce-ar fi putut să iasă la iveală,
Când limpede era ştiut că eu

Războiul l-am purtat cu banii lor?
În urma văicărelii-acestor principi,
Am fost îndepărtat.
Questenberg:
Alteţa voastră
Cunoaşte cât de mult era-mpăratul
Lipsit de libertate,-n sfatul ţării.
Wallenstein:
Cum? Ei, drăcie! – Aş fi găsit eu leacul
Cu care libertatea să-i câştig!
Nu, domnul meu! De când am pătimit,
Slujind, pe cheltuiala ţării, tronul –
Am alte gânduri despre Reich. Ce-i drept,
Acest baston îl am de la-mpărat.
Dar eu acum, ca general al ţării,
Nu-l port doar pentru-a unuia mărire,
Ci numai pentru propăşirea obştii!
Dar... mai departe! Ce anume-mi cere?
Questenberg:
Întâi de toate, împăratul vrea
Ca din Boemia întreaga oaste
Să plece fără nici o-ntârziere.
Wallenstein:
Acuma chiar? În anotimpu-acesta?
Şi încotro ar vrea să ne-ndreptăm?
Questenberg:
Acolo unde se găsesc, vrăjmaşii,
Căci împăratul vrea ca mai-nainte
De Paşti să fie curăţit de duşmani
Oraşul Regenshurg; iar luteranii
Să nu mai predice în catedrală.
A Paştelui curată sărbătoare
Să nu mai fie astfel pângărită

De o spurcată erezie-a lor.

Wallenstein:

O! Generali, se poate-aşa ceva?

Illo:

Cu neputinţă!

Buttler:

Nu se poate, nu!

Questenberg:

Veţi şti că împăratu-a poruncit
Chiar şi acelui colonel Suys
Să plece spre Bavaria îndată.

Wallenstein:

Şi ce-a făcut Suys?

Questenberg:

A şi plecat.
Era de fapt o datorie-a lui.

Wallenstein:

Cum? Eu, ca şef al lui, i-am poruncit
Să stea pe loc. Deci astfel se respectă
Comanda mea? În stare de război,
Mai poate fi armată-aceea-n care
Se calcă ascultarea? Generali,
Am să vă rog să fiţi judecători!
Ce se cuvine unui ofiţer
Atunci când el, călcându-şi jurământul,
Nesocoteşte o poruncă?

Illo:

Moartea!

Wallenstein (pentru că toţi ceilalţi tac, ridică vocea):

Ce se cuvine, conte Piccolomini?

Max (după o lungă pauză):

După cuvântul legii, moartea.

Isolani:

Moartea!

Buttler:

Chiar moartea, după legea marţială!

(Questenberg se ridică, Wallenstein de asemenea şi, imediat, toţi ceilalţi.)

Wallenstein:

Îl osândeşte legea, deci, nu eu!
Şi dac-aş încerca să-l graţiez
Aş face-o din respect pentru-mpărat.

Questenberg:

Aşa fiind, eu nu mai am ce spune.

Wallenstein:

Când mi s-a dat comanda, am primit-o
Cu câteva condiţii. Cea dintâi
A fost: să n-aibă nimeni peste mine
Cuvântul de comandă în oştire;
Nici însăşi majestatea sa,-mpăratul.
De vreme ce răspund întotdeauna
Cu capul şi onoarea de urmări,
Stăpânul trebuie să fiu doar eu!
Ce l-a făcut pe Gustav de ne-nvins?
Doar faptul că-n oştire era rege.
Şi-un rege, care-ntr-adevăr e rege,
E-nvins numai de un egal de-al său.
Ei, dar să ne întoarcem la pricină!
Urmează-acum cea mai frumoasă parte.

Questenberg:

La primăvară pleacă din Milano
Infantul cardinal cu o armată.
Va trece prin Germania cu ea
Şi se va îndrepta către Olanda,
Pentru-a fi pus la adăpost, pe drum,

Voinţa majestăţii sale este
Să-l însoţească din oştirea voastră
Opt regimente de cavalerişti.
Wallenstein:
Aha! Opt regimente, ia te uită!
Frumos gândit, părinte Lamormain!
Fireşte, dacă-această socotinţă
N-ar fi a dracului de înţeleaptă,
Ai fi tentat să crezi că-i foarte proastă!
Opt mii de călăreţi! Da, da, întocmai!…
Îmi dau prea bine seama ce urmează!
Questenberg:
Nu văd nimic ciudat. Înţelepciunea
Dă îndrumări, nevoia porunceşte.
Wallenstein:
Dar ce-ţi închipui, domnule-emisar,
Că eu nu simt cum ei s-au săturat
Să ştie-n mâna mea puterea spadei?
Ei cată lacomi şiretlicu-acesta
Şi se slujesc de-un nume spaniol
Să-mi poată micşora oştirea, şi-apoi
S-aducă o putere nouă-n Reich,
Făr-a mai fi sub cârmuirea mea.
Vă sunt, deci, prea puternic şi-ncercaţi
Să mă înlăturaţi pe ocolite.
A mea-nvoială cere să-mi asculte
Porunca toată oastea-mpărătească
De pe întinsul Reich-ului întreg.
De trupe spaniole şi infanţi,
Ce-ar vrea ca oaspeţi să străbată Reich-ul,
În legământ n-am pomenit nimic.
Ei vor, pe-ascuns, să-l treacă sub tăcere!
Vor să-mi slăbească mai întâi puterea,

Curând eu de prisos să fiu, şi-n urmă
Să mă azvârle fără multă vorbă.
De ce aceste căi întortocheate,
Şi nu pe faţă, domnule ministru?
Pe împărat l-apasă legământul
Făcut cu mine, şi-ar dori să plec.
Îi fac pe plac! De fapt, plecarea mea,
Nainte de-a veni, o hotărâsem.
(Printre generali se produce o mişcare, ce creşte tot mai mult.)
Îmi pare rău de generalii mei;
Nu văd cum vor ajunge-n stăpânirea
Acelor sume ce le-au creditat
Şi la o soldă binemeritată!
Comanda nouă-aduce oameni noi,
Şi meritele din trecut se uită.
În oaste mulţi străini vin să slujească.
Pe un soldat viteaz şi de folos
Nu-l întrebam de naţie, credinţă.
Pe viitor se vor schimba şi astea.
Dar… ce mă mai priveşte!
(Se aşază.)
Max:
Ferească Sfântul, S-ajungem pân-acolo! – Armata-ntreagă
Va fierbe, se va ridica! Împăratul
E victima unei înşelăciuni! Nu, nu se poate!
Isolani:
Nu e cu putinţă!
De toate numai praful s-ar alege!
Wallenstein:
Da, dragă Isolani,-aşa va fi!
Din tot ce am clădit cu chibzuială

Se va alege praful. Dar n-ai grijă,
Căci se va mai găsi vreun căpitan
Şi vreo armată care să alerge
La împărat, când se va bate toba!

Max (zelos, pasionat, aleargă de la unul la altul liniştindu-i):

Te rog să-mi dai cuvântul, generale!
Bravi căpitani, vă rog să m-ascultaţi!
Nu, duce, te conjur, nu hotărî
Nainte de-a ne sfătui cu toţii!
Veniţi, prieteni! Eu nădăjduiesc
Că totul se mai poate îndrepta!

Terzky:

Veniţi! Pe ceilalţi îi găsim alături.

(Pleacă.)

Buttler (către Questenberg):

De vreţi să m-ascultaţi, vă dau un sfat:
Feriţi-vă, timp de mai multe ceasuri,
Nu v-arătaţi mulţimii! – Această cheie
De aur nu vă poate ajuta
Din mâinile lor teafăr să scăpaţi!

(Afară se aude zgomot mare.)

Wallenstein:

Da, sfatu-i bun! Octavio, răspunzi
De ocrotirea oaspetelui nostru!
Rămâi cu bine, domnule Questenberg,

(Când acesta vrea să vorbească.)

Nu vreau să mai aud nimica despre
Aceste trebi urâte! Dumneata
Aici ţi-ai împlinit o-ndatorire.
Eu ştiu să osebesc pe om de slujbă.

(În vreme ce Questenberg şi Octavio se pregătesc de plecare, năvălesc în sală Götz, Tiefembach,

Colalto, urmaţi de alţi comandanţi.)
Götz:
Dar unde se găseşte-acela care
Pe-al nostru general...
Tiefenbach (în acelaşi timp):
Tu vrei...
Ce-am auzit?
Colalto (în acelaşi timp):
Sub cârma ta vrem să trăim,
Şi numai împreună vom muri!
Wallenstein (cu prestanţă, arătând spre Illo):
Aici se află domnul mareşal!
Voinţa mea el o cunoaşte bine.
(Pleacă.)

Actul al Treilea

O cameră.

Scena I

Illo şi Terzky.

Terzky:
Şi cum aveţi de gând s-o ticluiţi
Deseară la ospăţ cu generalii?
Illo:
Ia seama! Izvodim mai multe rânduri
Prin care ne legăm să-i fim lui Friedland
Cu toţii trup şi suflet; pentru duce
Ne dăm şi cel din urmă strop de sânge.
Fireşte, fără să călcăm credinţa,
Ce împăratului noi am jurat.

Dar, ia aminte! Rândurile-acestea
Le trecem într-o clauză aparte,
Ca astfel ei, când vor citi scrisoarea,
Să aibă cugetele împăcate.
Şi-acum, ascultă! – Alcătuită astfel,
Le-o-nfăţişăm-nainte de ospăţ,
Când nimeni nu se va împotrivi.
Şi-apoi, după ospăţ, fiind orbiţi,
În ameţeala vinului plutind,
Când inimile larg îşi vor deschide,
Vom da să umble,-atunci, din mână-n-mână
O altă hârtiuţă la semnat
Din care clauza o să lipsească.

Terzky:

Şi crezi că se vor socoti legaţi
De-un jurământ pe care-l dobândim
Printr-o asemenea înşelăciune?

Illo:

Oricum, se poate spune că i-am prins.
Pe urmă, las' să ţipe cât or vrea.
La curte se va crede-n semnături
Mai mult decât în mărturia lor.
Ca din senin, devin toţi trădători,
Şi, astfel, vrând-nevrând, vor fi siliţi
Să facă din nevoie o virtute.

Terzky:

Orice ne poate fi binevenit,
Numai de s-ar putea-ntâmpla ceva
Să văd că ne-am mişcat din loc odată!

Illo:

Ei, şi-apoi ce însemnătate are
Cum căpătăm noi semnătura lor?
De-ajuns pe duce să-l încredinţăm

Că generalii toţi îl vor urma.
Ştiind că-i va avea în mâna lui,
El va porni la lucru, hotărât,
Şi, deci, îi va târî pe toţi cu sine.
Terzky:
Sunt clipe când eu nu-l mai înţeleg.
Îl vezi că-şi pleacă uneori urechea
La vorbele duşmanului; trimite
Scrisori lui Thurn şi Arnheim, îi vorbeşte
Deschis lui Sesin, cu-ndrăzneţe vorbe,
Iar nouă, ore-ntregi ne povesteşte
De planurile lui. Şi-atunci când cred
Că e în mâna mea, deodată-mi scapă
Şi dă a înţelege că ţinteşte
Să stea pe loc.
Illo:
De vechile lui planuri
Nu se va lepăda, căci îl frământă
Nu numai când e treaz, dar şi în somn.
Şi în privinţa-aceasta cercetează
Planetele în fiecare zi.
Terzky:
Da, ştiu! Aţi auzit că-n noaptea-aceasta
Se va închide-n turnul astrologic,
Cu doctorul, pentru-a le cerceta?
Aflai c-ar fi o noapte însemnată.
Se spune că pe cer se va petrece
Ceva cu totul neobişnuit,
Ceva ce-i aşteptat de multă vreme.
Illo:
Mai bine s-ar petrece pe pământ.
Acum când generalii-s plini de râvnă,
Uşor poţi să-i câştigi, în orice fel,

Căci ei nu vor să-şi piardă comandantul.
Noi, până una-alta,-avem pricina
Cu care să-i putem întărâta:
O alianţă împotriva curţii.
Ce-i drept, chemarea e nevinovată –
Să vrea doar să-şi păstreze comandantul.
Dar de îndată ce se vor aprinde
În iureşul înfierbântat al goanei,
Uita-vor iute pentru ce-au pornit.
Am să o ticluiesc în aşa fel,
Ca ducele să fie-ncredinţat
Că generalii-s gata să-l urmeze
În orice întreprindere-ndrăzneaţă.
Prilejul îl va ispiti pe duce
Şi de va apuca să facă pasul –
Cei din Viena nu-l vor mai ierta;
Nevoia-mprejurărilor, pe duce,
Mereu îl va împinge mai departe.
E greu doar până ce se hotărăşte;
Când el va fi-ncolţit, îi vor veni
Atât puterea cât şi limpezimea.

Terzky:

E tocmai ce aşteaptă şi vrăjmaşul
Pentru-a se da de partea noastră.

Illo:

Haide!
În zilele ce vin, va trebui
Cu-nfăptuirile să-naintăm
Cum ani de-a rândul nu s-a-naintat.
Şi dac-o fi să meargă cu noroc,
Aicea, pe pământ, atunci şi aştrii
Vor lumina mai potrivit pe cer.
Să o pornim, deci, către generali!

Acum! Să batem fierul cât e cald!
Terzky:
Eu mai rămân, duceţi-vă-nainte,
Căci am o întâlnire cu contesa!
Nici noi nu stăm cu mâinile în sân.
Pe dată ce o frânghie se rupe,
Ne stă degrabă alta la-ndemână.
Illo:
Da, da! Ştiu că soţia dumneavoastră
Zâmbea cu înţeles. Ce-aţi pus la cale?
Terzky:
E-vorba de o taină. Sst, soseşte!
(Illo pleacă.)

Scena II

Contele şi contesa Terzky venind dintr-un cabinet, un servitor, mai apoi Illo.

Terzky:
Prinţesa, vine? Nu mai pot să-l ţin!
Contesa:
Îndată va sosi aici!... Trimite-l!
Terzky:
La drept vorbind, eu nu ştiu dacă noi,
În felu-acesta-l mulţumim pe duce;
Doar ştii prea bine că-n privinţa-aceasta
El niciodată nu şi-a spus cuvântul.
Tu m-ai înduplecat, dar, ia aminte,
Să nu mergi prea departe!
Contesa:
Eu răspund!
(Pentru sine.)

Aici nu-mi trebuie-mputernicire!
Ne înţelegem noi şi fără vorbe,
Cumnate! Crezi că nu am priceput
De ce-ai chemat aici pe-a ta copilă
Şi l-ai ales pe el să ţi-o aducă?
Ai născocit logodna cu un mire,
Pe care însă nimeni nu-l cunoaşte;
Să creadă cine-o vrea povestea asta!
Din capul locului eu te-am ghicit.
Ei, dar... În jocu-acesta nu-ţi stă bine
Să ai vreun amestec!... Nicidecum!
Rămâne-n grija iscusinţei mele!
Vedea-vei că-n privinţa sorei tale
N-ai să te-nşeli! Nu!

Servitorul (intrând):
Domnii generali!

Terzky (către contesă):
Te rog ai grijă, bagă-i bine-n cap,
Când va primi hârtia s-o semneze,
Să nu gândească mult asupra ei!

Contesa:
Tu poartă grija oaspeţilor tăi!
Hai, du-te, şi să mi-l trimiţi îndată!

Terzky:
De semnătura lui atârnă totul!

Contesa:
Ei, nu mai sta! Te-aşteaptă musafirii!

Illo (se înapoiază):
Hai, Terzky, unde umbli? Casa-i plină.
Te-aşteaptă lumea!

Terzky:
Da, numaidecât!
(Către contesă.)

Şi vezi să nu întârzie prea mult!
Bătrânul ar putea să bănuiască.

Contesa:

Fii liniştit! Nu-ţi face nici o grijă!

(Terzky şi Illo pleacă.)

Scena III

Contesa Terzky, Max Piccolomini.

Max (intră sfios):

Îmi veţi îngădui, mătuşă Terzky?

(Intră până în mijlocul scenei, privind neliniştit în jurul său.)

Dar văd că nu-i aicea. Unde este?

Contesa:

Ia uită-te mai bine şi prin colţuri!
Se-ascunde, poate, după vreo perdea.

Max:

Iată-i mănuşile! O, mătuşică!

(Întinde mâna după ele, însă contesa le ia repede.)

Nu fiţi atât de rea, nu mi-o ascundeţi!
De ce vă place să mă chinuiţi?

Contesa:

În felu-acesta vii să-mi mulţumeşti?

Max:

O, câte nu mi se petrec în suflet
De când suntem aici! O, dac-aţi şti!
Silit sunt astfel să mă stăpânesc,
Să-mi cântăresc cuvintele, privirea…
Îmi vine greu să mă obişnuiesc.

Contesa:

Te vei obişnui, cu multe, încă,
Drăguţule! Eu numai dacă am
Dovada ascultării dumitale
Mă voi sili să-ţi împlinesc dorinţa.

Max:

Dar dânsa unde e? De ce nu vine?

Contesa:

Şi trebui' să laşi totu-n seama mea!
Căci cine alta ar putea să-ţi fie
Mai binevoitoare decât mine?
Nu are voie să ne afle nimeni,
Şi mai cu seamă tatăl dumitale!

Max:

Să n-aveţi nici o grijă, mătuşică!
Nu este om aici să vreau a-i spune
Ce inima ferice îmi frământă!
O, mătuşică Terzky! Oare toate
Aicea s-au schimbat, sau numai eu?
Căci parcă mă găsesc între străini.
Nici urmă din acele mulţumiri,
Din bucuriile de altădată!
Dar toate-acestea unde au plecat?
Cândva în lumea asta îmi plăcea.
Acuma totu-i josnic, fără gust.
Îmi sunt nesuferiţi şi camarazii,
Şi tata chiar; nici nu mai am ce-i spune.
Îmi sunt urâte armele şi slujba.
Eu cred că s-ar simţi la fel ca mine
Un duh ferice care s-ar întoarce,
Din sânul bucuriilor de veci,
La jocul copilaşilor, la patimi,
La fraţii lui, la îndeletniciri –
Din nou, deci, la sărmana omenire.

Contesa:
Sunt totuşi nevoită să-mi arunc
Privirea-asupra-acestei lumi înguste
În care se petrec atâtea lucruri
De mare-nsemnătate-n clipa-aceasta.
Max:
Ceva, în juru-mi, se petrece; văd
Din forfoteala neobişnuită.
O să ajungă poate şi la mine,
Când toate fi-vor gata. Unde credeţi
C-am fost, mătuşă? Dar să nu mă râdeţi!
Mă obosea, în lagăr, vălmăşeala,
Puhoiul cunoscuţilor anoşti,
Cu glume seci şi vorbe fără duh.
Prea strâns simţindu-mă, plecai să caut
Tăcerea pentru inima aceasta,
Şi pentru fericire loc curat.
Contesă, nu zâmbiţi! Am fost chiar, singur,
Şi-ntr-o biserică. Pe-aici se află
Un schit. „La poarta raiului”, îi zice.
Deasupra sfântului altar stătea
O zugrăveală ştearsă-a Preacuratei.
Icoana-aceea pentru mine-a fost
Prietenul pe care-l căutam.
De câte ori nu am privit-o lung,
Dar chipul ei măreţ, strălucitor,
Şi a evlavioşilor ardoare,
Nicicând nu m-au mişcat. Acuma eu
Înţelesei evlavia deodată,
Întocmai cum mi-am înţeles iubirea.
Contesa:
Trăieşte-ţi fericirea! Uită lumea
Din jur! Prietenia, între timp,

Cu luare-aminte-ţi va purta de grijă.
Dar să te laşi uşor mânat, când omul
Vrea să-ţi arate drumul fericirii!
Max:
Dar dânsa unde a rămas, contesă?
O, clipele atât de minunate,
Când fiecare răsărit de soare
Ne-mbrăţişa-n călătoria noastră,
Doar noaptea izbutind să ne despartă!
Bătaia ceasurilor încetase;
Pe-atunci şi vremea parcă sta în loc,
Oprindu-se din mersul veşnic numai
De dragul celui mult prea fericit.
Când însă te gândeşti la schimbul vremii
Eşti ca picat din rai. Celui ferice
Nu-i bate ceasul.
Contesa:
Şi această taină,
A inimii, când ai descoperit-o?
Max:
Azi dimineaţă-am îndrăznit să-i spun
Cuvintele dintâi ale iubirii.
Contesa:
Cum, astăzi? După douăzeci de zile?
Max:
Nu! În acel castel de vânătoare
De lângă Nepomuk, acolo unde
Am fost întâmpinaţi de dumneavoastră,
Când am făcut popasul cel din urmă.
Stăteam cu ea într-un pridvor, de unde
Priveam tăcuţi câmpia pustiită.
În faţă se plimbau, călări, dragonii
Trimişi de duce să ne însoţească.

Mă apăsa greu teama despărţirii
Şi, tremurând, în fine,-am îndrăznit
A-i spune următoarele cuvinte:
„Acestea toate-mi amintesc, domniţă,
Că astăzi sunt silit să mă despart
De-al meu noroc. Mai sunt puţine ceasuri
Şi-l veţi vedea pe tatăl dumneavoastră.
Prieteni noi vă vor înconjura.
Eu fi-voi pentru dumneavoastră numai
Un biet străin pierdut prin cea mulţime.”
Cu glas tremurător ea mă opreşte:
„Te rog vorbeşte cu mătuşa Terzky!”
Şi de îndată chipul ei frumos
Ca para focului se înroşeşte,
Mai apoi, ridicându-se sfioasă,
Adânc mă săgetează cu privirea.

(Prinţesa Thekla apare în uşă şi se opreşte; este observată numai de contesă, nu şi de Piccolomini.)

Eu, neputând a mă mai stăpâni
Cu multă îndrăzneală-o strâng în braţe
Prinzându-i gura-ntr-un sărut fierbinte,
În clipa-aceea, din apropiere
Se-aude-un foşnet care ne desparte.
Aşa cum ştiţi, eraţi chiar dumneavoastră.
Ce-a mai urmat, cunoaşteţi foarte bine.

Contesa (după o pauză, cu o privire ascunsă către Thekla):

Dar poţi să fii atât de stăpânit
Şi chiar atâta de nepăsător,
Încât să nu întrebi de taina mea?

Max:

De taina dumneavoastră?

Contesa:

Da, a mea!
Cum am intrat deodată-acolo,-n casă,
Cum am găsit-o pe nepoata mea
Şi ce mi-a spus, surprinsă,-n prima clipă
A inimii îndrăgostite?
Max (însufleţit):
Ei?

Scena IV

Cei dinainte, Thekla, care intră repede.

Thekla:
Mătuşă Terzky, nu te osteni!
Le va afla pe toate de la mine!
Max (face un pas înapoi):
Domniţă!... Mătuşică Terzky! Oh!
De ce m-aţi mai lăsat să vă vorbesc?
Thekla (către contesă):
De mult se află-aici?
Contesa:
Da, cam de mult!
Şi timpul lui aproape a trecut.
De ce-ai întârziat atât de mult?
Thekla:
Am stat s-o-mpac pe mama; iar a plâns.
O văd că suferă, şi n-am ce-i face.
Căci eu sunt fericită, nu pot altfel.
Max (o pierde din priviri):
Din nou prileju-l am să vă privesc.
Azi dimineaţă n-a fost cu putinţă,
Căci nestematele strălucitoare
Vă-mpresurau şi-mi ascundeau iubita!

Thekla:

Aşadar numai ochii mă priveau,
Nu inima din pieptul dumitale!

Max:

Când astăzi dimineaţă v-am văzut
În braţele părintelui, deşi
Nu socoteam străin de neamul vostru,
Un gând mă îndemna în clipa-aceea
Să-l prind în braţe şi să-i spun lui: tată!
Dar ochii lui severi, poruncitori,
M-au ţintuit într-o tăcere-adâncă
Stingându-mi simţămintele aprinse.
Mă-nfiorau şi-acele diamante
Ce vă încununau ca nişte stele.
De ce şi la primire a ţinut
Să răspândiţi un farmec împrejur
Şi-un înger să gătească pentru jertfă,
Pe inima-i voioasă grămădind
Povara-atât de tristă-a stirpei lui?
Iubirea cere tot iubire, dar
De-asemeni strălucire n-are voie
Să se apropie decât un rege.

Thekla:

Nu mai vorbi de-această mascaradă!
Vezi doar atât de bine că povara
A fost destul de iute lepădată.
(Către contesă.)
Dar ce-i cu el? Nu e în toane bune!
Mătuşă, dumneata l-ai întristat!
Pe drum era atât de liniştit,
Plăcut la vorbă, plin de veselie…
Eu ca atunci doresc să fii, nu altfel!

Max:

Venită lângă tatăl dumneavoastră,
În altă lume, care vă cinsteşte,
Ea vi se-arată ca o noutate
Şi-ncântă ochiul dumneavoastră.

Thekla:

Da!
Aici mă-ncântă foarte multe lucruri,
Nu pot tăgădui! Această scenă
Atât de felurită,-a bătăliei,
Mă farmecă. Ea îmi împrospătează
Icoana dragă ce-mi părea un vis
Şi care-acum de adevăr mă leagă.

Max:

Iar mie,-adevărata fericire
Îmi pare-un vis. Trăit-am, de curând,
Pe-o insulă aflată-n înălţimi;
Ea însă coborât-a pe pământ,
Şi-această punte, care mă aduce
Din nou la viaţa de odinioară,
De cerul meu deodată mă desparte.

Thekla:

Tot jocul vieţii-n care ne aflăm
Îl vei privi ca pe un joc plăcut,
Când porţi comoara hotărât în suflet;
Şi după ce-l priveşti, te-ntorci mai vesel
La frumuseţea avuţiei tale.
(Se întrerupe brusc şi continuă pe un ton vesel.)
În timpu-acesta scurt, aici văzut-am
Atâtea lucruri nemaiauzite.
Şi totuşi toate-acestea nu înseamnă
Prea mult, în faţa marelui miracol
Pe care-l tăinuieşte-acest castel.

Contesa (pe gânduri):

Şi ce anume? Doar cunosc şi eu
Ungherele ascunse din castel.
Thekla (zâmbind):
În partea-aceea drumul e oprit,
Căci poarta-i străjuită de doi grifi
Şi de mai multe duhuri necurate.
Contesa (râde):
A, da! Vorbeşti de turnul astrologic!
Şi cum ţi s-a deschis acest... sanctuar
Păzit cu-atâta străşnicie încă
Din clipa-n care-a fost înfiinţat?
Thekla:
Un bătrânel micuţ, cu părul alb,
Prietenos şi tare bun la chip,
Cum m-a văzut, pesemne m-a-ndrăgit
Şi porţile mi le-a deschis îndată.
Max:
Acela este Seni, astrologul!
Thekla:
El despre multe lucruri m-a-ntrebat:
În care zi şi lună m-am născut,
Şi când anume, ziua... noaptea...?
Contesa:
Da!...
Vroia să-ţi întocmească horoscopul.
Thekla:
Părea îngrijorat privindu-mi palma
Şi clătina din cap necontenit,
Căci liniile mele nu-i plăceau.
Contesa:
Dar sala-aceea cum ţi s-a părut?
Eu am văzut-o,-aşa... numai în treacăt.
Thekla:

Am încercat o stranie simţire,
Când, din lumina zilei, am intrat
Deodată într-o noapte-ntunecoasă,
În care licăreau lumini ciudate.
Pe-un semicerc, în jurul meu, stăteau
Vreo şase-şapte chipuri mari de regi,
Cu sceptru-n mână, fiecare-având
Pe cap o stea. În turn, lumina toată
Părea că vine din acele stele.
În gând ziceam că toţi aceştia sunt
Planetele ce stăpânesc destinul,
Şi de aceea se înfăţişează
Ca nişte regi. În margine stătea
Un moş posac, cu-o stea gălbuie-nchisă.
Zicea că e Saturn; iar cel din faţă,
Cu steaua-n roş, cu-armură de război,
Spunea că-i Marte. – Aflai că omenirii
Ei amândoi aduc puţin noroc.
Dar se găsea acolo, lângă Marte,
Şi o femeie cu obraz frumos
Lucindu-i steaua binevoitoare;
Spunea că-i Venus, astrul bucuriei.
La stânga,-naripat, stătea Mercur;
În mijloc, un bărbat cu chipul vesel,
Cu-o stea strălucitoare ca argintul
Şi cu o frunte nobilă, regească;
Spunea că-i astrul tatei, Iupiter,
Înconjurat de lună şi de soare.

Max:

O, n-am să-i fac nicicând o vină pentru
Credinţa-n forţa astrelor şi-n duhuri.
Nu doar trufia omului încarcă
Văzduhul cu puteri misterioase.

Şi pentru-o inimă care iubeşte,
Chiar şi natura este prea îngustă.
Mai multă-nţelepciune se ascunde
În basmele copilăriei mele,
Decât, acum, în adevărul vieţii.
Şi numai lumea plină de minuni
Răspunde sufletului fermecat.
Ea îmi destăinuie sălaşu-i veşnic,
Mi-ntinde ramurile ei bogate,
Pe care, îmbătat de fericire,
Tot spiritul mi se va legăna.
O fabulă e patria iubirii,
Trăieşte printre zâne, talismane,
Îi place să se-ncreadă-n zei puternici,
Deoarece şi ea-i dumnezeiască.
Fiinţele din fabulele vechi
Azi nu mai sunt, fermecătorul neam
S-a dus, dar inima e nevoită
Să folosească iar vorbirea lor.
Un vechi instinct renaşte-al lor vechi nume,
Al celor ce erau cu noi în viaţă,
Şi care-acum se plimbă-n cer, de unde
Fac semne celui prea îndrăgostit.
Tot ce-i măreţ, doar Iupiter ne-aduce,
Iar tot ce-i mai frumos, ne-aduce Venus!
Thekla:
Eu, dacă-aceasta e o măiestrie
A stelelor, primesc credinţa-aceasta
Cu drag! Plăcută-i, binevoitoare,
De vreme ce, deasupra noastră, sus,
În înălţimea fără de sfârşit,
A dragostei cunună s-a aflat
– Din astre lucitoare împletită –

Mai înainte de-a ne fi născut.

Contesa:

Dar cerul n-are numai trandafiri.
Acolo sunt şi spini. Ferice eşti
Doar dacă-aceştia nu-ţi rănesc cununa!
Ce leagă Venus, steaua fericirii,
Nenorocosul Marte, rupe-n grabă.

Max:

Imperiu-i negru va sfârşi-n curând!
Slăvită fie-a ducelui ardoare,
Căci ramura-nverzită de măslin
O va-mpleti-n cununa unor lauri,
Şi lumii-i va da pacea mult dorită!
Nimic nu va mai vrea măreţu-i suflet,
Căci pentru slava lui făcu destul.
Se va întoarce la moşia lui,
Trăind doar pentru-ai săi şi pentru sine.
La Gitschin are-un minunat castel,
La Reichemberg, castelul lui din Friedland,
Cu o privelişte încântătoare.
Acolo, între munţii uriaşi,
Se-ntind pădurile-i de vânătoare.
El, neîmpiedicat, va da urmare
Îndemnului spre-nfăptuiri măreţe.
În chip regesc, el va putea, atunci,
Să-ncurajeze orice meşteşug.
Va fi ocrotitor a tot ce-i poartă
Pecetea vrednică a strălucirii.
El va sădi, putea-va să clădească,
Va cerceta pe cer acele astre…
Şi dacă nu va fi astâmpărată
Puterea îndrăzneaţă a naturii,
Va-ncepe-a se lupta cu-a ei tărie:

Va sparge stânci, va strămuta pâraie,
Va face drumuri pentru meşteşuguri
Şi pentru un comerţ înfloritor.
Nu se va mai vorbi despre războaie
Decât în povestirile frumoase,
Ce se vor depăna în nopţi de iarnă.
Contesa:
Şi totuşi eu te-aş sfătui, nepoate,
Să n-arunci spada chiar aşa curând!
Socot că o asemenea mireasă
Cu spada se cuvine s-o peţeşti!
Max:
O, de-ar putea fi cucerită astfel!
Contesa:
Dar ce-a fost asta? Parc-am auzit
Gâlceavă în odăile de oaspeţi,
Şi multă larmă. Voi n-aţi auzit?
(Pleacă.)

Scena V

Thekla şi Max Piccolomini.

Thekla (imediat după plecarea contesei, către Piccolomini, repede şi discret):
Să nu te-ncrezi în ei, sunt prefăcuţi!
Max:
Cum, ar putea…
Thekla:
Nu asculta pe nimeni!
Aici, numai în mine să te-ncrezi!
Văd bine că ei urmăresc un scop.
Max:

Un scop?! Ce scop?! Atunci ce rost mai are
Să ne mai facă să nădăjduim?
Thekla:
Nu ştiu, dar n-au de gând să ne unească
Şi să ne facă fericiţi. Mă crede!
Max:
Nu văd ce rost mai are-această Terzky!
N-avem de partea noastră pe-a ta mamă?
Blândeţea-i merită-a fi răsplătită
Cu-ncredere de fii din partea noastră.
Thekla:
Da! Mama te iubeşte;-ţi dă cinstire
Mai multă chiar decât oricui de-aici.
Dar ea nicicând nu va avea curajul
S-ascundă tatii o asemeni taină.
La tihna-i sufletească dacă ţinem,
Nu trebuie să-i spunem!
Max:
Şi de ce
Atâtea tăinuiri? Ştii ce-am de gând?
Voi cere tatălui tău, în genunchi,
Cuvântu-asupra fericirii mele.
El este drept, urăşte calea strâmbă,
Şi nu e prefăcut! E-atât de nobil
Şi e atât de bun...
Thekla:
Acesta tu eşti!
Max:
De zece ani trăiesc sub ochii lui.
Tu, însă, îl cunoşti numai de astăzi.
Ce, crezi c-ar face pentru-ntâia oară
Ceva măreţ şi de neaşteptat?
Aşa îi este firea: uimitoare,

Întocmai cum e firea unui zeu.
El trebuie mereu să-ncânte lumea
Şi să o facă să se minuneze.
De unde poţi să ştii că-n clipa-aceasta
N-aşteaptă o mărturisire-a noastră
Chiar pentru-a ne uni?... Dar de ce taci?
Tu, văd că mă priveşti cu îndoială!
De ce? Ai împotriva lui ceva?
Thekla:
Eu? Nu, nimic! Ce pot să am? Dar, vezi...
Găsesc că tata e atât de prins
Şi n-are, deci, răgaz să se gândească
Asupra fericirii noastre!... – Ascultă!
(Îi prinde mâna cu gingăşie.)
Să ne încredem mai puţin în oameni!
Acestei Terzky îi vom mulţumi
Pentru bunăvoinţa ei; dar noi
Încredere nu trebuie să-i dăm
Decât atâta cât i se cuvine!
Ne bizuim pe inimile noastre!
Max:
Vom fi noi oare fericiţi vreodată?
Thekla:
Cum, nu suntem? Dar tu nu eşti al meu?
Şi eu a cui sunt? Simt în piept un mare
Curaj, pe care-acum mi-l dă iubirea.
Ar trebui să nu fiu prea deschisă,
Şi inima mai bine ţi-aş ascunde –
Aşa ar cere buna cuviinţă;
Dar unde poţi găsi tu adevărul,
De nu îl vei afla nici de la mine?
Destinu-a vrut să ne-ntâlnim, şi-n veci
Să fim cu inimile strâns unite.

Iubirea noastră-nseamnă mult mai mult
Decât gândit-au ei, şi de aceea
Vreau s-o păstrăm, ca pe o pradă sfântă,
Cât mai adânc în inimile noastre.
Din înălţimea cerului ea vine
Şi lui să-i mulţumim, căci pentru noi,
Doar el mai poate face vreo minune!

Scena VI

Cei dinainte, Contesa Terzky.

Contesa (grăbită):
Chiar soţul m-a trimis. E timpul, spune,
Să meargă la ospăţ.
(Cei doi nu-i dau atenţie şi, atunci, ea vine între ei.)
Hai, despărţiţi-vă!
Thekla:
O, nu! Abia o clipă a trecut.
Contesa:
Vă trece timpul repede, nepoată!
Thekla:
Dar nu e nici o grabă, mătuşico!
Contesa:
Te caută, hai du-te! A-ntrebat,
De două ori, chiar tatăl dumitale.
Thekla:
Ei, şi?!
Contesa:
Nepoată, înţelege-odată!
Thekla:
Şi ce să cate Max în lumea-aceea?

Or fi ei vrednici şi aleşi bărbaţi,
Dar el prea tânăr este pentru ei!

Contesa:

Vrei să-l păstrezi doar pentru dumneata?

Thekla (cu vioiciune):

Întocmai! Uite că ai nimerit-o!
Aşa vreau eu! Să mi-l lăsaţi aici!
Acelor domni poţi să le spui…

Contesa:

Nepoată!
Ieşitu-ţi-ai din minţi, nepoată?… Conte!
Condiţiunile doar le cunoşti!

Max:

Domniţă, sunt silit să mă supun!
Vă las cu bine!

(Thekla îi întoarce iute spatele.)

Dar nimic nu-mi spuneţi?

Thekla (fără să-l privească):

Nimic! Poţi să te duci!

Max:

Cum aş putea.
De vreme ce v-am supărat?

(Se apropie de ea; privirile lor se întâlnesc. Thekla stă un moment tăcută, apoi se aruncă în braţele lui, care o strânge la piept.)

Contesa:

Hai, du-te!
Hai, să nu vină cineva! Aud
Un zgomot… Voci străine… Vin spre noi.

(Max se desprinde din braţele Theklei şi iese. Contesa îl conduce. Thekla îl urmăreşte mai întâi cu privirea, se plimbă de câteva ori prin cameră, apoi se opreşte îngândurată. Pe masă se află o ghitară,

pe care o ridică, preludează puţin, melancolică, şi începe să cânte.)

Scena VII

Thekla *(cântă, acompaniindu-se la ghitară):*
Răsună codrul. Norii s-au înteţit
Fetiţa colindă pe-un mal înverzit,
Şi valuri de stânci se lovesc şi se frâng.
Fetiţa e tristă şi ochii ei plâng,
Şi jalnic în noapte suspină.
Ah, inima-i stinsă, lumea-i deşartă,
Nimic ea dorinţei nu poate să-mpartă!
Recheamă-ţi copila, făptură cerească,
Căci ea a gustat fericirea lumească!
Am trăit o iubire divină!

Scena VIII

Contesa, care revine, şi Thekla.

Contesa:
Nepoată, ce-a fost asta?! Cum se poate?!
Te-arunci aşa uşor la pieptul lui?!
Se cade să te preţuieşti mai mult!
Thekla *(ridicându-se):*
Ce vrei să spui?
Contesa:
Să nu uiţi cine eşti,
Şi totodată cine este el!
La asta,-mi pare, nici nu te-ai gândit!
Thekla:
La ce?

Contesa:
Eşti fiica ducelui de Friedland.
Thekla:
Ei, şi?! Mai ce?
Contesa:
Cum? Asta-i întrebare!
Thekla:
Ceea ce noi târziu am devenit,
El e din clipa când a fost născut.
Se trage dintr-un neam lombardic vechi
Şi este fiul unei mari ducese.
Contesa:
Visezi? N-aşteaptă-a fi cumva rugat
Să ceară mâna şi să fericească
Moştenitoarea cea mai înzestrată
Din Europa?
Thekla:
Nu va fi nevoie!
Contesa:
Ţi s-a urât cu binele, nepoată?
Thekla:
Dar contele Octavio-l iubeşte:
Deci, tatăl lui nu se va-mpotrivi.
Contesa:
A, tatăl lui! Numai al lui, nepoată?!
Dar la al dumitale te-ai gândit?
Thekla:
Ei, da! Credeam că de al lui vă temeţi,
Căci totu-i tăinuiţi cu orice preţ!
Contesa (privind-o cercetător):
Nepoată, dumneata eşti prefăcută!
Thekla:
Mătuşă,-atât de repede te superi?!

Mă iartă!

Contesa:

Crezi c-ai dobândit izbânda?
Să nu te bucuri prea din timp!

Thekla:

Iertare!

Contesa:

Noi pân-acolo încă n-am ajuns!

Thekla:

Te cred!

Contesa:

Dar ce-ţi închipui dumneata?
Că el măreaţa-i viaţă-a risipit
Într-o războinică-ndeletnicire,
De orice fericire pământească
S-a lepădat şi somnul nopţi de-a rândul
Din aşternutul lui l-a alungat,
Cu-atâtea griji umplându-şi capul nobil,
Doar pentru c-ar fi vrut, din amândoi,
Să facă o pereche fericită?
Crezi oare că te-a scos din mânăstire
Pentru-a-ţi aduce, în triumf, bărbatul
Ce ochilor tăi place? – Aşa ceva
Putea să dobândească mai uşor!
El nu a semănat – să rupi tu floarea
Cu mâini copilăreşti şi să ţi-o prinzi
La piept, ca pe o ieftină podoabă.

Thekla:

Dar s-ar putea ca tocmai din sămânţa
Ce nu a fost sădită pentru mine
Să pot culege roade-mbelşugate.
Destinul meu prietenos şi bun,
De unde ştii că nu îmi pregăteşte

Din însăşi viaţa tatălui trudită
Un viitor bogat şi fericit?
Contesa:
Gândeşti ca o fetiţă-ndrăgostită.
Priveşte-n jur, dă-ţi seama un’ te afli!
Tu n-ai intrat aici într-un lăcaş
Înconjurat şi plin de bucurii,
Cu zidurile-i înfrumuseţate,
Cu capete încununate-n flori
Şi toate pregătite pentru nuntă!
Aici nu este altă strălucire
Decât a armelor. Sau îţi închipui
Că mii de oameni fost-au strânşi aici
Să-ţi joace la ospăţ? Vezi bine doar,
Scăldaţi mereu în lacrimi, ochii mamei
Şi fruntea tatălui tău încreţită
De-atâtea gânduri. Soarta casei noastre
Se află-n mare cumpănă acum!
Te leapădă de micile dorinţe,
De simţămintele copilăreşti
Şi-arată că eşti fiica unui om
Ales, cu totul făr-asemănare!
Femeia nu atârnă de-a sa vrere?
De-al altuia destin e strâns legată.
Desăvârşită-i numai cine ştie
S-aleagă-un bun străin, pe care-n suflet
Cu grijă şi cu dragoste să-l poarte.
Thekla:
Aşa m-au învăţat şi-n mânăstire!
N-aveam nici o dorinţă. Mă ştiam
Copila ducelui atotputernic,
Iar viaţa-i glorioasă,-ajunsă acolo,
Nu-mi da alt simţământ decât acesta:

Că pentru el ursită sunt să sufăr,
Să mă jertfesc.
Contesa:
Aceasta-i soarta ta!
Supune-te,-aşadar, de bunăvoie!
Învaţă de la mine şi-a ta mamă!
Thekla:
Destinul mi l-a arătat pe-acela
Pe care să-l urmez cu bucurie
Şi pentru care pot să mă jertfesc.
Contesa:
Nu, draga mea copilă, nu destinul,
Ci inima doar ţi l-a arătat!
Thekla:
Îndemnul inimii e glasul sorţii.
Eu sunt a lui. Această viaţă nouă,
Ce azi trăiesc, e numai darul lui.
El are aşadar un drept asupra
Făpturii lui. Ce-am fost eu mai-nainte
De-a mă însufleţi iubirea lui?
Vreau să mă port aşa cum mă cunoaşte,
Să nu mă creadă mai prejos ca el.
Când stăpâneşti ceva nepreţuit,
Nu poţi să fii un om neînsemnat!
Odată cu atâta fericire
Eu simt că şi puterea mi s-a dat.
În faţa unui suflet cumpănit
Şi viaţa se arată cumpănită.
Acuma ştiu că mie-mi aparţin.
Cunosc deplin voinţa neclintită
Din pieptul meu; şi pentru ceea ce
E mai măreţ, în stare-s de orice!
Contesa:

Vrei tatălui să te împotriveşti
De-a hotărât, cumva, asupră-ţi, altfel?
Ţi-nchipui că vei dobândi ceva
Cu-a ta putere? Nu uita, copilă,
Că dânsul poartă numele de Friedland!
Thekla:
Şi eu la fel! Va întâlni în mine
Pe fiica sa adevărată!
Contesa:
Cum?
Silit nu poate fi nici de-mpărat,
Şi vrei să lupţi cu el, tu, fiica lui?
Thekla:
Ce nimeni n-a putut să îndrăznească,
Va îndrăzni acum chiar fiica lui!
Contesa:
Într-adevăr, nu se va aştepta!
Adică el, biruitor a toate,
Să-nceapă a purta o nouă luptă
Cu încăpăţânarea fiicei sale?
Copilă, vai, copilă! Pân-acum
Tu numai zâmbetul i l-ai văzut,
Nu însă şi privirea-i mânioasă.
Dar glasu-ţi tremurând va îndrăzni
Să se ridice înaintea lui,
Când încerca-vei să te-mpotriveşti?
Zadarnic, singură, îţi pui în gând
Mari lucruri, împleteşti frumoase vorbe
Şi sufletu-ţi plăpând, de turturică,
Îl înarmezi cu un curaj de leu!
Încearcă numai să păşeşti odată
În faţa ochilor pătrunzători,
Ce straşnic ţintuiesc, şi spune: nu!

Te vei topi în faţa lui, copilă,
Ca frunza gingaşă a unei flori
Bătută de a soarelui arşiţă.
Eu nu vreau să te sperii, draga mea,
Dar sper că n-ai s-ajungi chiar pân-acolo!
De altfel, nu cunosc voinţa sa.
Se poate întâmpla ca planul lui
Cu-a ta dorinţă să se potrivească,
Dar nu va-ngădui nicicând ca tu,
Copila mândră-a norocirii lui,
Să te arăţi cu-asemenea purtări,
Aşa... ca o fetiţă-ndrăgostită,
Să te-njoseşti de dragu-unui bărbat!
Chiar dacă-i este hărăzit un dar
Atât de mare, dragostea îi cere
Cu jertfa cea mai mare să-l plătească!
(Contesa pleacă.)

Scena IX

Thekla (singură):
Îţi mulţumesc pentru-ncunoştinţare!
Ea întăreşte presimţirea-mi rea.
Deci, este-adevărat! Aici n-avem
Prieteni, nici un suflet credincios!
Nu ne vom bizui decât pe noi.
Ne-aşteaptă lupte grele. Tu, iubire
Dumnezeiască, dă-ne, tu, putere!
Ea spune adevărul! Nu sunt semne
Veselitoare-acelea ce sclipesc
Pentru unirea inimilor noastre!
Nădejdea nu sălăşluieşte-aici,
În zângătul-năbuşitor de arme,

În larma de război; chiar şi iubirea
Apare-nveşmântată în oţel
Şi pregătită pentru lupta morţii.
Un groaznic duh prin casa noastră umblă.
Destinul vrea curând să ne sfârşească.
O vrajă dulce sufletu-mi răpeşte,
M-alungă din refugiul liniştit,
Mă ispiteşte cu cerescu-i chip;
O văd tot mai aproape cum pluteşte,
Mă trage cu puteri dumnezeieşti
Spre-abis şi nu pot să mă-mpotrivesc!
(Din depărtare se aude muzica banchetului.)
Când focul mistuie o casă, cerul
Îşi cheamă norii, trăsnete coboară,
Iar din adâncurile infernale
Ţâşnesc făclii; chiar zeul bucuriei,
Cuprins de-o aprigă mânie oarbă,
Cununa de răşină şi-o aruncă
Pe casa-nvăluită de văpaie!
(Pleacă.)

Actul al Patrulea

O sală mare, iluminată festiv. În mijlocul ei – în partea din fund a scenei – o masă bogat împodobită, la care stau opt generali, printre care Octavio, Terzky şi Maradas. Ceva mai în fund, la dreapta şi la stânga, alte două mese la care stau câte şase musafiri. În faţă, bufetul. Toată partea scenei din planul întâi rămâne liberă pentru paji şi servitori, care sunt într-o permanentă mişcare. Muzicanţi din regimentul lui Terzky se află în scenă, mergând prin jurul meselor. Înainte de a se îndepărta ei, apare

Max Piccolomini, pe care îl întâmpină Terzky cu o scrisoare, iar Isolani cu un potir.

Scena I

Terzky, Isolani, Max Piccolomini.

Isolani:
În cinstea celor dragi! Dar unde-ai stat?
Degrabă treci pe locul dumitale!
Terzky ne-a dat să bem, în toată voia,
Alese vinuri de-ale mamei sale.
Aici e ca-n castelul Heidelberg!
Scăpaşi ce-a fost mai vesel. Colo, ei,
La masă,-mpart coroanele ducale,
Cât şi moşiile lui Eggemberg,
Ale lui Stemberg, Lichtenstein, Slovata,
Şi toate marile feude cehe.
Dar, dacă te grăbeşti, va mai rămâne
Ceva şi pentru dumneata. Ia loc!
Colalto şi götz (strigând de la masa a doua):
Conte Piccolomini!
Terzky:
Da, îndată
Va fi al vostru! – Am întocmit aici
Un jurământ. Citeşte-l şi ne spune
De-ţi place cum e scris. Toţi l-au citit
Şi fiecare îl va iscăli.
Max (citeşte):
„Ingratis servire nefas”!
Isolani:
Se pare-a fi un stih latin. Confrate,
Cum sună-n limba noastră?

Terzky:

„Un om întreg

Nu poate să slujească un ingrat."

Max (citeşte):

„Considerând că înaltul nostru conducător, alteţa sa principele de Friedland, a luat hotărârea să părăsească slujba împărătească, din pricina nenumăratelor jigniri pe care le-a suferit; dar pentru că s-a lăsat înduplecat, la stăruinţa noastră, a tuturor, de a rămâne şi mai departe la comanda armatei, de care să nu se despartă fără învoirea noastră, ne obligăm, fiecare în parte, în locul unui jurământ formal, să stăm şi noi în mod cinstit şi credincios alături de el, dând tot ce avem, până şi ultima picătură de sânge, aceasta, bineînţeles, întrucât ne va îngădui jurământul pe care l-am depus împăratului.

(Isolani repetă ultimele cuvinte.)

De asemenea, vom numi drept trădător pe acela care, în ciuda acestui legământ, va părăsi cauza comună, unindu-ne cu toţii pentru a ne răzbuna pe averea şi pe viaţa sa. Drept care întărim prin semnătura numelui nostru."

Terzky:

Ce zici? Te învoieşti să îl semnezi?

Isolani:

Ei, cum să nu! Căci doar e-n joc, aici,

Onoarea fiecărui ofiţer! Va trebui!...

Cerneală şi un toc!

Terzky:

Stai! Are timp după ospăţ!

Isolani (trăgându-l pe Max):

Hai, vino!

(Se aşază amândoi la masă.)

Scena II

Terzky, Neumann.

Terzky (îi face semn lui Neumann, care a aşteptat lângă bufet, şi împreună vin în faţă):

Ei, Neumann, copia adus-ai? Dă-mi-o!
Nădăjduiesc că-i bine întocmită
Pentru-a putea fi lesne-asemuită!

Neumann:

Am copiat-o-ntocmai, şir cu şir!
Am scos, aşa precum mi-aţi poruncit,
Doar jurământul către împărat.

Terzky:

Bun! Pune-o colo! – Arunc-o-n foc pe-aceasta,
Căci datoria şi-a îndeplinit!

(Neumann pune copia pe masă şi se înapoiază la bufet.)

Scena III

Illo, venind din a doua încăpere, Terzky.

Illo:

Cum stăm cu Piccolomini?

Terzky:

Stăm bine,
Aşa cred! N-a tăgăduit nimic.

Illo:

În el şi-n tatăl său nu prea mă-ncred.
Ai grijă, nu cumva să-i pierzi din ochi!

Terzky:
Cum se arată masa dumneavoastră?
Nădăjduiesc că vă-ngrijiţi de oaspeţi!
Illo:
Da, da! Sunt chiar nespus de inimoşi,
Şi pare-mi-se că-i avem în mână.
Aşa cum prevesteam, ei s-au aprins
De parcă n-ar fi-n joc numai onoarea
Ştirbită ducelui de împărat.
Iar Montecuculi vorbea-ncălzit:
„Odată strânşi uniţi, va trebui
Să-i punem împăratului condiţii!”
De n-ar fi fost aceşti Piccolomini,
Am fi putut să ne lipsim, mă crede,
De toată şiretenia aceasta!
Terzky:
Dar ce vrea colonelul Buttler? Sst!

Scena IV

Vine Buttler.

Buttler (venind de la masa a doua):
Nu vă neliniştiţi! Eu foarte bine
V-am înţeles. Noroc şi spor la lucru!
Iar în ce mă priveşte, mareşale,
(Misterios.)
Puteţi pe mine să vă bizuiţi!
Illo (vioi):
Putem?
Buttler:
Cu clauză sau fără ea,
Totuna mi-e! M-aţi înţeles? Vă rog

Să-i spuneţi ducelui că poate pune
Credinţa mea la orice încercare!
Eu împăratului-i sunt ofiţer
Cât timp îi este ducelui pe plac
Să mai rămână generalul curţii;
Şi de îndată ce-i va fi pe plac
Să fie propriul său stăpân, eu numai
Pe duce-l voi sluji.

Terzky:

Da, bun e schimbul!
Acela căruia te-ndatorezi
Nu e, ca Ferdinand, un cărpănos.

Buttler (serios):

Credinţa mea nu-i de vânzare, conte!
De-aţi fi venit la mine-acum cinci luni,
Nu v-aş fi sfătuit deloc să-mi cereţi
Ce vă ofer acum de bunăvoie!
Eu ducelui am să mă dăruiesc
Cu-ntregul regiment ce îl comand.
Nădăjduiesc că pilda ce voi da
Nu va rămâne fără de urmări!

Illo:

Da, da! Căci cine oare-acum nu ştie
Cum străluceşte colonelul Buttler
Ca un model în fruntea oastei noastre?

Buttler:

Da? Credeţi, mareşale?! Prin urmare,
Eu n-am de ce să-mi căinez credinţa
Ce i-am purtat-o patruzeci de ani,
Dacă-al meu nume, glorios şi bine
Păstrai, îmi dă – la şasezeci de ani –
Prilejul unei răzbunări depline!
Dar, domnilor, nu vă izbiţi de vorbe!

Vă e totuna cum mă câştigaţi.
Aş vrea să nu vă-nchipuiţi cumva,
Că mi se strâmbă judecata dreaptă
Prin jocul ce aţi pus la cale, sau
Că îndoiala, sângele meu iute,
Ori altă pricină, mai pot abate
Pe-un om în vârstă,-obişnuit să meargă
Pe drumul vrednic de onoare. Haidem!
Nu credeţi că sunt mai puţin pornit
Acum, când bine ştiu de ce mă lepăd!
Illo:
Aş vrea s-o spui pe faţă, colonele!
Drept ce-am putea noi să vă luăm?
Buttler:
Prieten.
Deci, iată mâna mea! Cu tot ce am,
Eu sunt al vostru. Dar nu numai oameni
Îi trebuie lui Friedland, ci şi bani.
În slujba lui agonisii ceva;
Îl pot împrumuta. Şi dacă Friedland
Îmi supravieţuieşte,-i las avutul;
Pe el îl vreau moştenitorul meu!
Mă aflu singur pe această lume.
Nu am putut cunoaşte simţământul
Ce leagă pe-un bărbat de o femeie
Şi de comoara unor copilaşi.
Când viaţa mea se va sfârşi, atunci
Şi numele lui Buttler se va stinge.
Illo:
Nu e nevoie să ne daţi şi bani!
O inimă cum e a dumneavoastră
Înseamnă pentru noi comori de aur.
Buttler:

Eu din Irlanda am venit la Praga
Cu un stăpân ce l-am înmormântat,
Şi nu eram decât un biet soldat.
De la a grajdului umilă slujbă,
M-am ridicat, prin iscusinţă-n lupte,
La demnitatea şi la rangu-acesta.
Norocul meu ciudat m-a tot purtat
Ca pe o jucărie-n mâna lui,
Şi drumul ducelui mi-o foarte drag,
Căci seamănă întocmai cu al meu;
El ca şi mine-i tot fiul Fortunei.

Illo:

Da! Sufletele tari se înrudesc.

Buttler:

E vremea clipei mari, prielnică
Pentru un om viteaz şi hotărât.
Stăpânii-şi schimbă-oraşul şi castelul,
Precum din mână-n mână umblă banul
Nepoţi din neamuri vechi colindă ţări,
Noi nume şi blazoane se ivesc;
Un nechemat popor din nord cutează
Să se-mpământenească-aici, pe veci,
Iar prinţul Weimar se-narmează straşnic
Să-ntemeieze un ducat puternic
Pe râul Mein. Lui Halberstadt şi Mansfeld.
O viaţă lungă numai le lipseşte
Să smulgă vitejeşte cu-a lor spadă
Pământuri noi. Dar care din aceştia
Se poate măsura cu friedlandezul?
Nimic nu poate fi atât de-nalt
Ca cel puternic să nu-l poată-atinge,
Urcând pe scara vieţii tot mai sus!

Terzky:

Vorbeşti ca un adevărat bărbat!
Buttler:
Domnia voastră să v-asiguraţi
De spanioli, precum şi de valoni!
Pe scoţianul Lesly – eu vă rog –
Să îl lăsaţi numai pe seama mea!
Dar să ne-ntoarcem printre oaspeţi. Haidem!
Terzky:
Da, da! Dar unde este pivnicerul?
Aş vrea să se consume tot ce ai!
Să ni se dea cele mai bune vinuri!
Azi-toate se vor hotărî! Stăm bine!
(Fiecare merge la masa lui.)

Scena V

Pivnicerul şi Neumann vin în faţă. Servitorii apar din când în când.

Pivnicerul:
Poftim de vezi! Vor vinu-acela nobil!
De-ar învia bătrâna mea stăpână
Şi ar vedea sălbăticia asta,
Sărmana s-ar întoarce în mormânt.
O casă nobilă ce dă-napoi!
Da, da! Aşa e, domnule-ofiţer!
Au toate o măsură, un sfârşit...
În cumetria-naltă cu-acest duce
Văd prea puţină binecuvântare.
Neumann:
Ferească Dumnezeu, ce tot vorbeşti!
Abia acum începe mai frumos.
Pivnicerul:

Crezi? Câte nu s-ar spune despre asta!

Primul servitor:

Vin de Bourgogne, e pentru masa patra!

Pivnicerul:

Aceasta este-a şaptezecea sticlă!

Primul servitor:

De, dacă domnul Tiefembach e-acolo!

(Pleacă.)

Pivnicerul (către Neumann, continuând):

Se-ncumetă să meargă prea departe,
Imită-n lux pe principi şi pe regi,
Şi orice-ar cuteza măritul duce,
Stăpânul, domnul conte, îl urmează;
El nu vrea să rămână mai prejos.

(Către servitori.)

Ce tot ciuliţi urechile? Ce staţi?
Căraţi-vă! Grijiţi-vă de mese!
Stă gol paharul contelui de Palfi!

Al doilea servitor (venind):

Îmi cer pocalul mare, pivnicere,
Acela preţios, făcut din aur,
Şi cu emblema mare a Boemiei!
Stăpânu-a spus că dumneata îl ştii.

Pivnicerul:

Cel care-a fost lucrat de maistrul Wilhelm,
O capodoperă încântătoare,
Din prada dobândită-atunci la Praga,
Când Friedrich fu încoronat ca rege?

Al doilea servitor:

Da, da! Vor toţi să bea pe rând din el.

Pivnicerul (clătinând din cap, scoate pocalul şi-l clăteşte):

Iar au ceva de raportat la curte.

Neumann:
Să-l văd şi eu!... Da, minunat potir!
Din aur greu, lucrat cu măiestrie.
Pe el văd multe lucruri înţelepte
Cu gingăşie plăsmuite. Iată!
Aicea văd o mândră amazoană
Sărind cu calul peste-această cârjă
Şi peste mitrele arhiereşti.
Pe o prăjină ţine-o pălărie
Şi-un falnic steag pe care văd o cupă.
Dar poţi să-mi spui ce-nseamnă toate astea?
Pivnicerul:
Femeia de pe cal înfăţişează
Deplina libertate,-n ce priveşte
Alegerea unei coroane cehe,
Simbolizată printr-o pălărie
Şi printr-un cal sălbatic ce-l conduce.
Podoaba omului e pălăria,
Căci cel ce n-are voie să rămână
Cu capu-acoperit de pălărie
În faţa unui împărat sau rege,
Nu este socotit drept un om liber.
Neumann:
Şi ce-nsemnează-aici, pe steag, potirul?
Pivnicerul:
Întruchipează-ntreaga libertate
Ce i se dă bisericii slovace,
Aşa cum o aveau cândva strămoşii,
Ce-au dobândit frumosul privilegiu
Purtând războiu-acela cu husiţii,
Când papa nu voia cu nici un preţ
Să-ngăduie potirul unui laic.

Un utraquist[18] n-ar fi avut ceva
Mai de însemnătate ca potirul.
Era comoara lui cea mai de preţ,
Şi l-a costat pe ceh mult sânge scump
Vărsat în numeroase lupte grele.

Neumann:

Şi sulul ce pluteşte pe deasupra?

Pivnicerul:

Semnifică scrisoarea-mpărătească
Ce-au dobândit boemii de la Rudolf;
Un pergament ales, nepreţuit,
Căci el asigură credinţei noi
Bătaia-n voie-a clopotelor sfinte,
Cântarea liberă bisericească,
Aşa cum celei vechi se-ngăduia.
Dar iată că acestea s-au sfârşit,
De când pe noi ne stăpâneşte Grätzer.
În urma luptei crunte de la Praga,
În care palatinul conte Friedrich
Pierdu coroana şi domnia ţării,
Mulţi fraţi de-ai noştri au plecat din ţară.
Scrisoarea-mpărătească-a fost tăiată
Cu foarfecele chiar de împărat.

Neumann:

Văd că le ştii pe toate, pivnicere,
Cunoşti întreaga cronică a ţării!

Pivnicerul:

N-au fost degeaba taboriţi[19] strămoşii
Care-au slujit sub Procop şi sub Zisca –
Să-i ierte Cel-de-Sus, căci au luptat
Doar pentru-o sfântă pricină-a dreptăţii!

---

18 *Utraquism* – curent moderat al husitismului.
19 Ramură a husiţilor.

Dar… duceţi-l!
Neumann:
Mai lasă-mă, te rog,
Să văd şi zugrăvelile acestea!
Aici, consilierii-mpărăteşti,
Slovata, Martinitz, sunt aruncaţi
Din marele castel din Praga. ’Ntocmai!…
Şi, iată,-aici stă contele de Thurn,
Acela care-a dat porunca.
(Servitorul pleacă cu potirul.)
Pivnicerul:
Nu!
De ziua ceea nu vorbiţi!… A fost
În mai, în douăzeci şi trei, în anul
O mie şase sute unsprezece;
Îmi amintesc, de parcă azi ar fi!
Cu ziua-aceea a-nceput o jale
Şi o durere mare-n ţara noastră.
Trecut-au şaisprezece ani de-atunci,
Şi pacea pe pământ nu s-a-ncheiat.
La masa a doua (exclamaţii):
Trăiască principele nostru Weimar!
La masa a treia şi a patra (exclamaţii):
Să ne trăiască ducele de Bemhard!
(Muzica însoţeşte urările.)
Primul servitor:
Ascultă!… Strigăte…
Al doilea servitor (vine în fugă):
Aţi auzit?
Închină pentru principele Weimar!
Al treilea servitor:
Duşmanu-Austriei!
Primul servitor:

Şi luteranul!
Al doilea servitor:
Când deodat a ridicat paharul
În sănătatea majestăţii sale,
Tăcere mormântală a urmat.
Pivnicerul:
La băutură multe se petrec,
Şi dacă eşti o slugă-adevărată
Nu ţi se cade să auzi nimic.
Al treilea servitor (mai la o parte, către al patrulea servitor):
Ascute-ţi bine urechiuşa, Johann,
Să-i povestim părintelui Quiroga
De toate, cât mai multe;-n schimb ne-o da
Un număr însemnat de indulgenţe.
Al patrulea servitor:
Eu de aceea mă-nvârtesc mereu
În jurul mesei unde este Illo
Şi-mi fac de lucru-acolo, cât mai mult;
Ei, bine, află că vorbeşte straşnic!
(Amândoi merg la mese.)
Pivnicerul (către Neumann):
Dar cine este domnul, negriciosul,
Ce poartă crucea-ceea şi vorbeşte
Cu contele de Pally-atât de tainic?
Neumann:
E unul dintre oamenii aceia
În care dânşii se încred prea mult:
Un spaniol, Maradas se numeşte.
Pivnicerul:
Vă spun: cu spaniolii nu-i a bună.
Romanicii nu-s vrednici de nimic.
Neumann:

O, vai de mine, pivnicerule,
Ar trebui să nu vorbeşti aşa!
Sunt printre ei şi generali de frunte
La care Friedland ţine foarte mult.

(Terzky vine şi ia scrisoarea. La mese se produce mişcare.)

Pivnicerul (către servitori):

Vedeţi că generalul de divizie
S-a ridicat. Luaţi seama! Vor să plece.
Daţi scaunele la o parte! Mergeţi!

(Servitorii se duc în grabă către partea din fund a scenei. Câţiva oaspeţi vin în faţă.)

Scena VI

Octavio Piccolomini vine vorbind cu Maradas şi amândoi se opresc în faţă, într-o parte a scenei. Pe cealaltă parte trece Max Piccolomini, singur, îngândurat şi fără a-l interesa acţiunile celorlalţi. În mijloc, ceva mai înapoi, se adună Buttler, Isolani, Götz, Tiefembach, Colalto şi, puţin mai târziu, contele Terzky.

Isolani (pe când toţi ceilalţi înaintează):

Colalto, noapte bună! Noapte bună!
Mai potrivit zis: bună dimineaţa!

Götz (către Tiefembach):

Confrate, să-ţi fie de bine! Ce zici?

Tiefenbach:

A fost o masă-ntr-adevăr regească!

Götz:

Într-adevăr, contesa se pricepe!
De la bătrâna soacră le-a-nvăţat

S-o odihnească Domnul în mormânt,
Că tare gospodină mai era!

Isolani (vrea să plece):

Daţi lumânări, daţi nişte lumânări!

Terzky (vine cu scrisoarea la Isolani):

Confrate, stai te rog numai o clipă,
Căci trebuie semnat aici ceva!

Isolani:

O semnătură? Sigur, câte vrei!
Numai să mă scuteşti de-a o citi!

Terzky:

Nu, n-am să vă mai obosesc! Îmi daţi
Doar o iscălitură. Este vorba
De jurământul pe care-l cunoaşteţi!

Isolani (întinzând scrisoarea lui Octavio):

Precum se nimereşte, la-ntâmplare!
Acum nu se mai ia, ştiţi, după rang!

(Octavio îşi aruncă privirile asupra scrisorii cu o indiferentă aparenţă. Terzky îl observă, urmărindu-l de la distanţă.)

Götz (către Terzky):

Domnule conte,-ngăduiţi să-mi iau
Rămas bun!

Terzky:

Dar de ce aşa grăbit?
Încă ceva,-nainte de culcare!

(Către un servitor.)

Ascultă!

Götz:

Mulţumesc, dar nu mai pot!

Terzky:

Un joc de cărţi!

Götz:

Vă rog să mă-nţelegeţi!

Tiefenbach (se aşază):

Iertaţi-mă! Nu mai pot sta-n picioare!

Terzky:

Da, da! Vă rog, domnule general!
Întocmai ca la dumneavoastră-acasă!

Tiefenbach:

Mi-e capul limpede, stomacul zdravăn,
Numai picioarele nu mă ascultă!

Isolani (arătând către pântecele lui):

De fapt, ştiţi, fie vorba între noi,
Povara ce v-apasă e cam mare.

(Octavio a semnat şi dă apoi scrisoarea lui Terzky, care o înmânează lui Isolani. Acesta merge la masă să semneze.)

Tiefenbach:

Din Pomerania, ştiţi, mi se trage;
Luptam acolo-n frig şi pe zăpadă,
Întreaga viaţă o să am de tras.

Götz:

E-adevărat, aşa e suedezul,
De anotimp nu-i pasă niciodată.

(Terzky predă scrisoarea lui Maradas, care merge la masă să semneze.)

Octavio (se apropie de Buttler):

Cum văd, domnule colonel, nu-ţi plac
Nici dumitale,-asemeni bacanale!
Şi cred că în vârtejul unei lupte,
Cu mult mai bine te-ai putea simţi,
Decât la un asemenea ospăţ.

Buttler:

Mărturisesc că nu e felul meu!

Octavio (apropiindu-se confidenţial):

Şi nici al meu, te pot încredinţa!
Mă bucur mult, stimate colonel,
Că-n felul de-a gândi ne potrivim!
Îmi place, la un păhărel de Tokay,
Să fim cel mult cinci-şase buni prieteni,
Şi toţi, cu inimile larg deschise,
În jurul unei mese să purtăm
Vorbire plină de înţelepciune.

Buttler:

Când mi se dă prilejul, nu zic ba.

(Hârtia ajunge la Buttler, care merge la masă pentru a o semna. Partea scenei din faţă se goleşte, astfel că cei doi Piccolomini rămân singuri, fiecare pe câte o parte a scenei.)

Octavio (după ce un timp şi-a privit mai întâi fiul de la distanţă, se apropie puţin de el):

Cred c-ai întârziat cam mult, amice!

Max (se întoarce repede, încurcat):

Eu?... Da... De treburi grabnice ţinut!

Octavio:

Precum te văd, eşti încă dus pe gânduri.

Max:

Ştii bine doar că marea-nvălmăşeală
Tăcut întotdeauna m-a făcut.

Octavio (venind mai aproape de el):

Eu aş putea să ştiu ce te-a oprit
Atât de mult?

(Pauză. Cu şiretenie.)

Şi, totuşi, Terzky ştie.

Max:

Ce ştie?

Octavio (semnificativ):

Dintre toţi, de lipea ta

Doar el s-a arătat nepăsător.

Isolani (care i-a observat da la distanţă):

Aşa, bătrâne tată, ia-l din scurt
Şi strânge-l bine! E ceva la mijloc!

Terzky (vine cu scrisoarea):

Toţi au semnat? Nu mai e nimeni?

Octavio:

Toţi!

Terzky (strigă):

Cine mai trebuie să iscălească?

Buttler (către Terzky):

Să-i numărăm, căci trebuie să fie
Întocmai treizeci de iscălituri!

Terzky:

Dar văd aici o cruce.

Tiefenbach:

Eu sunt crucea!

Isolani (către Terzky):

Nu poate scrie, însă crucea lui
Primită e ca o iscălitură,
La fel, şi de creştin, şi de iudeu.

Octavio (grăbit, către Max):

Să mergem împreună, colonele!
E cam târziu!

Terzky:

Aici semnează numai
Un Piccolomini.

Isolani (arătând spre Max):

Băgaţi de seamă,
Lipseşte doar acest „oaspe de piatră”
Ce n-a fost bun, tot timpul, de nimic!

(Max primeşte din mâna lui Terzky scrisoarea, pe care o priveşte cu gândurile absente.)

Scena VII

Cei dinainte. Din camera din fund vine Illo, foarte aprins, ţinând potirul de aur în mână; îl urmează Götz şi Buttler, care vor să-l calmeze.

Illo:
Ce vreţi? Ia mai lăsaţi-mă în pace!
Götz şi Buttler:
Dar înţelege, Illo, nu mai bea!
Illo (merge la Octavio, îl îmbrăţişează şi bea):
Octavio, în sănătatea ta!
Şi toată supărarea să se-nece
În duşca asta de-nfrăţire! Ştiu
Ca niciodată tu nu m-ai iubit.
Nici eu pe tine, să mă bată Sfântul!
Dar să uităm trecutul! Pentru tine,
Eu am o stimă nemaipomenită
(Îl sărută de mai multe ori.)
Şi sunt prietenul tău cel mai bun.
Luaţi seama! Cine va-ndrăzni să-i spună
Pisică falsă,-o va păţi cu mine!
Terzky (aparte):
Nu eşti în toate minţile, ce faci?
Dar nu uita unde te afli, Illo!
Illo (cu o cordialitate naivă):
Ei, şi? Sunt doar prieteni buni, de-ai noştri!
(Radios, se uită împrejur.)
Mă bucur că nu este printre noi
Vreunul ce-ar putea fi potlogar!
Terzky (grăbit, către Buttler):
Te rog, ia-l, Buttler, dumneata de-aici!

(Buttler îl duce pe Illo la bufet.)

Isolani (către Max, care până acum privise absent la hârtie):

Cât ai de gând să ne mai ţii, confrate?
Ai cercetat-o? Da?

Max (trezit ca dintr-un vis):

Şi ce să fac?

Terzky şi Isolani (deodată):

S-o iscăleşti.

(Se observă cum Octavio îşi îndreaptă privirea spre el, cu o încordată temere.)

Max (dând scrisoarea înapoi):

Lăsaţi-o până mâine!
E vorba de un lucru pentru care
Azi nu am chef! Să mi-o trimiteţi mâine!

Terzky:

Gândeşte-te!

Isolani:

Ei, hai, semnează! Cum?
El, cel mai tânăr, n-o fi vrând acum
Să fie mai deştept decât noi toţi?
Priveşte-aicea, toţi am iscălit;
Şi tatăl tău şi-a dat iscălitura!

Terzky (către Octavio):

Fii autoritar, fă-l să-nţeleagă!

Octavio:

El e major!

Illo (a aşezat potirul pe bufet):

Dar despre ce e vorba?

Terzky:

Nu vrea să iscălească jurământul!

Max:

Le-am spus să mai aştepte până mâine!

Illo:

Nu te-aşteptăm! Noi toţi am iscălit,
Deci trebuie să iscăleşti şi tu!
Hai, iscăleşte!...

Max:

Noapte bună, Illo!

Illo:

A, nu! Nu-mi vei scăpa tu mie-aşa,
Căci ducele acum va trebui
Prietenii să şi-i cunoască bine!

(Toţi se adună în jurul lor.)

Max:

El ştie bine,-aşa cum toţi o ştiu,
Ce fel de simţăminte îi nutresc;
Deci, nu-i nevoie de fanfaronadă!

Illo:

Aceasta-i mulţămirea ta? Lui Friedland
Aşa îi trebuie, căci totdeauna,
Latinilor le-a dat întâietate!

Terzky în mare încurcătură, către comandanţii care se mişcă plini de tumult):

Vă rog nu ascultaţi, în gura lui
Doar ameţeala vinului vorbeşte!

Isolani (râzând):

Nimic nu poate vinul născoci;
Întotdeauna el destăinuieşte!

Illo:

Cel care nu-i cu mine, stă împotriva-mi!
O, biete cugete plăpânde! Dacă
Nu le strecori uşor printr-o portiţă,
Sau printr-o clauză chiar...

Terzky (îl întrerupe repede):

A turbat!

Vă rog, prieteni, nu-l băgaţi în seamă!

Illo (strigă şi mai tare):

Da, printr-o clauză, nu au scăpare!

Ce clauză?… Dracu s-o ia!… O clauză!

Max (devine atent şi se uită încă odată la scrisoare):

E vorba de-o primejdie aici?

Ciudat îmi pare! Să mă uit mai bine!

Terzky (deoparte, către Illo):

Dar ce faci, Illo? Tu ne nimiceşti!

Tiefenbach (către Colalto):

Eu am simţit:-nainte de ospăţ,

Cu totul altfel s-a citit scrisoarea!

Götz:

Şi mie mi se pare tot aşa!

Isolani:

Ce-mi pasă! Unde stau atâtea nume,

De ce n-ar sta şi-al meu!

Tiefenbach:

’Naintea mesei

O clauză sta scrisă cu privire

La jurământul faţă de-mpărat.

Buttler (către unul dintre comandanţi):

Dar, domnilor, ruşine să vă fie!

Luaţi seama,-mprejurarea-i grea! Acuma

Se pune întrebarea: îl vom ţine

Pe duce, sau îl vom lăsa să plece?

Să nu ne repezim, să nu fim aspri!

Isolani (către unul dintre generali):

Ce, ducele s-a îngrădit cu clauze,

Când regimentul ţi l-a-ncredinţat?

(Către Götz.)

Sau când livrările,-ntr-un an, aduc

Domniei tale zece mii de franci?

Illo:

Mişei, cei ce ne-ar crede ticăloşi!

Tiefenbach:

O, vai de mine,-a fost numai o vorbă!

Max (a citit hârtia şi-o restituie):

Pe mâine, aşadar!

Illo (se bâlbâie de furie, nu se mai poate stăpâni. Cu o mână îi întinde scrisoarea, şi cu cealaltă îndreaptă spada contra lui):

Nu! Scrie! Iuda!

Isolani:

Ce faci? Ruşine, Illo!

Octavio, *Terzky*, *Buttler (deodată):*

În lături spada!

Max (îi prinde repede braţul şi-l dezarmează; către Terzky):

Duce-ţi-l şi-aşezaţi-l într-un pat!

(Pleacă. Illo ţipă şi aruncă vorbe injurioase, dar este ţinut de câţiva generali. În timp ce pleacă toată lumea, cade cortina.)

Actul al Cincilea

O încăpere în locuinţa lui Piccolomini. E noapte.

Scena I

Octavio Piccolomini, cameristul, care luminează încăperea, şi, imediat, Max Piccolomini.

Octavio:

Îndată ce soseşte fiul meu

Să îl trimiţi la mine!... Cât e ceasul?

Cameristul:

Puţin mai este şi se face ziuă!

Octavio:

Aşază lumânările aici!
Culcaţi-vă! Noi nu vom mai dormi!

(Cameristul pleacă. Octavio se plimbă îngândurat prin cameră. Max Piccolomini intră, dar Octavio nu-l observă imediat. Max îl priveşte câteva clipe.)

Max:

Octavio, eşti supărat pe mine?
Eu, ştie Dumnezeu, nu-s vinovat
De toată cearta-aceea-ngrozitoare!
Văzusem bine semnătura ta
Şi-ar fi putut să-mi pară-ntemeiată
A ta-ncuviinţare; însă eu,
Tu ştii, în astfel de împrejurări,
Nu după capul altora mă iau,
Ci numai după capul meu!

Octavio (se duce la el şi-l îmbrăţişează):

Aşa!
De el s-asculţi mereu şi-n viitor!
De, dragul meu copil! De astă dată
El te-a călăuzit cu mult mai bine
Decât a tatălui tău pildă. Da!

Max:

Ce vrei să spui? Mai limpede!

Octavio:

Îndată!
În urma celor petrecute-azi-noapte,
Să nu mai fie între noi vreo taină!
(După ce se aşază amândoi.)
Max, ce părere ai de jurământul

Pe care ni l-au dat să-l iscălim?
Max:
Socot că nu-i ceva vătămător!
Deşi nu-mi plac asemenea tertipuri!
Octavio:
Deci nu împins de vreun alt temei
Le-ai refuzat a ta iscălitură
La care ei voiau să te silească!
Max:
Era un lucru grav – am fost distrat –
Şi-apoi povestea nu mi s-a părut
Prea grabnică.
Octavio:
Max, spune-mi-o deschis!
Tu nici o bănuială n-ai avut?
Max:
Ce fel de bănuială? Nu, deloc!
Octavio:
Să-i mulţumeşti îngerului tău bun,
Piccolomini, care te-a ferit
De o prăpastie, fără să ştii!
Max:
Nu te-nţeleg!
Octavio:
Ascultă! Îţi cereau
Să-ţi legi cuvântul pentru-o mârşăvie;
Cu-o trăsătură de condei să-ţi lepezi
Îndatoririle şi jurământul.
Max (se ridică):
Octavio!
Octavio:
Aşează-te, amice!
Mai ai să afli multe de la mine!

Trăit-ai ani de-a rându-ntr-o orbire
De ne-nţeles. Se pune-acum la cale,
Sub ochii tăi, o neagră uneltire.
Puterea iadului va-ntuneca
Senina zi a simţurilor tale.
Îţi voi vorbi, n-am voie să mai tac,
Căci ochii trebuie să ţi-i dezleg!

Max:

Nainte de-a vorbi, gândeşte bine,
Căci dacă-i vorba de închipuiri
– Şi cred că n-ar putea fi altceva –
Scuteşte-mă! Deloc nu-s pregătit
Să le ascult în linişte acum.

Octavio:

Pe cât de tare e temeiul tău
De-a te feri întruna de lumină,
Pe-atât de tare e al meu, şi grabnic,
De a ţi-o scoate-ndată la iveală.
Aş fi putut, Max, să te las în pace,
Pe seama sufletului tău curat
Şi-n grija judecăţii tale proprii,
Dar văd cum o primejdioasă cursă
Chiar inimii se pregăteşte. Taina
(Îl fixează ager cu privirile.)
Ce tu mi-ascunzi, o smulge pe a mea.

(Max încearcă să răspundă, dar se poticneşte şi pleacă ochii ruşinat. Octavio reia după o pauză.)

Aşadar află că te trag pe sfoară.
Ei urmăresc să-şi bată joc de tine
Şi, dacă vrei să ştii, de noi, de toţi.
Pe de o parte, ducele zvoneşte
Cum că ar vrea să-şi părăsească oastea,
Iar pe de altă parte, chiar acum,

Îşi face pregătirile pe-ascuns…
Să-i fure împăratului armata,
Pe care să o treacă la duşman.
Max:
Cunosc eu basmu-acesta! Nu credeam
Să-l mai aud chiar şi din gura ta!
Octavio:
Şi totuşi gura care ţi-a vorbit
Te-asigură că nu-i un simplu basm.
Max:
Pe duce voi îl socotiţi nebun!
Putea-va el gândi să-ademenească
Treizeci de mii de oameni, bravi soldaţi,
Cinstiţi şi încercaţi în bătălie
– Cu peste-o mie nobili printre ei –
Să-i facă să îşi uite datoria,
Să-şi calce jurământul şi onoarea,
Pentru un scop atât de ticălos?
Octavio:
A, nu! Chiar o asemeni mârşăvie
N-ar săvârşi. Ce vrea el de la noi
Se-ascunde sub un nume ce se pare
Cu mult nevinovat. Nu vrea decât
Să dăruiască ţării sale pacea.
Deoarece-mpăratului nu-i place
O pace încheiată-n felul-acesta,
El, totuşi… urmăreşte să-l silească.
Vrea să împace părţile-nvrăjbite,
Iar pentru toată osteneala sa,
Ca o răsplată, ţine să-şi păstreze
Boemia pe care-o stăpâneşte.
Max:
Dar ne-a greşit el cu ceva, Octavio,

Ca tocmai noi nevrednic să îl credem?
Octavio:
Nu este vorba de ce credem noi!
Aici dovezile cele mai limpezi
Şi faptele vorbesc. Tu ştii, copile,
Ce rău stăm noi cu cei de la Viena;
Nici nu-ţi închipui câte născociri
Şi câte uneltiri au pus la cale,
Pentru-a sădi în tabără răscoala.
Sunt rupte toate-acele legături
Ce-atât de strâns ţineau pe ofiţer
De împăratul său, şi pe soldat
Cu-ncredere de viaţa lui civilă.
Cu statul faţă-n faţă se găsesc
Şi fără disciplină, fără lege,
În loc să-l apere ca mai-nainte,
Îndreaptă spada împotriva lui.
Şi astăzi până-acolo am ajuns
Că tremură şi împăratul nostru
De frica propriilor lui armate…
De-al trădătorilor pumnal se teme
Chiar în palatul său de la Viena;
Şi e pe cale de a hotărî
Refugiul micilor nepoţi ai săi;
Dar nu de svezi şi luterani se teme,
Nu, ci de propriile sale trupe.
Max:
Destul, destul! Mă faci să mă cutremur!
Eu ştiu că lumea tremură de-o spaimă
Deşartă; însă amăgirea-aduce
Adevăratele nenorociri.
Octavio:
Nu este-o amăgire. Se va-ncinge

Război civil – cu totul nefiresc –
La grabnice măsuri de nu vom trece.
Bravi comandanţi sunt cumpăraţi de mult
Supuşii lor îşi clatină credinţa,
Se mişcă regimente, garnizoane,
Străinilor cetăţi se-ncredinţează;
Lui Schafgotsch, care dă de bănuit,
I-au dat comanda trupelor Sileziei,
Lui Terzky i s-au dat cinci regimente
De cavalerie şi pedestraşi.
Dar trupa cea mai bine echipată,
Lui Illo, Kinsky, Buttler, Isolani.

Max:

Şi nouă tot la fel, la amândoi!

Octavio:

Încredinţaţi că noi suntem ai lor
Şi că ne-atrag prin mari făgăduieli.
Ei mi-au şi dat ducatele Sagan
Şi Glatz. Văd bine undiţa cu care
Ei trag nădejde să te poată prinde.

Max:

Nu, nu-i adevărat!

Octavio:

Deschide-ţi ochii!
De ce gândeşti că ne-a chemat la Pilsen?
Să ţină sfat cu noi? Când oare Friedland
De sfatul nostru-a mai avut nevoie?
Suntem chemaţi pentru-a ne vinde lui,
Şi de nu vrem, ostateci îi rămânem.
De-aceea Gallas n-a venit aici
Şi nici pe tatăl tău nu l-ai vedea
Acuma, dacă n-ar fi fost silit
De o îndatorire mai înaltă.

Max:
Nu face ducele o taină-acum,
Când noi am fost chemaţi de dragul lui!
De braţul nostru are-acum nevoie
Pentru-a-şi păstra puterea – recunoaşte!
El pentru noi atâtea a făcut,
La rândul nostru-avem, deci, datoria
Să facem pentru el şi noi ceva!
Octavio:
Dar ştii tu ce va trebui să facem?
Ţi-a spus-o Illo, când s-a dat de gol,
În ameţeala lui. Adu-ţi aminte
De cele ce-ai văzut şi-ai auzit!
Nu dovedeşte scrisul plăsmuit,
Cu lipsa clauzei hotărâtoare,
Că vor de-un lucru josnic să ne lege?
Max:
Povestea cu hârtia de-astă-noapte
Nu-nseamnă pentru mine altceva,
Decât o glumă proastă de-a lui Illo.
Acestor neamuri de hapsâni le place
Să-mpingă lucrurile prea departe.
Ei văd că ducele s-a rupt de curte
Şi cred că pot să-i facă un hatâr,
Dar adâncesc prăpastia mai mult,
Chiar fără vreo nădejde de scăpare.
Iar Friedland, crede-mă, din toate astea,
Nimic nu ştie!
Octavio:
Îmi pare rău că trebui'
Să sfarm credinţa ta-ntr-un om, credinţă
Ce ţi se pare-atât de-ntemeiată,
Dar nu te pot cruţa. Va trebui,

Prin grabnice măsuri, să treci la fapte.
Vreau, prin urmare, să-ţi împărtăşesc
Că tot ce ţi-am destăinuit acum
– Părându-ţi lucruri neadevărate –
Din gura ducelui le-am auzit…
Da! Chiar din gura lui.

Max (cu o puternică emoţie):

Cu neputinţă!

Octavio:

De altfel, eu aflasem pe-altă cale
Ceea ce ducele-mi încredinţase,
Şi-anume, că e hotărât să treacă
De partea suedezilor cu oastea
Şi-n fruntea celor două mari armate
Să meargă să-l silească pe-mpărat.

Max:

El este aprig. Simţitor jignit
De curte, într-o clipă de mânie,
Da, înţeleg să-şi fi ieşit din fire!

Octavio:

A, nu! El totul mi-a încredinţat
Cu sânge rece. – A mea uimire luând
Drept teamă,-n taină, el mi-a arătat
Scrisori de la saxoni şi suedezi,
Îndreptăţindu-l să nădăjduiască
În anumite ajutoare.

Max:

Nu!
Nu pot să cred! Nu, nu se poate, nu!
Tu nu-nţelegi că asta nu se poate?
De ţi-ai fi arătat în faţa lui
A ta-ngrozire cu adevărat,
S-ar fi lăsat el dăscălit de tine?…

Tu n-ai mai sta cu viaţă-n faţa mea!
Octavio:
De fapt mi-am arătat nedumerirea;
Cu stăruinţă, cu temeinicie,
L-am sfătuit să-şi lepede gândirea.
Dar groaza şi simţirile adânci
Din inimă, i le-am ascuns cu totul.
Max:
Putuşi să fii atât de prefăcut?
Când adineaori tu l-ai ponegrit,
N-am dat crezare celor ce spuneai;
Acum, când singur chiar te ponegreşti,
Cu-atâta mai puţin am să te cred.
Octavio:
În taina lui n-am vrut să mă amestec!
Max:
Încrederea-i nu merita-ascunzişuri.
Octavio:
De adevăr l-am socotit nevrednic.
Max:
Iar tu şi mai nevrednic să-l înşeli.
Octavio:
În viaţă, fiul meu, nu-ntotdeauna
Îţi este cu putinţă să rămâi
Cu sufletul curat, ca un copil,
Aşa cum glasul inimii te-ndeamnă!
Mereu îndreptăţit a te-apăra
În contra vicleniei ticăloase,
Nici sufletul cinstit nu-ţi mai rămâne
Adevărat. Blestemul faptei rele
Acesta-i chiar: mereu tot zămislind,
Ea veşnic trebuie să nască răul.
Eu nu filozofez – ci datoria-mi fac!

Ţinuta mea-mpăratu-o porunceşte.
Ar fi cu mult mai bine, cred şi eu,
S-asculţi de inimă întotdeauna,
Dar, astfel, eşti silit de multe ori
Să-ţi lepezi scopul bun. Aici se cere,
Orice ne-ar spune inima, copile,
Să îl slujim cinstit pe împărat.
Max:
Eşti azi de ne-nţeles. Nu te pricep!
Îmi spui că inima el şi-a deschis
Cinstit, pentru-un scop rău, iar tu socoţi
Că pentru un scop bun l-ai înşelat!
De-ajuns! Te rog – nu-mi poţi răpi amicul!
Mai bine lasă-mă, să nu-mi pierd tatăl!
Octavio (îşi stăpâneşte susceptibilitatea):
Şi încă nu ştii totul, fiul meu!
Îţi voi destăinui şi altceva.
(După o pauză.)
Ei bine, ducele s-a înarmat;
Se bizuie pe steaua lui. Gândeşte
Să dea năvală pe neaşteptate
Şi negreşit în mână să-i cădem.
Amarnic însă se va înşela.
Şi noi am luat măsuri. Va nimeri
Cel mai nenorocit destin al său!
Max:
Nu, tată, nu! Te rog, nu te pripi!
Pe sfinţii toţi din ceruri te conjur!
Octavio:
Călcând cu pasul lin, s-a furişat
Pe drumul său atât de ticălos,
Dar tot aşa de lin, şi-n chip şiret,
L-a urmărit grozava răzbunare

Ce-i stă de mult în spate nevăzută,
Şi înc-un pas de va mai îndrăzni,
Se va-ngrozi izbindu-se de ea.
L-ai întâlnit pe Questenberg la mine.
Tu n-ai putut cunoaşte deocamdată
Decât însărcinarea lui deschisă;
Dar el şi una tainică mai are,
Ce-a fost adusă numai pentru mine.
Max:
Am voie să o ştiu?
Octavio:
Ascultă, Max!
Prin ale mele vorbe,-n mâna ta
Pun viaţa mea şi bunăstarea ţării.
De Wallenstein o dragoste te leagă
E scump inimii tale şi îi porţi
Adânc respect din fragedă juneţe.
Acuma tu nutreşti dorinţa să…
O, lasă-mă ca totuşi să previn
Încrederea şovăitoare-a ta!
Acuma, aşadar, nutreşti dorinţa
Să te apropii şi mai mult de el!
Max:
Tată!
Octavio:
În inima ta mă încred!
Dar pot fi sigur că-ţi vei ţine firea?
Vei fi tu oare-n stare să păşeşti
’Naintea lui cu faţa liniştită,
Îndată după ce-ţi voi arăta
Întreaga soart-a omului acesta?
Max:
De vreme ce-l vei scoate-nvinuit!…

(Octavio scoate o hârtie din casetă şi i-o dă lui Max.)

Cum? O scrisoare chiar de la-mpărat?

Octavio:

Citeşte-o!

Max (după ce a aruncat o privire asupra scrisorii):

Friedland osândit, proscris?

Octavio:

Întocmai!

Max:

O, dar asta-i prea de tot!
E o greşeală înspăimântătoare!

Octavio:

Citeşte mai departe!... Ţine-ţi firea!

Max (după ce a citit mai departe, îndreaptă o privire plină de surprindere asupra lui Octavio):

Cum? Ce? Tu eşti...

Octavio:

O vreme. Până când
Soseşte-aicea regele ungar
Mi s-a încredinţat comanda mie.

Max:

Şi crezi că poţi s-o smulgi din mâna lui?
Nici să nu-ţi dea prin gând! O, tată, tată!
Nenorocită sarcină-ai primit!
Şi de hârtia-aceasta... de aceasta
Vrei să te foloseşti? Vei îndrăzni
Să mergi în mijlocul oştirii sale,
Unde-i înconjurat de mii de oameni,
Pentru a-l dezarma pe-acest titan?
Vei fi pierdut şi tu, şi noi, cu toţii!

Octavio:

Eu îmi dau seama ce-am să risc aici!

În braţele destinului mă aflu,
Iar el va ocroti, cu scutul său,
O credincioasă casă-mpărătească
Şi oarba făptuire va sfărma.
Mai are împăratul slujitori
Ce-i poartă o credinţă neclintită,
Şi-n tabără destui bărbaţi viteji
Să lupte pentru pricina cea dreaptă.
Pe toţi cei devotaţi i-am prevenit,
Pe ceilalţi îi vom supraveghea.
Aştept numai un semn şi, de îndată…
Max:
Şi sprijinindu-te pe-o bănuială,
Tu vrei numaidecât să treci la fapte?
Octavio:
Departe de-mpărăt să se arate
Ca un tiran! Nu gândul rău vroieşte
Să-l pedepsească el, ci numai fapta.
Destinul ducelui în clipa asta
E încă-n mâna lui. De se-nvoieşte,
Se leapădă de crimă şi, atunci,
Comanda fără larmă i se ia,
Primind-o fiul majestăţii sale.
Un drept surghiun, în propriile castele,
Nu-nseamnă o pedeapsă pentru Friedland,
Ci mai curând o binecuvântare.
Dar dacă pasul cel dintâi vădit…
Max:
Şi ce-nţelegi printr-un asemeni pas?
Nicicând el nu va face-un pas mişelnic!
Tu, însă,-n stare eşti cu răutate
Să judeci chiar pe cel mai cuvios.
Octavio:

Oricât a fost de culpeş scopul lui,
Tot ce-a-ntreprins, în ochii lumii încă
Mai suferă o judecată blândă.
Eu de scrisoare nu mă folosesc,
Cât timp nu se va săvârşi o faptă
Ce netăgăduit va dovedi
Osânda pentru-nalta lui trădare.

Max:

Şi cine îl va judeca?

Octavio:

Chiar tu!

Max:

Atunci de scrisu-acesta nu-i nevoie.
Dar aş putea avea cuvântul tău,
Că nu păşeşti la fapte mai-nainte
De-a fi… de-a fi şi eu încredinţat?

Octavio:

Acum, când ştii atâtea despre el,
Mai poţi să crezi că e nevinovat?

Max (vioi):

Pe tine mintea poate să te-nşele,
Dar inima pe mine niciodată!

(Max continuă ceva mai calm.)

Un spirit ca al ducelui de Friedland
Nu poate fi-nţeles ca orişicare.
Aşa cum leagă el destinul său
De constelaţia acestor astre,
Tot astfel se aseamănă cu ele
În ce priveşte mersul lor în taină,
Atât de minunat şi ne-nţeles.
Lui i se face-o mare nedreptate,
Dar toate se vor lămuri-n curând
Şi-l vom vedea ieşind strălucitor

Din negura acestor bănuieli.

Octavio:

Aş vrea să sper şi eu că-aşa va fi!

Scena II

Cei dinainte, cameristul, apoi un curier.

Octavio:

Ce e?

Cameristul:

Un sol grăbit aşteaptă-afară!

Octavio:

Acum, aşa de dimineaţă? Cine-i?
De unde vine?

Cameristul:

Nu a vrut să-mi spună!

(Cameristul pleacă. Intră un cornet.)

Octavio:

A, dumneata, cornet? Vii de la Gallas?
Scrisoarea!

Cornetul:

Însărcinarea mea-i verbală,
Căci generalul meu s-a cam temut.

Octavio:

Ce-s-a-ntâmplat?

Cornetul:

El vă trimite ştirea…
Dar pot să vă vorbesc aici, deschis?

Octavio:

Da! Fiul meu cunoaşte totu-acum!

Cornetul:

L-am prins, e-n mâna noastră!

Octavio:
Cum? Pe cine?
Cornetul:
Pe Sesin, pe mijlocitor!
Octavio (repede):
L-aţi prins?
Cornetul:
În codrul din Boemia l-a prins,
Ieri dimineaţă, căpitanul Mohrbrand,
Când tocmai se-ndrepta spre Regensburg,
Vrând să le ducă svezilor depeşe.
Octavio:
Şi cu depeşele ce s-a făcut?
Cornetul:
Degrabă-au fost trimise la Viena
De general, cu prizonier cu tot.
Octavio:
În fine,-n fine! Straşnic! Omu-acela
Ne este vasul cel mai preţios,
Căci e-ncărcat cu lucruri însemnate;
Şi multe s-au găsit?
Cornetul:
Şase pachete,
Cu-acel blazon al contelui de Terzky.
Octavio:
De mâna ducelui nimic?
Cornetul:
Nu cred!
Octavio:
Şi Sesin?
Cornetul:
Tare s-a înspăimântat
Când i s-a spus că va fi dus la curte;

Dar Altring, contele, i-a dat curaj,
L-a îndemnat să meargă fără teamă,
Numai să spună tot, de bunăvoie.
Octavio:
Cum? Altringer se află-acum la voi?
Eu îl ştiam în Linz, bolnav la pat.
Cornetul:
El încă de trei zile se găseşte
În Frauemberg, la generalul nostru;
Au adunat chiar şasezeci de steaguri
Şi m-au trimis pe mine să vă spun
Că-aşteaptă doar porunca dumneavoastră.
Octavio:
Se pot petrece multe-n scurta vreme!...
Şi dumneata când trebuie să pleci?
Cornetul:
Când dumneavoastră îmi veţi da poruncă.
Octavio:
Stai până către seară!
Cornetul:
– Am înţeles!
(Vrea să plece.)
Octavio:
Dar cred că nu ai fost văzut de nimeni.
Cornetul:
De nimeni! Nici ţipenie de om.
Ca de-obicei, monarhii mi-au dat drumul
Să intru prin portiţa mânăstirii.
Octavio:
Mergi să te odihneşti şi stai ascuns!
Vreau totu-a dezlega şi-a-ţi da de ştire
Nainte chiar de-al soarelui sfinţit.
Stau lucrurile gata-a se desface.

Deci mai-nainte de sfârşitul zilei,
Ce se arată tristă-acum pe cer,
Noi trebuie s-avem sorţi de izbândă!

Scena III

Cei doi Piccolomini.

Octavio:
Ei, Max, ce zici? Curând ne desluşim,
Căci toate ştiu că s-au făcut prin Sesin.
Max (care în decursul scenei anterioare se afla într-o vehementă luptă sufletească, acum reia cu hotărâre):
Eu vreau pe-un drum mai scurt să fac lumină!
Rămâi cu bine, tată!
Octavio:
Încotro?
Stai, nu pleca!
Max:
Mă duc la duce!
Octavio:
Cum?
Max (se înapoiază):
De ţi-ai închipuit că voi juca
Un rol în farsa ta, te-ai înşelat!
Eu trebuie să merg pe-o cale dreaptă!
Nu aş putea să fiu cinstit în vorbe
Şi-n suflet fals! Cum să-l privesc în tihnă
Pe cel ce, ca amic, se-ncrede-n mine,
Şi cum vrei cugetul să-mi potolesc
Spunându-mi „că pe riscul său o face”,
Că niciodată nu l-aş fi minţit.

Drept ceea ce m-am dăruit cuiva,
Drept astfel mi se cade să-i rămân.
La duce merg, şi-l voi sili, chiar azi,
Să-şi apere în fala lumii faima,
Iar uneltirile de voi urzite,
Prin pasul drept al lui să le zdrobească.

Octavio:

Cum? Asta vrei să faci?

Max:

Nu te-ndoi!

Octavio:

Văd că m-am înşelat cu tine, Max!
M-am bizuit pe-un fiu mai înţelept,
Care va şti să binecuvânteze
Acele binefăcătoare mâini
Ce-l trag din faţa unei mari prăpăstii;
Dar dau de-un orb, pe care l-au prostit
Doi ochi, o patimă l-a îmbătat,
Nemaiputând a fi tămăduit
Nici de lumina albă-a zilei. Du-te!
Întreabă-l! Fii nesocotit! Trădează
A mea şi-a împăratului tău taină!
Sileşte-mă să săvârşesc ruptura,
Prin turburări, cu mult mai înainte!
Deci, după ce a noastră tăinuire
A fost atât de bine ocrotită
De-a cerului minune, adormind
Orişice bănuială,-acum trăiesc
Să văd cum, printr-un pas nechibzuit,
Turbat, chiar propriul meu copil sfărâmă
O operă-a politicii de stat înfăptuită cu atâta trudă.

Max:

O, cât de mult urăsc şi cât blestem
Acea politică de stat a voastră!
Tocmai prin ea-l siliţi să facă-un pas…
Prin orice mijloace-l învinuiţi,
Căci vreţi oricum să-l scoateţi vinovat!
O, asta nu se va sfârşi cu bine!
Întâmplă-se ce-o vrea! Dar eu presimt
Nenorocitele desfăşurări.
Căci dacă va cădea acest titan,
O lume-ntreagă va târî cu sine.
Şi-ntocmai ca un vas în largul mării,
Aprins pe negândite şi arzând
Tot echipajul, între cer şi mare
Căzând, el ne va trage-n jos pe toţi
Cei care suntem prinşi de soarta lui.
Tu fă cum crezi! Dar mie să-mi dai voie
Precum îmi este felul să mă port.
O legătură limpede, curată,
Rămâne încă între el şi mine.
Şi mai-nainte de sfinţitul zilei,
Vreau să se hotărască dacă eu
Mă lepăd de prieten sau de tată!
(În timp ce pleacă, se trage cortina.)

Cuprins

În româneşte de Gh. Mihalache-Buzău şi Victor Munteanu
Prefaţă şi tabel cronologic de Virgil Tempeanu
Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969